

خلق در دانه لری (در دانه های خلق)

یازیب آووچی و نشرگه تیارلاووچی :
دوکتور فیض الله ایماق

السلام علیکم عزیز سایتیمیز - فیسبوکیمیز صحیفه سی شیدا لری !

سایتیمیز گه خوش کیلیب سیز.

اینګ اولا، سیزگه بخت - سعادت، وکته دن - کته آمدلر آرزو قیله میز.

بو صحیفه ده، افغانستان اوزبیکلری نینگ تاریخی قوشیق لری، باله لری فولکلوری، شونینگ دیک مراسم فولکلوری نمونه لری، ایرتکلر، داستان

قوشیقلری، ضرب المثللر، تاپیشماق لر اؤرین آلگن . اوشبو صحیفه نی مطالعه قیلگن کیشی دینگیز بؤییکه باریب قالگن دیک حس ایته دی اوزینی . جوش اوریب تورگن دینگیز بؤییده خیال سوریب تورگن آدم، بی اختیار تولقونلر نینگ حاصل بولیش یوللری حقیده اویله یدی . بونینگ بیرینچی سببی، دینگیز نینگ موجود لیگی، کینگی سببی، آب و هوا تاثیر ی . فولکلور خلق قلبیده گی دینگیز گه اؤخشه یدی . او « اجتماعی بویورتمه » گه قره ب، موج له نیشی یا که تولقونله نیشی یا که توز غیرگن ارسلان دیک کؤکله سبچیب، حمله قیلیشی ممکن . اما او- کؤرسه ته دیگن معجزه لر نینگ یگانه منبعی سوو. عینی شو امکانیتدن توغیله دیگن طبیعی حادثه لر نینگ رنگ رنگ به رنگ لیگی عقلنی لال قالدیره دی.

بیر قره سنگیز، فولکلور نمونه لر ی عصرلر بوی بی یولده، بیر تیکس آقیب کیله یاتگنگه اؤخشه یدی:

مضمون و شکل اؤشه، وزن، کیفیت ، آهنگ – اؤشه...

علیشیر نوایی حضرت لر ی « میزان الاوزان » رساله سیده مثال گه کیلتیرگن خلق قوشیغی نمونه سیگه اعتبار بیرینگ :

قیسی چمندین ایسیب کیلدی صبا ، یار- یار

کیم دمیدین توشتی اوت جانیم ارا ، یار- یار

شو بیتگه قوییده گی :

اندخوی جانده اوت یاقسم ، بلخ ده توتون یار- یار

بو دنیا ده بار میکن، بغری بوتون یار- یار

بو دنیا ده بار بولسه، بغری بوتون یار- یار

قاغزدن قازان قیله ی، گلدن اوتین یار- یار

قوشیغی آهنگی، شعرى توزیلیشى و وزنى ماس کیله دى.

طبیعی که جهان ده گی برچه خلق لر، جمله دن افغانستان تورکتبار خلقی نینگ قلب لری هم وطن پرورلیک، محبت، ایرک سیورلیک، مردلیک، عدالت، دوست لیک، تینگلیک، تینچلیک، بخت – سعادت، آزادلیک توغولری بیلن تولوغدیر. منه شو معنوی توکیسلیک اولرگه گوزه ل فولکلور نمونه لری یره تیش اوچون سرچشمه بوله دى . حاضر انه شو فولکلور نمونه

لرینی سیز عزیز دوستلریمیز علاقمندلریگه تقدیم ایته میز .

ارادتمند دوستینگیز :

دوکتور فیض الله ایماق

***

فهرست مندرجه :

فهرست مندرجه :

- ۱- افغانستان اوزبیکلری خلق قوشیقلری
- ۲- حاضرگی تورک اوزبیک تیلیگه اساس بولگن ، کتبی و یازمه اثرلر
- ۳- قوشیق (دوبیتی)
- ۴- ایشیککه کیلدى بیر گداى
- ۵- رمضانى
- ۶- چاپنداز
- ۷- گوره ش
- ۸- خلق محبت نامه سی
- ۹- سوزوان (دکلمه) CD
- ۱۰- سوزوان کتابی pdf
- ۱۱- مقاللر (ضرب المثللر)
- ۱۲- اله (لئو)
- ۱۳- کیلین سلام (طنز آمیز)

- ۱۴- یار - یار
 ۱۵- قیزیل - قیزیل یوزلری
 ۱۶- اقره شیرین تیلمنی
 ۱۷- ایرتک
 ۱۸- ایرککلر تاماندن ایتیله دیگن قوشیقلر
 ۱۹- قره قوش
 ۲۰- آتگه مینینگ عسکرلر
 ۲۱- جومباق - تاپتی متلر (چیستانهای تورکی اوزبیککی)
 ۲۲- باله لر قوشیقلری و اوینلری (سرود ها و بازیهای اطفال)
 ۲۳- احمددا - صمدا
 ۲۴- آفتاب چیقدی عالمگه
 ۲۵- چقمه چقیداغ (جرنگانه)
 ۲۶- قلدیرغاچ قناتینگ بینتی قولاچ
 ۲۷- باغان - باغان
 ۲۸- یامغیر گدایی کیلدی
 ۲۹- سیل کیلدی ، سیلان کیلدی
 ۳۰- گۆر اوغلی

افغانستان اوزبیکلری خلق قوشیقلری

مقدمه

افغانستان نینگ شمالی ولایتلریده استقامت قیلووچی اوزبیکلر، باشقه خلقلر قطاری اوزی نینگ جوده بای و رنگ به رنگ آغزه کی ایجاددی بیلن اجره لیب توره دی. مذکور میراث نی تویله ش و نشر ایتیش، اورگه نیش و عامه

لشتیریش ایشلری اینیقهسه، أفغانستان اوزبیکلری خلق قوشیقلری ایجادی نمونه لری نینگ « خلق در دانه لری » نامی بیلن ۱۳۵۹ = ۱۹۸۰ ییلده کابلده علیحده کتاب حالیده نشر ایتیلیشی، أفغانستان خلقلری نینگ ادبی - مدنی

حیاتیده، کنته واقعه بولیب قالدی. «۱»

مذکور کتاب نینگ نشر ایتیلیشی، بیر تاماندن، افغانستان اوزبیکلری نینگ آغزه کی ایجادینی عامه لشتیریش ساحه سیده دستله بکی ده دل قدم بولسه، ایکیکی نچی تاماندن، اوشبو مدنی میراثنی چقور علمی اساسده تدقیق ایتیشده، اونینگ باشقه خلقلر فولکلوری بیلن، خصوصاً اوزبیکستان اوزبیکلری خلق آغزه کی ایجادی بیلن علاقه لرینی کینگرارق اؤرگه نیشده مهم منبع بولیب خدمت قیلده دی. افغانستان اوزبیکلری خلق آغزه کی ایجادینی مکمل تدقیق ایتیش، اونینگ بدیعی خصوصیتلری وتاریخینی اؤرگه نیش، بوگونگی یاش اولادنی تربیه لشد، اولر نینگ دنیاقره شینی شکلنتیریشده، مدنی میراث نینگ اؤرنی ورولی نی بیلگیله ش کبی، قطار مساله لر افغانستان فولکلور شناسلیگی نی وعموماً، افغانستانده فیلالوژی فنی آلدیده تورگن مهم ودالضرب وظیفه لردن حساب له نه دی. شونینگ اوچون هم افغانستان اوزبیکلری خلق

قوشیقلرینی مونوگرافیک شکلده تدقیق ایتیش کنته اهمیت کسب ایتده دی.

معلوم که، اوزبیکستان فولکلورشناس لیگی نینگ تجربه ویوتوقلریگه سوینمسنن توریب افغانستان اوزبیکلری فولکلوری بیلن اوزبیکستان اوزبیکلری خلق آغزه کی ایجادی اؤرته سیده گی مشترک وفرقلی تامانلرنی اؤرگنمسنن توریب، بونده ی ایشنی عملگه آشیریش جوده قیین. شونی علیحده تاکید له ب اؤتیش جایز که بیز بوتدقیقاتیمیزده ۱۳۵۹ = ۱۹۸۰ نچی ییل گچه اعلان قیلینگن خلق قوشیقلریدن فایده لنگنمیز، خلاص. افغانستان اوزبیکلری خلق قوشیقلرینی اؤرگه نیشده گی دستلبکی اورینیشلر «خلق در دانه لری» کتاب نینگ باسیلیب چیقیشی بیلن باغیلق. افغانستان اوزبیکلری تاریخی، ادبیاتی وفولکلوری باره سیده چیت ایل عالملری نینگ بوساحه ده گی معلوم یوتوقلرینی قید ایتیش ممکن. جمله دن، سویدن لیک تورکشناس عالم گوناریارینگ اؤز مقاله سیده غربی اروپاده بیرینچی بولیب، افغانستان نینگ شمالی ولایتلریده یشه دیدگن وتورکی تیلده سؤزله شه دیدگن اهالی نینگ یه

شش شرايطلری، سانی، مدنیتی، تیلی، عرف - عادتلری، فولکلوری، اتناگرافیه سیگه عاید ایریم معلوماتلرنی کیلتیرگن. «۲»

امریکا نینگ تورکشناس عالمی پروفیسر ایلزه لاوده سیرتاوستس افغانستان اوزبیکلری فولکلوریگه عاید مقاله سینی «اوزبیکلر اره سیده اسلامدن آلدین دورده ترقلگن عرف - عادتلر»، دیب اته دی. بوندن باشقه داکتر محمد یعقوب واحدی جوزجانی، پروفیسر داکتر عبدالحکیم شرعی جوزجانی، پروفیسر داکتر عنایت الله شهرانی، رحمتلی ابوالخیر خیری، نظر محمد نوا، حاجی ایرگش اوچقون، استاد محمد امین متین اندخویی، پوهنمل استاد عالم لیبیب، پویافاریابی، داکتر شفیقه یارقین، حلیم یارقین، داکتر اسدالله شعور، استاد هدایت الله هدایت، عزیز الله آرال، فوزیه آرال، نور الله آلتای، ایشانچ توره، حاجی اشرف عظیمی، عالم کوهکن، حبیب الله همنوا چغتایی، عبدالله روهین، منان تاشقین، انتظار جوزجانی، ملا تاج محمد سرپلی، الیم بیات، محمد رفیق عنبر، مرحوم رضوانقل تمنا، یورتداش، صالح محمد حساس، دققاق، آیخان بیانی، رحمتلی عبدالغفار بیانی، مقدم، داکتر حسن بانو غضنفر، انجنیر رحیم عابدی، استاد ایوب ساعی، حاجی فدا محمد اوزبیک، م. اسحاق ثنا، داکتر عزیز الله فاریابی، امان معاشر، محرم زیبا ایوبی، امان الله خلیلیار، فروزان خلیلیار، جلیله جان، حاجی محمد ایوب خیری، یوسف روانیار، مرحوم حاجی میر محمود الیاسی، برهان الدین نامق، فیض الله قرداش، عالیله قرداش، رحمتلی عبدالجلیل کاروان، فضلحق یؤلچی، انابت ایماق کبی تدقیقاچیلر و آغزه کی ادبیاتیمیز شیدالری، افغانستان اوزبیکلری خلق آغزه کی ایجادینی تۆپله ش و عامه لشتیریش ساحه سیده ایش آلیب بارگنلر. اوزبیکستان عالملری عارف عثمانوف، توره میرزایوف، عبدالله یوف، محمد علی قوشماقوف، عبدالرحیم منانوف، رحمن خواجه انعام خواجه اوف، س. اسدالله یوف، ن. معصومی، و. م. خالوف، انور اسماعیل اوف، ا.ش. شاه منصوروف، ع. هیت متوف، شاه میرزا تور دیموف و باشقه لرنینگ ایشلری ارزیگولکدیر. بو ایشلرده افغانستان اوزبیکلری نینگ بعضی فولکلور نمونه لریدن کیلتیریلگن بۆلیب، اولر خصوصیده معلوم فکرلر ایتیلگن بۆلسه ده، بیواسطه بو کتابده بیز کیلتیرگن کیینگی بیللرده افغانستان قوشیقلرگه تیگیشلی فکرلرنی اوچره تمه یمیز. افغانستان اوزبیکلری خلق آغزه کی ایجادی نمونه لرینی، خصوصاً، قوشیقلرنی ترغیب قیلیش و عامه لشتیریشده امریکا قوشمه ایالاتلریده باسیلیب چیه دیگن ”پیمان“ و ”چاپانداز“ مجله لری، کانادا نینگ تورنتو شهریده

باسیلە دیگن «اندیشه نو»، «آشیان» اینامه لری، ترکیه نینگ استانبول شهريده بیرنچه بیلدن بویان باسیب چیقه دیگن «بیدلستان» و «گلدسته» اینامه لری، آلمانده چاپ بۆله دیگن «جهش» مجله سی، افغانستانده باسیلیب چیققن «برادر ملیتئر» مجله سی، افغانستان ده چاپ بۆله دیگن «یولدوز» جریده سی، افغانستان فنلر اکادیمیه سی قاشیده گی اوزبیک – تورکمن بۆلیمی، معارف وزیرلیگی قاشیده گی اوزبیک – تورکمن دیپارتمنتی، کابل دارالفنونی ادبیات فاکولته سی نینگ اوزبیک بۆلیمی، افغانستان رادیوسی قاشیده گی اوزبیک- ترکمن پروگراملری، تاشکند رادیوسی قاشیده گی و طنداش و افغانستان اوچون نشر بۆله دیگن دری تیلیده گی رادیو ایشیتتیریشلر بولیم لری، آیینه تلویزیونی، امریکاده گی نورتلویزیون قاشیده گی «ایپک یولی»

و آریانا افغانستان قاشیده گی تلویزیون کۆرسه تولری بۆلیملری، افغانستان ملی تلویزیونی اوزبیک دستوریده گی (فولکلور – خلق قلبیده گی دینگیزدیر) پروگرامی، آریانا تلویزیونی کۆرسه تولری، پیام افغان خلق ارا تلویزیونی نینگ کانادا مملکتی

تورنتو شهردین نشر بۆله دیگن سیمای شرق چوکاتیده گی (آیدین) کۆرسه تولری، شبرغان شهريده گی «جهانی همکارلیکلر» اداره سی، مزار شریف شهريده مدنی فعالیت آلیب باره یاتگن «اولغیبیک» نشریاتی و «فتتا» وب سایتی نینگ فعالیتی دقتگه سزاواردیر. اینیقسه، تینمس نینگ «سوزوان

قوشیققریده اوزبیک خلقی نینگ تویغولری». «۳»

حلیم یارقین نینگ «خاتین- قیزلر مساله سی خلق مقاللری کۆزگوسیده» ناملی مقاله لرینی علیحده قید قیلش مکن. «۴»

اوشبو تدقیقاتده افغانستان اوزبیکلری خلق قوشیققری اۆزی نینگ برچه کۆرینیشلری بیلن (موسم - مراسم قوشیققری، محنت قوشیققری، تاریخی قوشیققر، لیریک قوشیققر، باله لر قوشیققری)، همده اساسی بدیعی خصوصیتلری بیلن (بند، قافییه، وزن، بدیعی افاده، واسطه لری و باشقه لر) بیرینچی اوله راق تدقیق ایتیلگن. افغانستان اوزبیکلری خلق قوشیققرینی کۆپگینه مساله لرده، اوزبیکستان اوزبیکلری خلق آغزه کی ایجادی بیلن قیاسی اۆرگه نیش تدقیقات نینگ سلماغینی ینه هم آشیره دی. تدقیقات نینگ علمی

ينگی ليگی، ينه شو بيلن بيلگيله نه دی که، اونگه ديبرلی آلدینراق تدقیق قیلینمه گن، حتی بیر قطار اعلان قیلینمه گن مواد جلب ایتیلگن.

مذکور تدقیقات اوز اساسی تیزسلی علمی- نظری خلاصه لری بیلن افغانستان اوزبیکلری خلق آغزه کی ایجادی نینگ باشقه ژانرلرینی اوزگه نیشده مهم منبع بولیب خدمت قیله دی. دنیاده گی برچه خلقلری قطاری افغانستان اوزبیکلری هم کوپ عصرلیک بای آغزه کی ایجادیکه ایگه. اوتگن دور مابینیده اوزبیکستانده اوزبیکلر خلق آغزه کی ایجادینی اوزگه نیش و عامه لشتیریش ساحه سیده کنته یوتوققه ایریشیلدی.

بونى اینیقهسه، ظریف، م.افضل اوف، ب.کریم اوف، م. علویه، ج. قابل

نیازوف، م.سیدوف، ت. میرزایوف، م.مرادوف، ک. امام اوف، ب.سریمساقوف کبی تورلی بوغینگه منسوب تنیقی فولکلور شناس عالم لرنینگ قطار تدقیقاتلری مثالیده کوریش ممکن. بوتدقیقات لرده، اینگ اول اورتته گه اوزبیک فولکلورشناسلیگی نینگ اینگ مهم پرابلملری قویلدی و بو مساله لرنینگ کوپ چیلیگی اساساً موفقیت بیلن حل قیلیندی. اوزبیک فولکلورینی توپله ش ونشر ایتیش نینگ علمی پرنسیپلری ایشله ب چیقیلدی. اوزبیک فولکلورشناس لیگی نینگ علمی میتودالوژی سی شکلندى. عاقبتده اوزتدقیقات اصولی، نظری سویه سی، عملی تجربه سی بیلن مستقل فن ساحه سی بولیب شکلنگن اوزبیک فولکلورشناسلیگی ینگی باسقیچگه – اوزبیک

فولکلوری بدیعیتی نی چقور وهرتمانله مه یارینیش باسقیچگه قويدى .

«قوشیق» اوزبیک فولکلور شناس لیگیده پاییتیک ژانرنی افاده لاوچی اصطلاح صفتیده قبول قیلینگن. ادبیات شناسلیک تیرمینلری ایضاحلنگن لغتدرده قوشیق، اساساً تورتلیکلردن تشکیل تاپگن، توکل فکرنی بدیعی افاده لاوچی، ایل اره سیده کینگ ترقلگن وکویگه سالیب ایتيله دیگن خلق شعری نمونه لری، دیب تعریفله نه دی. شو بیلن بیرگه اونینگ : یار- یار، اولن، کیلین سلام، آله وهکذالر کبی ناملری بارلیگی قید ایتیلگن. «قوشیق» افغانستان اوزبیکلری اورتته سیده پاییتیک ژانرنی بیلدیرووچی اصطلاح صفتیده قولله یان غزل، سرود، نقش، نیله دی. شو بیلن بیرگه «قوشیق» بیلن یانمه

بیت، اصطلاح لری هم کینگ ترقلگن. بیز بو ایشیمیزده اساساً «قوشیق» اصطلاحی دن فایده له نیشگه قرار قیلدیک. اوز نویتیده، افغانستان اوزبیکلری قوشیقلری ایچیده هم یار- یار، اولن «اولنگ»، آله، کیلین سلام کبی ایچکی بؤلیمه لر موجود. عین پیئده، اوزبیکستان اوزبیکلری فولکلوریده موجود بؤلمه گن نای- نای، توره کبی کورینیشلی قوشیقلر هم اوچره یدی.

اوزبیک فولکلور شناسلیگیده خلق قوشیقلرینی یازیب آلیش، تویله ش، اولر نینگ بدیعی و غایوی بیتوک نمونه لرینی نشر ایتیش ایشلری ۱۹۳۰نچی ییللردن سؤنگ باشلنگن ایدی. شوندن کیین مخصوص علمی تدقیقاتلر یوزه گه کیلیدی. بو ساحه ده م. علویه نینگ خدمتلی دقتگه سزاوار. عالمه «اوزبیک موضوعیده گی تدقیقاتلریده قوشیقلر نینگ خلق چیللیگی، «خلق قوشیقلری جمعیتده، تاریخده خلق معنوی حیاتیده توتگن اورنی حقیده قیمتلی ملاحظه لر بیلدیرگن. قوشیق نینگ ژانر خصوصیتلری و بدیعی تصویر واسطه لرینی

کینگ یاریتیلگن.

م. علویه قوشیق نینگ ژانر خصوصیتلرینی اساساً تۇغری بیلگیله یدی. یعنی ، قوشیق نینگ شکلاً قیسقه لیگی ، تیره ن تشبیه واستعاره لرگه پای لیگی، مخصوص کویگه سالیب کویله نیشی، تورموش نینگ برچه قیرره لرینی قمر اووچی کینگ مندرجه لی ایکن لیگی ، قوشیق تورلری- آله، یار- یار، اولن، بیغی لرگه هم علیحده تۇخته لیب، اولرگه خاص بیتکچی خصوصیتلر

بیان قیلینگن. «۵»

۱۹۷۴ – انچی ییل چاپ ایتیلگن « اوزبیک خلق مراسم قوشیقلری» ناملی مونوگرافیک تدقیقاتده «۶» م. علویه نینگ خلق قوشیقلری بویچه بیتکچی علمی خلاصه لرنی اوز ایچیکه جمعه گنلیگی بیلن اعتبارلی. مونوگرافیه نینگ «قوشیقلر نینگ تاریخی ایلدیزی و اولر نینگ تورلی عرف – عادتلیری بیلن باغله نیشی» دیب ناملنگن بیرینچی بابیده قوشیق لرنینگ صنفی خصلت گه ایگه ایکن لیگی، خلق یره تگن قوشیقلر نینگ تربیوی اهمیتی کتته لیگی، اودوملر نینگ خلق شعریتیده نیچاغلی عکس ایتگنلیگی حقیده کینگ تۇخته لیب اوتیلگن. «مراسم قوشیق» لرنینگ اوزیگه خاص خصوصیتلرینی انیقله ش،

كلاسيفيكيشن قىلىش اوچون عموماً قوشىق ژانىرگه خاص بىلگىلرنى كۆريب چىقىش كىرەك بۇلەدى. شونىڭ اوچون ھەم بۇ باب قوشىقلار اصطلاحى واولرنىڭ اساسى خصوصىتلارنى تھليل قىلىشدىن باشلەنەدى. بۇندە فقط

مراسم قوشىقلارى گىنە ايمس، عموماً قوشىق نۇردە توتىلەدى، دىب يازەدى
« ۷ » عالمە

و اينگ اول قوشىق تىرمىنى نىنگ تارىخى منبەلردە كلاسىك شاعرلار يىمىز اثرلار يە قىسى معناده ايشلە تىلگىلىگى و فولكلور شناسلىكدە «قوشىق» تىرمىنى قىسى بىرى تعلقلى اىكن ليگىنى انىقلاشگە حركت قىلەدى، قوشىقلارنى عموماً تصنيف ايتەدى. «توى مراسم قوشىقلارى» دىب ناملىگن اوچىنچى باب، يار- يار، لە پر، بيت – غزل، كىلن سلام بۇلىملرىدىن عبارت بۇلىب، اولردە مراسم قوشىقلارى حقىدە قىمتلى معلوماتلر بۇلىشى بىلن بىرگە بىر قنچە مناظرە لى اورىنلر ھەم موجود. جملە دن، توى مراسم قوشىقلارى تورىگە «بيت- غزل» دىگن يە سە مە تىرمىن و ژانىر نىنگ آلىب كرىلگىلىگىنى كىلتىرىش مۇمكىن. بىز نىنگچە، عالمە تامانىدىن بۇ بۇلىنمە دە كىلتىرىلگن قوشىقلار اساساً لىرىك

قوشىقلار دىر.

بىر گىنە مثال :

بىگىت :

آق گل بۇلىسم، باغىنگدە بىتسم،

قىزىل گل بۇلىسم، چكىنگدە تورسم،

اۇقىگن بۇلىسم، دفتر گە بىتسم

نە مشكلدىر سىنىنگ آھىنگدە اۇتسم.

قىز :

آق گل نودە سىدىر ارغوانى،

قىزىل گل نودەسى عاشق نىنگ قانى.
قىزىل گل تگىگە بارسم كولرمن،
سىزنى جان و تتيم بيله سيور من
اگر ميندن اوزگه گه بيرسنگيز كونگل،
بىلىپ قوبىنگ يولىنگيزده اولر من. «۸»

بو قوشىقلردە يازمه ادبيات نىنگ معلوم تاثيرى سىز بىلىپ تور بىدى. ليكن سيمالر ،
قياس و افاده ، خلق قوشىقلرگه خاص.

فولكلور شناس ج. قابل نيازوف نىنگ ، اوزبىك فولكلورى نىنگ رواجله نيش
يوللىرى، مونو گرافيه سى اوزبىك خلق قوشىقلرى نىنگ غايوى جهتن تالقين
ايتىشگه قره تىلگن. «۹»

س. روزيم باى اوف نىنگ خوارزم منطقه سىده كىنگ ترقلگن قوشىقلرگه
بغىشلىگن علمى ايشىده خلق قوشىقلرىنى ايكي تور گه: تور تلىك شكليده گى
قوشىقلر و واقعه بند قوشىقلرگه بولىپ تدقيق ايتىشى دقتگه سزاوار. «۱۰»

ك. آچيل اوف نىنگ «اوزبىك خلق قوشىقلرى» دىب ناملىگن مونوگرافيه سى
معلوم بير ژانر دايره سىده گى قوشىقلر نىنگ ژانر خصوصيتلىرى تصنيفىگه
بغىشلىگن.

عالم چارواچىلىك، دهقانچىلىك، كسب - هنر بىلن باغلىق بولگن محنت
قوشىقلرى نىنگ تحلىلى، اولر نىنگ تارىخى اساسلىرى، ترقىياتى و غايوى بدىعى
خصوصيتلىرى حقيده كىنگ معلومات بىرگن.

غ. جهانگیروف نینگ «اۋزیبک باله لر فولکلوری» کتابیده «بیشیک» قوشیقلری و «باله لر قوشیقلری» بابلریده باله لرگه مولجلانگن خلق قوشیقلری نینگ تصنیفی، غایوی- بدیعی خصوصیتلری حقیده اطر افلیچه فکر یوریتیلگن. «۱۱»

ع. صفاوف نینگ «باله لرنی ایرکه لوچی اۋزیبک قوشیقلری» کتابی، کینگی وقتلرده چیقن بیریک علمی ایشلردن بولیب، بو اثر معلوم قوشیق توری اساساً باله لرنی ایرکه لش بیلن باغلیق خلق قوشیقلری نینگ تاریخی اثرلری، تصنیفی و غایوی - بدیعی خصوصیتلرنی اطر افلیچه یاریتگنلیگی

بین دقتگه سزاوار. «۱۲»

هر بیر خلق نینگ شکل و مضمون جهندن نهایتده رنگ به رنگ وبای آغزه کی ایجادی ده خلق قوشیقلری علیحده اۋرین ایگلله شی بیچیزایمس. چونکه قوشیق سۋزی صنعت نینگ اینگ قدیمی کۋرینیشلردن بیرى بولیش بیلن بیرگه، اۋزیده خلق حیاتی نینگ بوتون منظره سینى، برچه قیرره لرینى، قلبی نینگ اینگ نازک تویغو و تیبره نیشلرینى، یوره گى نینگ اینگ عالی و مصفا ایستکلرینى عکس ایتتیره دى، او عصرلردن بویان محنتکش خلق نینگ باشیدن اۋتگن فاجعه لری، ظالم وقانخورلردستیدن تۋکیلگن کۋز یاشلری، جهالت و ظلم پنجه سیده خوارلنگن خاتین قیزلر فریادینى تصدیقلاوچی گواه نامه لردیر. اونینگ سیرمعنا سۋزلری و تاثیرچن مصراعلریده خلق نینگ ایرک و استقبال یۋلی ده گى آرزو - ایستکلری، الملی اۋتمیشی نینگ ارمان و

حسرتلری مهرلنگن.

داکتر فیض الله ایماق

ایضاحلر:

۱ - خلق دردانه لری. توپلاووچی، نشرگه تیارلاووچی، درى تیلیگه ترجمه قیلووچی و ایضاحلر مؤلفی داکتر فیض الله ایماق، کابل، ۱۳۵۹نچی ییل.

۲- خلق دردانه لری، ۱۳۵۰نچی ییل، کابل، ۱۸ نچی بیت.

۳ تینمس. سوزوان قۇشیقلریده اۇزبیک اولوسی نینگ
تویغولری «یولدوز» ۳۷- سان، ۴ دسیمبر، ۱۹۸۴ انچی ییل.

۴- حلیم یارقین . خاتین- قیزلر مساله سی خلق مقاللری کوزگوسیده،
«یولدوز» ۱۷- سان، ۱۶ انچی، اپریل، ۱۹۸۶ انچی ییل.

۵ – علویه مزینه. اۇزبیک خلق قۇشیقلری، تاشکند، فن، ۱۹۵۹ انچی ییل.

۶- علویه مزینه. اۇزبیک خلق مراسم قۇشیقلری، تاشکند، فن، ۱۹۷۴ انچی
ییل.

۷- علویه م. کورسه تیلگن اثر، ۳۷ انچی بیت.

۸- علویه م. کورسه تیلگن اثر، ۲۰۴ انچی بیت.

۹- قابل نیازوف. ج. «اۇزبیک فولکلوری نینگ رواجله نیشی یۇللری
تاشکند، فن، ۱۹۸۶ انچی ییل، ۶۰—۱۰۲ بیتلر.

۱۰ – روزیم بایوف . س. «خوارزم واهه سی اۇزبیک خلق قۇشیقلری نینگ
غایوی- بدیعی خصوصیتلر»، تاشکند، ۱۹۷۱ انچی ییل.

۱۱- جهانگیروف غ. «اۇزبیک باله لرفولکلوری»،
ت. «اوقتوچی»، ۱۹۱۸ انچی ییل، ۱۳-۲۸ ص.

۱۲- صفروف آ. «باله لرنی ایرکه لاوچی اۇزبیک خلق قۇشیقلری». «فن

»، ۱۹۸۱ انچی ییل.

***

حاضرگی تورک اوزبیک تیلیگه

اساس بؤلگن کتبی و یازمه اثرلر

یازوچی : داکتر فیض الله ایماق

میلادی عصرلرده، قدیمی تورکی تیلی نینگ نشری و رواجله نیشی بیلان ۵-۶ بیرگه، شرقی تیللر نینگ گروهیگه کیره دیگن اوزبیک و تورکمن تیللری اورته بو دورلرده گی اثرلر، آغزه کی و یازیلمه گن ادبیات دیب، اته له گه کیلدی دی. بونده ی اثرلر بوگونگی کونده، بعضی بیر تاش یازمه منبعلر، کتابلر و علمی اثرلرده سقله نیب، بیز نینگ دورگه چه بیتیب کیلگن. بو منبعلردن بیری (اورخون) آبدله سیدن عبارت. بو تیللر نینگ اساس و ایلدیزی "ینی سی اورخون" آبدله لریده کوریش ممکن. چنانچه بو تیللر نینگ ایلدیزی (732) م. بیلده اورخون خطیده یازیلگن "ینی سی" آبدله لریده سقلنماقده. اساسا "اورخون خطی (5-8) م. بیللر مابینیده اورته گه کیلگن.

بعضی بیر دانشمندلر، 18 میلادی بیل نینگ باشله نیشیده، اوز اثر وتالیفلریده، "اورخون آبدله لری" یادگارلیکلری بارلیگی باره سیده معلومات بیرگن ایدیلر. مگر کوپ وقتگچه دانشمندلر، بو کتبییه نی اوقیشگه موفق بولمه گنلر. 19نچی عصر چاره گیده گریگوری سپسکی مقاله سی، "اورخون ینی سی" آبدله لری حقیده سیبریسیکی ویستتیک (سایبریا خبرلری) ناملی مجله ده چاپ بولدی. بو مقاله لاتین تیلیگه هم ترجمه قیلینگن. بو آبدله لرباره سیده گی ینگ لیکلر شوطریق بیلن جهان دانشمندلری نینگ اختیارگه قوبیلدی. براق بو یازولرنی اورگه نیش و تدقیق ایتیش فعالیتی، بیر نتیجه گه ایریشمه دی، چونکه، یازولر نینگ کلیدی (راز) قولگه کیلمه گن ایدی.

1889نچی بیلده فنلند دانشمندلری، اورخون - ینی سی آبدله لری نینگ اطلسی نی نشر ایتیب، تخمینی صورتده ادعا قیلگن ایدیلر که، بو آبدله لر فنلند مدنیتی گه تعلقیدیر. براق فنلند لیک دانشمندلر نینگ تخمینی، اونچه دوام ایتمه دی. نیگه که، اوشه بیلده (1889)، روس یازوچیسی و جهان گردی ن. م. پدرونیستف اورخون دریاسی نینگ یانباشیده گی مغلستان نینگ کاشا- سیدم وادیسیدن کوپ گینه، آبدله لرنی تاپیشگه موفق بولدی. بو آبدله لر "ینی

سی”آبده لریگه اوخشش ایدی.یدرنیتسف شو بیرریده بیر سلسله بیلینمه گن ختای
– چینی تیل و یازولریده یازیلگن متلرنی تاپدی. بو تصادف بوآبده
لر”رازی”نی توشینب آلیشگه کتته یاردم بیردی.

1890نچی بیلده فنلند نینگ علمی انجمنی بیر علمی باستان شناس لیک هیات
نی اورخون دریاسی نینگ ساحلی گه یوباردی. 1891نچی بیلده روسیه فنلر
اکادیمیه سی،بیرر کتته علمی هیاتتی اکادیمیسین و.و. رادلف رهبرلیگیده
اورخون گه جونندی.بو ایککی هیات نینگ تحقیقات ایشلری نتیجه سی بیر
اطلس شکلیده 1892نچی بیلده نشر بولدی.بو اطلسده نامعلوم آبده
لر صورتی،بو آبده لرنینگ تاپیلگن بیرری،نقشه وتوزیلیشی کورسه تیلگن. بو
کتیبه لرنی اوقیشگه بیرینچی قنله دنمارک لیک عالم ویلیم تامسن موفق
بولدی.تامسن بو کتیبه لرنینگ اوقیشیگه تورلی الفبالردن فایده لنمه ی،
بونامعلوم حرف لرنینگ بیر- بیررگه شباهت ومناسبتی اساسیده بولرنی اوقیب
آلدی.تامسن بیر سلسله تحقیقردن کیین 1893نچی بیل نینگ 25

نوامبریده،یاشیرین رازلر یوزیدن پرده کوتردی. عین
شو وقتده اکادیمیسین رادلف هم مذکور کتیبه لرنینگ 15 حرفینی اوقیشگه
موفق بولدی. و.و.رادلف اوز کشفیاتی وتامسن کشفیاتی یوزه سیدن بیرینچی
مرتبه اورخون دریاسی نینگ ساحلی دن تاپیلگن کتیبه لرنی ترجمه قیلدی.
ن.م. یدرنیتسف وسیله سی بیلن قولگه کیلگن کتیبه لر،بیلکه قآن – ماغلیان
تورک خاقانی(وفاتی 734م.)و او کول – تگین نینگ کیچیک اوکه سی (وفاتی
732م.)نینگ آرامگاهی تاش لوحه سیدن عبارت ایدی.

اوندن کیین او اثرلر اورخون ینی سی دریاسی نینگ یانیدن تاپیلگه نی اوچون
اورخون ینی سی نامیگه شهرت تاپدی.قبرستان نامیده گی سرود لرنینگ نیچه
سطر مضمونی:

“مین هلاک بولگن قشاق خلقنی بوتونلی(ایاققه) توغیزدیم (اویغندیم)،قشاق
خلق نی بای قیلدیم،آز سانلی خلق نی کوپ سانلی خلقه ایلنتیردیم.مینینگ
سوزلریم نینگ بیرار یالغانی بولمس!...”

“اگر کول- تگین بولمه سه ایدی همه نگیز هلاک بولرایدینگلر.مینینگ انیم
کول- تگین اولدی،مین قنتیق قیغوردیم، کوزلریم عاجز بولدی.عقل فهمیم
اوتمس بولیب قالدی،اوزیم قیغوردیم.قسمت(وقتی) نی کوک سما(خدا) تعیین
قیله دی،آدم باله سی اولیش اوچون توغیلگن... (1)

اینک آخرگی کشفیات وتحقیقاتگه کوره،قزاقستان مرکزی آلماتا
نینگ”ایسیق(فیشلاقیده صورت تاپگن قیمت بها کومیشن یسلگن پیاله تاپیلگن

که، اونینگ ایچیده(26)حرف(8-5)م.عصرده گیقیدمگی تورکی خطیگه اوخشش خط یازیلگن. نچی1349هجری شمسی ییلده تهرانده گی سابق شوروی سفارتی تمانیدن چیقریله دیگن مجله سی نینگ بیشینچی سانیده شاعر اولژاس سلیمانف یازه دی :

” ایسیق الفباسی اورخون ینی سی الفباسیگه کوپ شباهتی بار...”

ایسیق خطی یوزیدن معلوم بوله دیکه، قدیمگی تورکلر اوز خطلرینی میلاد دن 500 ییل آدین آرامیلردن اقتباس قیلگنلر. شوکی اورخون آبدہ سی نینگ گرامری شکلی ولغوی غناسی حاضرگچه هم تورکی تیلده موجوددیر. باشقه مهم منبع، مشهور تیل شناس عالم محمود کاشغری(2) نینگ اثری (لغات التورک)دیوانیدیرکه، بو دیوان 369نچی هجری ییلی، عرب تیلیده یازیلگن.

باشقه مهم کلاسیک اثرلر

قوتاد غو بیلیک”(سعادتگه آلیب باره دیگن بیلیم)منظوم داستانی، یوسف خاص حاجب(3) تالیفی 362نچی هجری ییلی، ”هفته الحقایق” کتابی احمد (یوگنکی تالیفی) 12 عصر نینگ آخرلری یا 13م عصر باشیده

ریغوزی”قصه سی، ناصرالدین بن برهان الدین ریغوزی تالیفی، (12) و(13)م.

قدیمی اوزبیک و تورکمن تیللری نینگ مهم کلاسیک اثر وشاعرلری بولردن عبارت:

محبت نامه” و ”لطافت نامه”در بیک نینگ “یوسف “ و زلیخاسی”، “سکاک” و اونینگ دیوانی، “ابوالکلام لطفی هروی” و اونینگ “دیوانی و گل و نوروز داستانی”، “امیر علی شیر نوایی” و اونینگ ابدی اثرلری، سلطان حسین میرزا بایقراء ، و “ظهیرالدین محمد بابر نینگ دیوانی و “بابرنامه سی” و باشقه ارزشلی اثرلری، مخدوم قلی و اونینگ” شعرلر دیوانی.

(۱۴-۱۷) عصرلر مابینیده، فرهنگ و تورک اوزبیک تیلی و ادبیاتی بدیعی ادبیات اوزبیک تیلی نینگ تکاملی گه مهم رول اوینه گن و اونی ادبی و علمی تیلگه اوزگریب یشنه ته دی. تورک اوزبیک شاعری

واولوغ متفکری حضرت میر علی شیر نوایی (۱۴۴۱) جهان بویوک ادبی شخصیتلریدن بییری حساب له نه دی. اونینگ نامی و اثرلری اولوغ 15 شاعرلرو یازوچیلر هومر، دانته، شکسپیر، فردوسی سعدی، بالزاک، پوشکین، ابن سینا و باشقه بویوک سیمالر ینگلغ ابدی یشه یدی. بویوک دانشمند، مشهور سیاستمدار، اتاقلی هنرمند صفتیده افغانستان نینگ علمی و ادبی رهبرلیگی نی هر اتده اوز ذمه سیگه آله دی و تورک اوز بیک کلاسیک ادبیاتی نی اساس قویه دی. توانا استاد، ذوفنون دانشمند کبی بو تیل نی اینگ عالی تکامل باسقیچیکه کوته ره دی. اوزی نینگ سوزیکه کوره، (34) علمی، ادبی و تاریخی اثری بیلن زمانه و روزگار حادثه لریدن امانده قالیش مقصدیده، بو تیلگه یوقالمه یدیگن مستحکم قورغان و حصار بناسینی قوردی .

چنانچه نوایی حضرتلری لسان الطیر اثریده شونده ی دیدی :

تورک نظمیده چوتار تیب مین علم

ایلادیم اول مملکت نی یک قلم

بییریک شرق شناس عالم پروفیسر زکی ولیدی طوغان "دایرة المعارف اسلامی" اثری، پروفیسر محمد فواد کوپرلو تورک ادبیاتی و تیلی بابیده یازگن تحقیقات و مقاله لری، شو کبی پروفیسر احمد جعفر او غلو (تورک) بسیم اتالای (تورک تیلی بولنتی) کوپ اهمیتگه ایگه دیر.

پروفیسر دکتور بکر چوپانزاده (4) اوزی نینگ 1926م. بیلی باکو ده

نشر بولگن مقالی سیده بونده ی یازه دی :

تورک تیلیده اسلام دوریده، تورک بویوک مدافع سی بؤلگن :

محمود کاشغری "لغات التورک دیوانی نینگ مولفی" شیخ عاشق پاشا غریب نامه مولفی، و نوایی و قدری "مسیرة العلوم" مولفی، تورک تاریخی دورده تورک کیشی نماینده صفتیده اورته آسیا و آسیای صغیر نینگ پارلاق

دوره لریده بویوک مدافع حساب له نه دی. 5

تورک اوز بیک آغزه کی ادبیاتی :

آغزه ی ادبیات تورک اوز بیک ادبیاتی تاریخی نینگ بیر مهم و اجره لمس قسمینی تشکیل ایته دی. آغزه کی ادبیات اوزی نینگ آلدینگی شکلده قالمسدن، زمانه نینگ اوتیشی بیلن و ایجاباتیگه کوره، اوزگه ریب باره دی. آسیادن،

قدیم زمان نینگ فولکلوریک اثر و منبع لری قولیمیزگه بیتیشگن بو منبعلر، گوراوغلی، طاهر وزهره، عاشق غریب و شاه صنم، گل و صنوبر، سلبی صیاد، یوسف بیک احمد بیک، یوسف زلیخا داستانلرین عبارتدیر. بولر نینگ اورته گه کیلیشی تاریخی، اینگ قدیم زمانلرگه بیتیب باره دی. تورکی جمله دن اوزبیک خلقی نینگ آغزه کی ادبیاتی نینگ ایسکی، سرشار و مهم منبعلردن بیری محمود الکاشغری نینگ جاودان اثری “لغات التورک” دیواندیر. اوندی اینگ قدیم زمانگی رنگ به رنگ و مهم سرودلر، حماسی شعرلر، ضرب المثللر شاملدیر. بو مهم اثرده قدیمی تورک لغاتی محفوظ سفانگن .

بیز .بو اثر اینگ باشلنغیچ جامعہ لر نینگ سرود و قوشیقلرینی اوزیده سقله گن بو بیرده اولردن بیر نیچه نمونه لرنی مثال صفتیده کیلتیره میز :

چغری بیریب قوشله تو،
تایغان ایزیب تیشله تو،
تیلکی تونغیز تاشله تو

اردم بیله اوکله لیم.

مضمونی: (بیگیتلرگه) چغری (آوقوشی) بیریب قوش اولیلیک. او ایتی نی(قوشلر نینگ) ایزیدن سالیب تیشله تیلیک. تولکی، تونغیز(لر) نی تاش بیلن اوریلیک، یوتوق لریمیز بیلن مخته نیلیک .

آلپ اره ن نی اوزوردیم،
بوی نین انینگ قزیردی.
آلتین کوموش یوزوردیم،
سوسی قلین کیم توتر.

مضمونی: (دشمن نینگ) باتور عسکرلرینی توزیتیب یوباردیم، بویونلرینی ایگدیردیم، (اولجه) آلتین- کومیش نی آرقه له تیب (کیلتیردیم)، آدم اوتالمس درجه ده عسکری قلین ایدی.

بیگیت لریک ایشله تو،
بیغیچ یمیش ایرغتو،
قولن، کییک اوله تو،
بزر م لیم. اونه لیم.

مضمونی:

بیگیت لرنی ایشله تیلیک، درخت (لر) دن میوه (لر) نی قاقتیریلیک، قولن کییک اوله تیلیک، (سونگ) بیره م قیلیب اونیلیک .

بو سرودلر انچه قدیم دور، حتی هنوزکچه حیوانلرنی اوله ش، چوب و تاش (اینک ابتدایی شکل) بیلن معمول ایکن بو سرودلرنینگ کوپ سوزلری حاضرگچه عین شکله و آزگینه اوزگریلیش بیلن تورکی تیللرده موجوددی

بو اثر و مونگه اوخشش باشقه کنته اهمیتگه ایگه بولگن اثرلر بوگون هم بیزنی خشنود قیله دی. شو کبی اوزبیکستان جمهوریتی دانشمندلری (واحد زاهدوف، ن.م. مله یف، و.م. عبدالله یف، و.غ.ک. کریم اوف) نینگ علمی و قیمتلی ایشلری (اوزبیک ادبیاتی تاریخی) نی اوچ جلدده تالیف قیلگنلر و 64، 65، 66 بیللرده تاشکنده چاپ بولگن و شوکبی اوزبیک دانشمندلرنینگ کوپ

تالیفاتلریدن یادلش ممکن.

عزیز او قوچیلرگه معلوم که، گوزه ل اولکه میز افغانستان نینگ شمالی قسمتلریده تورکی (6) یعنی (اوزبیک، ترکمن، قزاق، قرغیز، ایماق، بیات، تاتار، قره قلیاق ...) و باشقه تیللرده سوزله دیدگن قوملر یشیدیلر. بو لرنینگ

هربیری اوز لهجه لریگه خاص آغزه کی ادبیاتلری بار .

پاورقیلر:

اوزبیک ادبیاتی تاریخی” ن. م. مله یف تالیفی. بیرینچی جلد تاشکنده چاپی، 1965، بیل، 78-81 ص .

محمود بن حسین بن محمد الکاغری 11نجی م. عصر باشله نیشده (2) قرغیزستان قماق شهری نینگ بلاساغون قیشلاقیده توغیلگن. او، یاشلیگیدناق، علم اورگه نیشگه کریشدی، مخصوص صورتده عرب اجتماعی او، اولدن تورک نینگ تورلی اویماقلری نینگ. علملرینی یخشی اورگندی تیلی نی اورگه نیشگه علاقه کورستدی. شو منظورده تورکلر یشیدیکن منطقه لرگه سیاحت ایندی. گرامری اصولنی تدوین اینیش اوچون اولرنی رسم و رواج و آغزه کی ادبیاتلرینی اورگندی. تورکی تیلده گی اویماق و قبیلله لرنی یقیندن کوردی. اوندن سونگ، بغدادگه باردی. اورگنگن نرسه لریدن فایده له نی یازدی. (اوزبیک ادبیاتی تاریخی) (نیب، عرب تیلیده (لغات التورک دیوانی تاشکند چاپی، 1965نجی ییل. ن.م. مله یف تالیفی، بیرچی جلد، 135 ص.

یوسف خاص حاجب (11م.) عصرنینگ اتاقلی شاعری، دانشمندی و (3) سیاستمداریدیر. اوندن بیزگه قدر، "بیئتیب کیلکن یگانه ادبی میراث قوتادغوبیلیک) داستاندیر. بو داستان 11م عصر ادبیاتی و ادبی تیل نینگ) نادر یادگارلیگی بولیب، زمانه سی نینگ ترقی پرور اجتماعی، سیاسی و اخلاقی تعلیمی قره شلرینی بدیعی مجسم ایندی. تاریخ، نجوم، هندسه، الجبر، طببیعات، جغرافیا و باشقه ساحه لرگه دایر قیمتلی معلوماتلر بیره دی. اوزبیک

بیت 143 اوزبیک ادبیاتی تاریخی

چوپانزاده آذربایجان دانشمندلریدن بیرى بولیب، باکو دارالفنونی نینگ (4) استادى بولگن. تورکی تیلی نینگ تدریس و دیالکتولوژی اصولیده کوپ تالیفاتلری بار. جمله دن (تورک تاتار لسانیاتینه مدخل)، باکو چاپی، 1924 ییل.

محاكمة الغنین نوایی نینگ دری متنی، تورخان گنجه یی ترجمه سی (6) بیت، تهران چاپی، 1323نجی ییل.

ازبک، اوزبیک، اوغوزبک، اوغوزبیک اوغوزقومی نینگ خانى حساب له نیب، بی باک، صاف، پاک و صادق معنی بیره دی. کیلیب چیقیشی تورکی قوملرگه باریب، تقه له دی. (ایماق)

اوزبیکلر و باشقه تورکی زبان خلقلر یشیدینگن شمالی افغانستان نینگ -
عمومی بیر میدانی 75 مینگ مربع کیلومترگه برابر. مذکور میدان نینگ

تاغلیک منطقه لری بولیب، فقط 20% گینه ایکین ایکیشگه یراقلی 80%
(* حسابله نه دی).

تورکی خلقلری اساساً "بلخ، قندز، جوزجان، سرپل، بدخشان، بغلان، تخار،
سمگان، فاریاب و باشقه ولایتلریده یشه یدیلر. اولر افغانستان ده گی تورلی
تیللر و لهجه لرده گپله شه دیلر.

افغانستان اوزبیکلری ایسه نیمن، قطن، قوشچی، قوره مه، منیگ، سری،
برلاس، قولاق، قونغیرات، منغیت، قولترات، تومه، اوتارنگ، قنگلی اچه می
لی، قیات، تیمور، بیرکه، توبایی، قیپچاق ارغین، قوتر، توگل، یوز، جلایر، و
اوترچی کبی قبیلله لرگه بولینه دی.

افغانستان نینگ اوزیده (60) بیللرده باسیلیب چیققن بیر معلوماتگه گه کوره،
افغانستانده استقامت قیله یاتگن تورکی خلقلر نینگ سانی تورت یریم ملیون دیب
کورسه تیلگن. (***) براق مشهور یازوچی و تاریخچی عالم پروفیسر داکتر
عنایت الله شهرانی اوزی نینگ (تاریخچه ی نژادها و اقوام در افغانستان)
اثریده شونده ی یازه دی: «بو گونگی کونده جهانده قریب اوچ یریم یوز ملیون
خلق تورکی تیلیده سوزله شه دی. افغانستانده گی تورکی خلقلر سانی، بیز
«اکثریت میز ادعاسی بیلن تورگن و امتیاز خواهلاوچی خلقلردن انچه کوپدیر

پ. الکسینوف. افغان ترکستانیده زراعت مساله لری - (*)
داکتر عارف عثمان. افغانستان اوزبیکلری حقیده بعضی بیر معلومات - (***)
عرفان "مجله سی. سنبله، میزان آی 1357 نچی ییل، 61، 57 بیتلر"

داکتر فیض الله ایماق

***

قوشیق (دو بیتی)

باید گفت که، قوشیق « سرود، دوبیتی، چار بیتی، غزل، یار- یار، نای - نای، سوزوان (داستان منظوم یازی وزیبا)، ال له (سرودیکه به خاطر خواب دادن اطفال توسط مادران سروده می شود) رمضان، اوراقچی (سرود دروگر)، سرود اطفال، کیلین سلام (مراسم سلامنامه ی عروس)، ماتمنامه، اولنگ یا اولن « آهسته برو) « که از طرف عوام سروده شده، وگوینده ی

موسیقی و گاهی هم بدون آن معلوم نباشد، اطلاق می گردد. قوشیق بعضاً با موسیقی خوانده میشود.

این دوبیتی ها از طرف مردان توام با دنبوره و دوتار خوانده می شود. و گاهی

هم دهقان بچه یی با سواری مرکب خود نان و آب را به سوی کشتزار می

برد و این دوبیتی ها را با آواز بلند می خواند.

البته دهقانچه، تنها با کوبیدن خيله چوب (چوبیسیت که مرکب توسط آن هی میشود) که با خود دارد بالای زین مرکب اکتفا کرده و صدای که با کوبیدن خيله چوب بر میخیزد، حکم دنبوره را داشته، دوبیتی های دلریا از دل این دهقان بچه بدر میشود و شنونده را به تحیر می اندازد و بدین ترتیب راه های دور و دراز را کوتاه و شب هارا روز میگرداند.

لطفاً به این دوبیتی ها توجه نمایید.

قیزیل کادی نی نقشی

تامده، سیره بدی بخشی

دؤست نا قابیلینگدن

دشمن زیره ک یخشی

کدوی نصور – نقش و نگار خاصی دارد . در خانه، بخشی (خواننده) ترنم دارد و می گوید که از دوست ناقابل، دشمن دانا و زیرک بهتر است.

خواننده، در مصراع اول، صدای بخشی را به نقش ونگار کدوی نصور تشبیه می کند. از این معلوم می شود که دهقان بچه، عادت کشیدن نصور را داشته، و نصور خود را در بین کدوی نقش ونگار شده گذاشته است.

آتنگنی اوچ قیزی بار

عجب – عجب نازی بار

بیرته سینی مین کوردیم

ایپک سر اندازی بار

پدرت سه دختر دارد و هر کدامی از آنان ناز و نزاکت مختص به خود را دارا می باشند . یکی از اینان که چادر ابریشمی دارد، دلم را برد.

آت گه بیردیم دوریشته

اؤلنیریب من، بور یجده

بیگیرمه تورت ساعتده

مدام کوره من، توشده.

عزیزم ! زمانیکه به اسپ خود رشقه می دادم، تونیز بیادم بودی. به سخنانم باورکن که در بیست و چهار ساعت (شب و روز) به یاد تومی باشم و ترا همواره به خواب می بینم.

آت هیده دیم یؤلیدن

تیکان چاپدیم، کؤلیدن

بۇغزىمدىن، نان اۋتمە ىدى

پرى جان نىنگ قۇلىدىن

از راهىكه محبوبم رفته، من هم با اسپ خود از آنجا گذشتم و خار راهش را جمع کردم تا به پاهایش نخلد. اگر راست بگويم از غم پرى جان، نان از گلويم نمى گذرد.

آسمانده گى يولدوزنى،

آتيب آليب بۇلمە ىدى.

ىنگى چىققن قىز لرنى

ساتيب آليب بۇلمە ىدى

همانطورىكه ستاره گان آسمانرا با فير فير نمودن تفنگ نمى توان بدست آورد، دختران امروز را هم در بدل پول به دست آورده نمیتوانيم.

آيگه اۇخشر يوزلرى

شيرين شکر سۇزلرى

بىر عالمگه ارزىدى

قاره قاش و كۇزلرى

رخسار يارم به ماه مى ماند، سخنان عزيزم ، چون عسل شيرين است.

چشمان و ابروان سياه يارم يك جهان ارزش دارد.

اباز (۱) جاننى قاقى گه

قرآن چاپى تاقى گه

مینی خویشم کیتیبتی

تیشلری نینگ آقیگه

من محبوب خود را در نزدیک آب ایستادهٔ اباز (آب ایستاده در دشت اندخوی) دیدم که در کلاهدش عکس قرآن مجید دیده میشود. من عاشق و دلباختهٔ سفیدی دندانهایش محبوب خود شدم.

ارپه - بوغدای اوره من

تیکانینی تیره من

یار جان یوزینگنی کورست

ساغینیپ من کوره من

جو و گندم درو کرده، خارش را جدا میسازم. یار عزیزم! امید وارم رویت را برایم نشان بده، چرا که در عقب تو بیش از حد غمگسار شده ام من.

اریغ ده گی چیمینگدن

مین اوله من، غمینگدن

خلقینگه خدمت قیلسنگ

اریغ چپقر، دمینگدن

در این دوبیتی مفهوم ضرب المثل:

(تونیکی وکن و در دجله انداز - که ایزد در بیابانت دهد باز) مندمج است.

آله اوغلاق تؤل باشی

کوریندی بویی - باشی

اؤزیم صنمگه خوشدار

ایشیتسین ، قرینداشی

محبوب من مانند قوچی که از بین رمه گوسفندان، نمودار گردد ، قد بلندش
را نمودار کرد. من به صدای بلند میگویم که من عاشق صنم جان
هستم. باید صدای مرا قوم و خویش صنم جان بشنوند!

آمو دریانینگ راشی

مرجان ایگرنینگ قاشی

مینی جودده جورتنینگ

اورسین کؤزیم نینگ یاشی

از غم تو آنقدر گریستم که اشکم مانند دریای آمو جاری شد. امید میکنم
روزی گناه اشکم ترا بگیرد.

اؤشه کیچه، توی بؤلدینگ

عشقیم بر طرف قیلدینگ

سینگه ایتسم : نرگس جان!

مینی پیچاقسیز، سؤیدینگ !

ای نرگس عزیز من ! همان شیی که مراسم عروسی تو برگزار شد، محبت
خود را از من بُردی. اگر راست بگویم مرا بدون کارد حلال کردی.

اوی نینگ کیتی، تال یاغاچ

ساچگیننگ، قولاچ – قولاچ

ارمیزده، دریا بار

اؤتالمه یمن نا علاج

ای دلدار عزیزم! موی تو مانند درخت بید قولاج – قولاج است. در بین من و تو دریای بزرگ قرار دارد و موجودیت این دریا، مانع رفت و آمد من به نزد تو شده است.

آیته ی دیسم : بؤلمه یدی

ایتمه سیمگه، قویمه یدی

قوری سین، گرفتار لیک

کؤرگن مینن، تئیمه یدی

میخواهم عشق خود را بگویم، مگر نمی توانم. اگر عشق او را پنهان کنم، نیز از قدرت و توانم بالااست. اگر راست بگویم:

با دیدن معشوقه، دل آدمی تسلی نمیگردد.

باردیم دریا کیچ گنی

اؤلتیردیم، سوو ایچگه نی

یار - سی سینی، ایشیتیب

قناتیم یوق، اوچگه نی

خواستم از دریا عبور نموده، به دیدار یار برسم. در این وقت از دریا جرعه ی آب نوشیدم. در وقت نوشیدن آب صدای محبوبم به گوشم رسید. در این وقت بالای نداشتم تا پرواز کنان به نزد یار برسم.

***

ایشیککه کیلدى بیر کدای

(گدای پیر)

ایشیککه کیلدى بیر گدای
عصاگه تیه نیب، هو دیدی
آی پاره قیز، اویدن چیقیب
اوی نینگ ایگه سی یوق دیدی
بابا :

اوی نینگ ایگه سی یوق دیمه!
بابانگ نی قوروق، قوله مه
قیز :

بابا – بابا بار یولیگگه
لایق ایمس من بویینگگه
بیر آتم بار، آلپ زمان
کریب کیلر، حالی زمان
سینی کورر، مینی کورر
قازانده گی آش نی تکر

بابا :

قنى آتنگ كىلس، ايدى

سىنى مىنگگه ، بىرسه ايدى

قۇلىمدە گى سىرلى عصام

قلین پولینگ، بۇلسه ايدى

قىز:

بابا – بابا ، بار ، يۇلىگگه

لايق ايمس من، بۇيىنگگه

قۇلىنگده گى سىرلى عصانگ

ايله نيب تىكسن، بۇيىنگگه !

ترجمه :

روزی از روزها ، گدای پیری دروازه ی دختری را دق الباب کرد. دختر
زیبا روی از خانه برآمد و گفت:

دختر :

بابا جان! برو در خانه کسی نیست، تا لقمه نانی به تو بدهد.

بابای پیر جواب داد :

دختر جان ! نگو که در خانه کسی نیست. بابا جان را نا امید نساز!

دختر جواب داد :

بابا – بابا ! برو براهت، من لایق تو نیستم. پدری دارم که پهلوان زمان خود است، اگر آمد و ترا با من دید، مرا دشنام خواهد داد و دیگ خانه را چیه خواهد کرد!

بابا به خنده گفت :

دختر جان! ایکاش پدرت می آمد و ترا به من میداد. حتماً این عصای مقبول خود را به حیث مهرت برایش میدادم.

دختر در حالیکه قهر و غضب از سیمایش پیدا بود، جواب داد :

ای بابای پیر ! برو به راهی که آمدی، من لایق تو نیستم و این عصا چوبت بگردت بخورد...

***

رمضانی

هنوز از ماه مبارک رمضان دو سه روزی سپری نمیگردد، که جوانان و اطفالیکه به سن بلاغت نرسیده اند، به خانه همسایه ها و اقارب خود رفته، ماه رمضان را با این ابیات رمضانی تبریگ میگویند:

رمضان ایتیب کیلدیک ایشیگینگیزگه

خدایم اوغیل بیرسین بیشینگیزگه

پیغمبر نینگ بیر اوغلی « یعقوب » ایدی

اون ایکیکی تورلی کتاب او قیب ایدی

اون ایکیکی تورلی کتاب بیر قنی!

بولتورگی مسلمانلر، بیر قنی!

رمضان، یا رمضان، یا رمضان،
رب من الله ی ما، ای رمضان
بو اویده، بیر یاغاچ بار باشی قاره
خدایم اوغیل بیر سین، قاشی قاره
جنتدن چیققن خورازنینگ قویروغی
رب من ایتماق، خدا نینگ بویروغی

خداوند به گهواره شما، پسری عطا کند. یعقوب «ع» پسر پیغمبری بود که که ۱۲ کتاب مختلف را خوانده بود. اکنون یکی از آن کتب بدست ما نیست. بعضی از مسلمانانیکه سال گذشته حیات داشتند، امسال در بین ما نیستند. در این خانه چوب سیاه به نظر معلوم میشود. ما دست به دعا بالا میکنیم که خداوند «ج» به شما پسر نازنین سیاه چشم عنایت کناد!

***

چاپنداز

چاپنداز chāpandāz بزکش، پهلوانی که با سواری اسب، بز را به دایره^۴ حلال میرساند.

بزکشی یکی از ورزش های ملی افغانستان به شمار می رود که در این ورزش شرکت کنندگان باید لاشه بز را باخود حمل کنند و در محلی مشخص به نام دایره حلال بیندازند. بزکشی (کشیدن بزها)، بازی سنتی در افغانستان است که در فصل های خزان و بهار در دشت های شمال و شمال شرق افغانستان برگزار می شود. این بازی در میان مردم کشورهای آسیای مرکزی از جمله تاجیک ها، اوزبیک ها، قیرقیزها، ترکمن ها و اقوام افغانستان برگزار می شده است و در برخی از این کشور ها هنوز انجام می شود. نکته

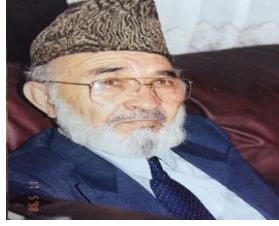
قابل توجه این است که هیچ اصلی برای ثبت نام بازیکنان وجود ندارد. هرکس می تواند با اسبش به میدان داخل شده و بازی نماید. نحوه انجام بازی به این صورت است که عده ای سوار بر اسب برای کشیدن لاشه یک بز یا گوساله با هم به رقابت می پردازند. بازیگران بزکشی (در افغانستان آنها چاپ انداز نامیده می شوند) گاه برای کسب مهارت به سال ها تمرین نیاز دارند. چاپ اندازها بز را از زمین برداشته و بعدا بز را به قطعه مشخصی که دایره حلال نامیده می شود، می اندازند.

لاشه مورد استفاده در بزکشی معمولاً ذبح شده و دست و پاهایش از زانو به پایین قطع می شود. لاشه را برای سفت شدن حدود ۲۴ ساعت قبل از بازی در آب سرد می خوابانند. گاهی برای افزودن بر وزن لاشه درون آن را پر از سنگ می کنند.

بزکشی در افغانستان از حمایت دولت های متوالی بر خوردار بوده است به نحوی که در زمان محمد ظاهر شاه این مسابقات هم زمان با جشن تولد پادشاه برگزار می شد. رژیم های بعدی تاریخ مسابقه را به سال روز سازمان ملل متحد تغییر دادند. در شمال افغانستان حداقل قبل از تجاوز شوروی در سال ۱۳۵۸، تا چند صد سوارکار می توانستند هم زمان با هم در نوع خاصی بزکشی که در زبان دری به توده برائی معروف است به رقابت بپردازند. این رقابت در جشن های عروسی رایج بود.

در افسانه ها آمده است که این ورزش برای اولین بار در حوزه آمو دریا انجام می شده است. ترکان آن دیار و دیگر مردم آن منطقه از استپ های آن مناطق به سمت افغانستان کنونی مهاجرت کرده اند و از اسب بعنوان یک وسیله که در جنگها به کارشان می آمده است، استفاده می کردند. معروف است که دو نوع اسب متعلق به افغانستان هستند. قطغن یک اسب نیرومند است که به قدرت و پایداری شهرت دارد. البته اسب دیگر از قطغن بزرگتر است و در فاریاب و بلخ بیشتر حضور دارد. هر دوی این گونه اسبها برای بزکشی پرورش می یابند و مورد استفاده قرار می گیرند. اسب سوار نیز معمولاً مردان هستند که به این ورزش عادت دارند.

الحاج عبد الصمد باى حكيميار اندخويى

بنابر معلوماتیکه «الحاج عبد الصمدبای حکیم یار اندخویی» باشندۀ تورنتوی کانادا ارایه داشتند، اسم بزکشان و پهلوانان مشهور ولایات شمالی افغانستان از این قرارند :

عبدالرحمن بای بچه، کوچم پهلوان، رییس محمد صالح بای، شمس پهلوان، صوفی حکیم پهلوان، عبدالله پهلوان به حیث چاپ اندازان مشهورند. فعلاً جای چاپ اندازها را بیشتر جوانان گرفته اند که مشهورترین آنها شاه ولی پهلوان، محمد صالح، احمد فرید تغاچی، حیات الله قزقلی، قاسم پهلوان، روزی بلچراغی، محمد امین، حیات الله قیصاری، حیات الله کوهی، قربان کوهی، یار محمد و گل محمد کوهی می باشند.

وایشانقل دهلی، مخی دراز، روزی پهلوان، مولان قراول بیگی، بوری پهلوان، بابا نظر قودیچی، تاغن چاپنداز، قربان قزاق چاپنداز، رحمن چاپانداز، اورز محمد، کوچیم، بایقل، باینظر، دوران چیتگر، قربان چال، جمعه پهلوان، عبدالرحمن پهلوان، قربانقل، ممش پهلوان، سیدا، عاشور نسوار فروش، رحمت سریغ، یزدان پهلوان باشندۀ باغبوستان ولسوالی قورغان، روزی پهلوان، الله بیردی، دوران پهلوان، الله یار، ملا جوره، بو علیلیک عبدالله و خواجه دوکه لیک کمال، چاپ اندازان و پهلوانان مشهور اندخوی به شمار می روند.

عمدتاً بزکشی به مناسبت روز های ملی و محافل رسمی و عنعنوی در شهر میمنه مرکز فاریاب با شرکت و شور و هلهله هزاران تماشاچی برگزار میشود.

گفتنیست بازی بزکشی در اکثر شهر های شمال افغانستان برگزار میگردد. پهلوانان (چاپ اندازان) تنومند با اسپ های چابک و قوی خود به مصاف هم میروند و هر کسی که بُز را به دایره حلال انداخت، مستحق نمره میشود و برای آنها پول نقد و تحایف داده میشود در بازی بزکشی، اسپ ها رول عمده دارند و هر اسپیی که هوشیار و چابکتر بود، سواری خود را به هدف میرساند و برنده میگردد.

نمایی از بازی بزکشی در افغانستان

گوره ش (پهلوانی)

گوره ش kurash کشتی - گلاویز شدن دو نفر با هم که یکدیگر را بزمین بزنند برای زور آزمایی.

گوره ش : کشتی، پهلوانی، بز کشتی ، قباغ (نشانه زنی) جزُ حیات باشنده گان شمال کشور عزیز ما افغانستان به شمار رفته ، بدون این بازی ها زنده گی در بین آنان ارزش و اهمیت خود را از دست میدهد. هر گاه در سمت شمال کشور محافل سرور و خوشی برگزار گردد بدون بازی های که گفته آمد بی معنی جلوه میکند.

در اینجا گزارش مراسم پهلوانی و کشتی گیری را که تقریباً یک قرن گشته در شهر آچه ولایت جوزجان بوقوع پیوسته ، بیان میداریم . این گزارش منظوم جزییات پهلوانی را کاملاً واضح میسازد . این سرود در هر مجلس سرور و خوشی از طرف هنرمندان به حیث یک میراث رزمی ، توأم با موسیقی خوانده میشود. این قلم این سرود را در سال ۱۳۳۵ هجری قمری زمانی که شاگرد صنف ششم مکتب ابتداییه قورغان اندخوی بودم ، از زبان خدایقل اندخویی خواننده محلی اینولا به لهجه محلی مردم اندخوی ثبت و شامل کتاب خلق در دانه لری (دردانه های خلق) نمودم. « ایماق»

میشکوله نی میشی یه   تانگ ده کورگن توشی یه
اخچه توییدن خط کپلدی   قوس نی اون ببشی یه
اورده ی له نی پتی یه   چیغدی   چپرکتی یه

پالوانله نی آتی یه	اخچه تویدن خط کیلدی
تویه تینی قیلمه لای	اوغلاغ نی آله دی تای
جنگله دن آلدی جای	بپش - آلتی نپر بؤلوو
نرتیوه ده ی گولدیله	داخل بولیبیتی چیلله
پالوانله مینن بیلله	اخچه یه کبتجاغ بؤلوو
گل تیردی سیوتچه یه	قدم اوردی کؤچه یه
بارو توشدی اخچه یه	ساعت بیر بجه ده
قییلین ، قلم قاش یه	سنگلاخ ده کی تاش یه
سورو باردی گوره ش یه	قند و پلونی اورو
بیرته سینی تاپه دی	یوسفی لی له یمان
قیر بپش نپر چاپه دی	میمانله کپلدی دیوو
هوار دستر خوانله یه	آق- قیزیل سانله یه
چای کیلدی میمانله یه	قیرمیزی چاپیلله یه
ینباشی دن اوپیلدی	قره ویشکی سؤبیلدی
پالوان تواغ قؤبیلدی	چایدن فراخت بؤلدی
منی قیلمه دروه در	بؤدنه، بیر سیقیم پر
جر چپسی اوره دی جر	کوتر اون صؤملی طلا بار دیوو
آق بیلله یینی توتدی	آشیغ اوینه دی یوتتی
بیخی قولاغیم بیتدی	اون آلتی طلانگ بار دیوو
الده ی وپرسه آلوو قال	قؤلگینمده نفره تال
خرو بؤلمه قوروان چال	خیزلو تواغ نی آلدی
رییغی جانه جاننی	اورته یه قویو نان نی
شیلنتیردی قوروان نی	اخچه یی جیلله ی کیبیدپرو
نا دید اوردی قرته دن	ایلنتیردی اورته دن

سیس چىغمە یدى بىر تە دن
كىلوو كىتدى سر وە سر
جر چى سى اورە دى جر
خوش قىلدیلە ، ملانى
حلال لە دىنگ طلانى
قېتالیدن اۋبىلدى
دوم تواغ قۇبىلدى
كىلوو كىتدى سر وە سر
جر چىسى اورە دى جر
دىلىمنى قىلمە غۇرە
اندخۇیلی ملا جۇرە
مرى لریدن ساغ جاغ
دېوال لە دن سېس چىغجاغ
تواغ نى آلدی مُلا
بوعلی لى عبدالله
كركىدن آرتدى یكان
شانه گردانچى اپكن
ياغ نى سوده ی ایچە دى
غیر یوزین توشە دى
قورقمە گىینگ بۇلیدن
قۇیدى یریم بېلیدن
چندان قىلمە یدى زیان
اجو « عجب » توشدى اندیان
شاتی نى زینه سى یه

اۋن مېنگ نېر بار ایدی
بۇدنه بىر سىقیم پُر
قوروان یه تە لە وان دېبو
بىر بېر یه قۇى صلا نى
نوش جانینگ قُروان چال
قرە ویشكى سۇبىلدى
طلانى حلال لە دى
بۇدنه بىر سىقیم پُر
بیش صۇملى طلانگ بار دیو
بلاینى آله ی تۇرە
دوم تواغ نى آلدی
چۇپان قۇبى نى بىغجاغ
ملا یه آدم دېسە
سرپای یى بېش لى طلا
ملا یه جۇرە بۇلدى
موترى ابدى تكان
بوعلی لى عبدالله
غزل ایتوو قۇشە دى
شانه یه آل جاغ بۇلو
تېیرمان نى دۇلى دن
ملا هم الدو - الدو
قۇلى یه ، تېز پُر نیان
ملا « اپ » دېبو میندیردى
یمان نى كېنه سى یه

چيغوه کن سينه سی یه
 خوش قیلدیله ، ملانی
 حلال له دینگ طلانی
 قبتالیدن اوبیلدی
 سیوم تواغ قوئیلدی
 بیرته سینی تاپه دی
 آلمیش نپر ، چاپه دی
 کوپ بعله یمن زار - زار
 خرو بؤلمه « الله یار »
 چرچه یمن بولسنگ دم آل
 خوجه دوکه لی کمال
 کپلوو فلا یه توشدی
 قیر گز ایمانیم اوچدی
 ینه آلمه بین ، ملال
 « الله یار » سنگگه حلال
 چندان قیلمه یدی زیان
 اجو « عجب » توشدی اندیان
 قبتالیدن اوبیلدی
 چاریم تواغ قوئیلدی
 منگگه کوپ قیلمه بین چل
 قدرینگ اوتدی « اولله ی کل »
 چیغدی چپرکتی یه
 قوروان « قربان » چال نی آتی یه
 تیلفون اور باغ بوستان یه

« اپ » دبیو بیر میندیردی
 بیر بیریه قوی صلاحنی
 نوش جانینگ ملا جان
 قره اوشکی سوئیلدی
 ملا هم سر پای آلدی
 یوسفی لی له یمن
 سیوم تواققه قراو
 دنبوره ی یه تاقدیم تار
 سبوم تواغ نی آلدی
 قیوله « قبله » دن توردی شمال
 الله یار یه ، قوشیلدی
 چونی دن کپتر اوچدی
 کمال « اپ » دبیو کوتر دی
 یا پیریم خلیفه « خلیفه » جلال
 مست آلو میندی رماقکه
 یاریم نی چاقتی چیان
 مست آلوو بیر میندیردی
 قره اوشکی سوئیلدی
 « الله یار » سر پای آلدی
 یوریشقتگ گه کپره ی پل
 چاریم تواغ مفت کبتدی
 اله اوردی پتی یه
 پالوانلی ختم بولدی
 قولاغ سالینگ داستان یه

یقه سینی تانیندی	کُلّی اوغانستان یه
سوز - قیزیل سانلری	ریبغ جانه جانلری
اجو اوری نی آلدی	اندخوی نی پالوانلری
قیزیل المه نی نقشی	تامده سه پیریدی بخشی
قوی - قویه یلی ایناغه	افسانه دن، گپ یخشی

ترجمه :

به تاریخ پانزدهم ماه قوس چندین دهه قبل از امروز در فامیل یکی از باشندگان شهر آچه ولایت جوزجان ، مراسم ختنه سوری به شکل شاننداری تجلیل گردید. بدین مناسبت صاحب توی به تمام شهر و اکناف ، کارت دعوت فرستاد تا دوستان و پهلوانان در این مراسم اشتراک نمایند. میهمانان از هر شهر و قریه گروه گروه رهسپار شهر آچه شدند. جارچی داخل میدان گردیده و با صدای بلند از پهلوانان دعوت به عمل آورد تا در کشتی و پهلوانی امروز اشتراک ورزیده ، طبق معمول طبق پهلوانی را از میدان بگیرند.

نخست طلای ده صومی به جایزه گذاشته شد. جهت بدست آوردن این جایزه ، پهلوان اندخویی به نام « قربان چال » داخل میدان شده ، طبق میوه را از میدان گرفت. این پهلوان نامدار بعد از گرفتن دعا و فاتحه بزرگان و محاسن سپیدان قوم ، جلیک آچه ای را به تن کرده ، وارد میدان کشتی گردید و دورا دور میدان گشت و گزار نمود ، مگر از بین ده هزار تماشاچی یکی هم نتوانست با قربان چال داخل مبارزه شود ، بناً جایزه طلای ده صومی ، به قربان چال تعلق گرفت.

جایزه دومی همچنان توسط جارچی اعلان گردید. این جایزه طلای پنج صومی بود. طبق دومی را نیز یکی از پهلوانان اندخوی به نام « ملا جوره » از میدان نبرد برداشت و خود را آماده مبارزه ساخت. با این پهلوان ، عبدالله نام از قریه ی بوعلی سینا خواست مسابقه دهد. هر دو پهلوان داخل میدان مبارزه گردیدند . شتارها بین این دو پهلوان رد و بدل شد. عبدالله خواست از تریک « شانه گردان » کار بگیرد ولی این طرز مبارزه کارگر نیفتاد و در نتیجه خودش به روی افتاد. ملا جوره از چالهای دیگری کار گرفته ، عبدالله را نقش زمین ساخت و مستحق جایزه طلا گردید.

طبق سومی به میدان گذاشته شد. برای گرفتن این طبق شصت پهلوان

حاضر شدند، بالاخره این طبق را «الله یار» پهلوان از زمین برداشت و در مقابله با او، کمال خواجه دوکو هی قد علم کرد. الله یار، کمال را از سر پایش دور داده، بر زمین کوبید و جایزه را از آن خود کرد.

عدم «ولک کل» باعث شد تا جایزه چهارم نصیب پهلوان دیگری شود. در نتیجه افتخار قهرمانی به نام پهلوانان و کشتی گیران اندخوی تمام شد.

منبع: خلق در دانه لری (در دانه های خلق)، مؤلف: فیض الله ایماق، کابل، اسد سال ۱۳۵۹ خورشیدی.

***

خلق محبت نامه سی

افغانستانده یشه یدیکن اوزبیک لرنینگ نقل قیلش لریچه، یازی اسملی عاشق،

فاریاب ولایتیگه قره شلی المار قیشلاغیده دنیاگه کیلگن. او زیبا دیگن قیزگه عاشق بولیب، یار هجریده مجنون دیک شعرلر توقیب یورگن. یازی و زیبا گه نسبت بیرله دیگن عشقی شعرلر حاضرچه خلق خاطره سیده ”سبز من“ یاکه ”سوزوان“ قوشیقلری نامی بیلن سقلنماقده. کوپچیلیک بولیب قالین، گیلیم توقیلگنده، نوروز کونلری سومه لک پیشیریلگنده، چرخ بیگیریلگنده و یاورچاق تارتیلگن پیتلریده و باشقه تورلی یغینلرده خاتین - قیزلر بو لیریک قوشیقلرنی اوزیگه خاص دلربا کوی بیلن ایته دیلر.

روایت ایتیش لریچه، زیبا فاریاب ولایتی ده گی گلجان صیاد قیشلاغیده توغیلگن ایمیش. اونینگ آته سی قیپچاقلیک ملا آرتیق بولگن ایکن. عاشق ومعشوقه قبیلله لری اورتته سیده ازلدن ماجرالر موجود بولگه نی طفیلی یازی بیلن زیبا بیر بیرلری نینگ وصاللریگه بیتیشه آلمه ید یلر. یازی زیبانینگ هجری گه برداش بیره آلمه ی اوزینی اولدیره دی. او غوره یی یقینیده گی المار قیشلاغی قبرستانیگه د فن قیلینه دی. زیبا یازی نینگ هلاک بولگه نیدن خیر تاپیب، بیر نیچته دوگانه لری بیلن سیوکللی سی نینگ مزارینی زیارت قیلگه نی باره دی. قیزلر قیتیشه یاتگه نیده، زیبا دوگانه لریگه: ”بیر پای کاویشیم قبرستان یانیده قالیبدی“، – دیب بهانه قیلیب، آرتیگه قیته دی وکتته

تاشنى باشيگه اوريب اوزيني هلاك قيله دى.

يازى بيلن زيبا روايتيده قيزنى عمكى سى نينگ اوغلى هم يخشى كوريشليگى
حكايه قىلينه دى ، فاجعه دن خبر تاپگن ييگيت هم: ”مىنى زيبا بيلن يازى
قبرلرى نينگ اورته سيگه كؤمينگلر“، – ديب وصيت قىليب، اوزيني اولديره
دى.

اوزبيكستان ده هم يازى بيلن زيبا محبتى حقيده حكايه قىلوچى بير نيچه
وارىانت لرگه ايگه لير-ا-ايبىك داستان نينگ بارليگى قيد ايتيلگن. خصوصاً ،
1962 يىلده ”ياش گوارديه“ نثرياتي ”يازى بيلن زيبا“ نامى بيلن فيلالوگيه
فنلرى نامزادى آخوند جان صابروف تيارله گن داستان نى نثر ايتگن ايدى.
داستان نينگ سؤز باشى سيده اثر بيرينچى مرته 1925 يىلده ر. مؤمن اوف
تمانيدن اوچ قورغان ده گى پايتاق قيشلاغيدن يازيب آلىنگن ليگى ، كىينچه
ليك فولكلور شناس عالم ر. م. علويه و م. افضل اوف لى ايرىم پرچه لرنى
جمهوريت نينگ شهرسبز ، كتاب، چراقچى، دهنو ناحيه لرىدن يازيب آنگن
ليكلى حقيده معلومات بيريله دى. عالم ر. م. يازيب آلىنگن داستان 19
وارىانتگه ايگه بؤليب ، اونده واقعه لىر معلوم سوژيت چيزيغى آرقه لى باغله
نه دى. كمبغل ييگيت يازى نى زيبا نينگ آته سى پاينده باى اونى الده ب
ايشله ته دى، اما قيزىنى اونگه بيرمه يدى. ايكي سويوشگن لىر اوز بخت
لرى اوچون كوره شه ديلر. اولر پاينده باى دن هم ، اوشه بير نينگ پادشاه
سى عبد الله خان دن هم اوستىن چيقه ديلر و مراد مقصد لرىگه بيته ديلر.

افغانستانده يشاوچى اوزبيكلر ايجاديده گى يازى و زيبا نامى بيلن علاقه دار
اثرلر ايسه اولاً ژانر جهتن ”يازى بيلن زيبا“ داستانيدن فرق قيله دى. اگر
داستانده سويوشگن لىر سرگذشتى بيلن باغليق واقعه لىر حكايه قىلنيسه ، افغانستان
ليك اوزبيكلر نينگ ايجادى ده گى ”سوزوان“ قوشىقلرى فقط ليريك شعرى
پرچه لردن عبارت.

البته، قشقه دريا، سرخان دريا ولايتيده سقله نيب قالگن ”يازى بيلن زيبا“
داستانى و افغانستان اوزبيكلرى نينگ ”سوزوان“، «سوزه وان» قوشىقلرى

اۋرتە سىدە تارىخى يېقىنلىك سىزىلە دە. داستان دە گى ايرىم لىرىك پىرچە لىر نىنگ مضمونى، قافىە لە نىشى ، توزىلىشى قوشىق نمونه لىرىگە اوخشە ب كىتە دى. شونىنگ اوچون هم افغانستانده و اۋزىبىكىستانده يشاووچى اۋزىبىكلر نىنگ اغزە كى ايجادى نى مكممل تىكشىرىش ايرىم مهم خلاصه گە كىلىش امكانىنى

بىرە دى، دىگن فكرده مىز.

افغانستانده يشاووچى اۋزىبىكلر كويلە گن قوشىقلارده عاشق و معشوق نىنگ يوره ك دردى و المى عكس ايتگن. اما اولر نىنگ همه سىنى هم فقط عشقى يوناليش دە گى لىرىك شعرلر صفتىده قبول قىلىش تۇغرى ايمس. خلق تمانىدن يره تىلگن، بعضاً يازى بىلن زىبا اۋرتە سىدە گى مناسبته گە علاقه سى يۇق تۇرتلىكلر هم شو توركومدن اۋرىن آلگن حاللر اوچرىدى. خصوصاً، سبىز من، قوشىقلرى اره سىدە توى ، عزا مراسملرىده ، حتى عادى دم آلىش فرصتلرىده ايتىلە دىگن قوشىقلر بار. اولر نىنگ قە ى طرزده مذكور توركومدن اۋرىن آلگە نىنى اىضاحلە ش مشكل ايمس. سوز وان قوشىقلرىنى كويلە گن قوشىقچىلر كىزى كىلگندە يىنگى تۇرتلىكلر هم يره تگن لىر و كويلە ياتگن قوشىقلر گە قۇشيب اجرا ايتگنلر. كىيىنچە لىك بو يىنگى تۇرتلىكلر سوزوان توركومىدن مهم اۋرىن اىگللە ب قالگن. سوز وان لىر عموماً عىال لىر، خاتىن- قىزلر تمانىدن ايتىلە دى.

افغانستان اۋزىبىكلرى تامانىدن ايتىلە دىگن قوشىقلر تورى خىلمە - خىل بۇلىب، بو قوشىقلر غزل، بيت، نقش، يارىار، اولن، ناي- ناي ، تۇره و باشقچه ناملر بىلن معلوم و مشهور دىر. و سبىز من قوشىقلرنى ايسە يازى و زىياگە نسبت بىرگنلر.

سبىز من قوشىقلرى نىنگ يارقىن خصوصىتلرىدن بىرى اولرده يازى بىلن زىبا اسملرى نىنگ قىتە-قىتە تكررلە نىشى دىر. تىنگلواوچىلرده بو قوشىقلر اىككى سىويشگنلر نىنگ اۋزىگە خاص دىالوگىدن ياكە محبت موضوعىده گى ايتىشولردن عبارت، دىگن توشىنچە حاصل قىلە دى. اولر نىنگ ايرىم لىرىده عاشق و معشوق اوزاق دوام ايتگن اىيرىلىكدن سۇنگ اوچرە شىش اشتىاقىده

اىكن لىكلرى كويلە نە دى:

چۇلدە كۇردىم چۇل بۇرى نىنگ اوبىنى،
ساغىنىب من يازى جان نىنگ اۋزىنى.

ساغینسم – ساغینمه سم ایرته کیلر،
سولگین آلیب سوپیره ی آق یولینی.

هر بیر قوشیق ایتوچی شخص اۆزینی یازی یاکه زیبا اؤرنیده تصور قیلگن لیگی هم قوشیقلر مضمونیدن سیزیلیب توره دی. قیزیغی شونده که، قوشیق توقیاتگن خلق شاعرلری اؤز ناملری نینگ یاشیرین قالیشینی افضل کورگنلر و اؤز حیاتلرینی روایت قهرمانلری نینگ تقدیری بیلن تینگ قویگنلر. اؤتمیش روایتده گی اساسی قهرمان یازی نینگ اؤز سیویکلی سیدن واز کیچیشی مطلقا ممکن بؤلمه گن حادثه ایکه نینی انیق بؤلگه نی حالده، ایریم تورتلیکلرده وفاسیزلیک حقیده عهد و پیمان نینگ بوزیلیشی حقیده حکایه قیلینه دی:

دروازنگیز دروازمگه باقه دی،
اؤرته سیدن آب زمزم آقه دی.
آب زمزم سوویدن ایچگن یازی،
خاتین آلیب زیبا دن کیچگن یازی.

معلوم بؤلله دی که، اؤز سیویکلیردن اجره لگن معشوقه لر ایبریلیک درد لرینی قوشیقلر ده عکس ایتتیریشگه اورینگن لر. سیز من قوشیقلری اؤزی نینگ موضوع دایره سیگه خلق آره سیده کینگ ترقلگن لیریگ تورتلیکلرنی هم قمره ب آله دی. بونده ی پرچه لرده عادى محنتکش بیگیت یاکه قیز نینگ حیاتی حقیده گی ایچکی حس – تویغولری عکس ایته دی. استعدادلی یاشلر طبیعت واقعه حادثه لری بیلن انسان حیاتیده گی مشترک نقطه لرنی تاپیشگه و بدیعی گوزه ل شعرلرده عکس ایتتیریشگه حرکت قیله دی. بو مقصدنی عملگه آشیریشده آنه طبیعت ده گی دریا و تاغلر، آت و نار تویه لر، قلدیرغاچ و طوطی قوشلردن زیرک لیک بیلن فایده له نه دیلر:

دریا نینگ نریاغیدن سوو کیله دی،
سوو بیلن ایکی اوردک تینگ کیله دی.
اوردککه اوردک مناسب، غازگه غاز،
بیگیت گه قلیغ مناسب، قیزگه ناز.

خلق آغزه کی ایجادی ده گی اثرلر نینگ مهم خصوصیت لریدن بیرى اولرده
اجتماعی حیات حقیده گی فکر- ملاحظه لر نینگ عکس ایتیشیده دیر. محنتکش
خلق نینگ ایجادیگه خاص لیریک اثر لرده هم موجود شرایطن نالیش،
اجتماعی تینگسز لیک نی قاره له ش روحی یققال سیزیلیب توره دی. سبز من
قوشیقلرده

روپابگه چیمه گن آرزولر پایمال بؤلگن بخت حقیده آیتیلگن قوشیقلر کم ایمس:

آق گل ایديم ، قیزیل گل گه چند یلر،
غریب باشیم بندی قیلیب ساتدیلر،
باریب ایتینگ آنم مینن آنم گه،
مینی ساتیب، نی مراد گه بیتد یلر.

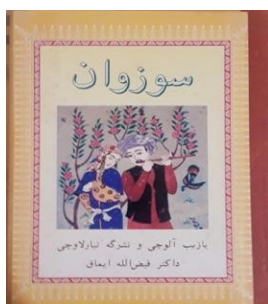
شونی ایتیب اوتیش جایزکه، بیز «ایماق» ۱۹۸۰نجی ییلده کابلده چاپ بولگن
(خلق دردانه لری) مجموعه سیگه «۷۰» گه یقین سوزوان قوشیقلرینی
دری چه ترجمه سی بیلن جایشتیرگن ایدیك . سونگی ییللرده گی توپله گن
سوزوان قوشیقلریمیز ایسه، ۲۰۰۳نجی ییلی تاشکندده «سوزوان» نامی بیلن
علیحده کتاب شکلیده چاپ بولدی. بو کتابده «۳۸۷» سوزوان قوشیقلری اورین
الگن.

خلص، سبز من قوشیقلری افغانستانده یشاووچی اوزبیکلر بدیعی آغزه کی
ایجادی نینگ عجائب نمونه لری دیر. بو قوشیقلر فقط یازی و زیبا حقیده گینه
ایمس، بل که کیزی کیلگنده حیات گوزه للیکلر بدن بهره آلیب بیرید یگن، وقتیده

آرزولر آغوشیده مست بؤلگن، شو بیلن بیرگه بعضیده موجود تورموش
قینچیلک لریدن عذابده قالگن، اما کیله جککه ایشانچ بیلن قره ش حسینی
یوقاتمه گن یازیلر و زیبالرحقیده گی قوشیقلردیر. اولرنی اوقیش کتابخوانگه
نوقلی دقیقه لر انعام ایته دی، دیگن امید ده میز.

داکتر فیض الله ایماق

***

سوزوان

داستان رقت بار و هیجان انگیز عاشقانه ی (یازی و زیبا) همانند
داستانهای سیاه موی و جلالی، وامق و عذرا، لیلی و مجنون و غیره در
اذهان پیر و جوان، زن و مرد ولایات فاریاب، جوزجان و بعضی از ولایات
دیگر اوزبیک زبان، نقش بسته و اثراتی به جا گذاشته است. این سرود ها به
نام (سوزوان) یاد می شود.

داستان عاشقانه ی یازی و زیبا یکی از آثار بدیعیت که طی سالیان دراز در
قیصار و بنابر گفته ی بعضی از ریش سفیدان، در (قریبی) المار ولایت فاریاب
به وجود آمده است. در این داستان، ماجرای عشق آتشین دختر و پسری تمثیل
می گردد که با وجود سنن کهن محیط که چون زنجیری بر دست و پای آنان
کشیده شده بود، در پرتو محبت از شور و نشاط، با سرودن دوبیتی های لطیف،

این داستان را به وجود آوردند.

یازی - پسر صوفی درویش بوده، در قریه ی قوش تیری المار حیات به سر زیبا (شد. بنابر) می برد. او پسر رمه داری بود که عاشق دختری به نام اختلافات قومی که بین پدر زیبا و یازی پیدا شد، یازی نتوانست به وصال برسد. بالاخر، خود کشی کرد و زیارت او به نام زیارت حضرت یازی در

بالای کوه «غوری قره ی» المار واقع است و زیارتگاه خاص و عام می باشد.

زیبا، دختر ملا آرتیق قیپچاقی بوده، پدرش مالدار بود و سالها پیش از امروز در صیاد گلجان المار چشم به جهان گشود.

زیبا که یازی را دید، عاشق او شد، بالاخر، محبت زیبا و یازی ادامه پیدا کرد ولی به وصال نرسیدند. زمانیکه زیبا شنید یازی از خاطر او دست به خود کشی زده و در کوه غوری قره یی المار دفن است همراه خواهر خوانده هایش به زیارت یازی رفت و بعد از زیارت، واپس به طرف اقامتگاه خود روانه شد، هنوز قدمی چند از زیارت یازی دور نشده بود به خواهر خوانده هایش

بهانه می کند که کفش های خود را در زیارتگاه فراموش کرده است.

به این بهانه واپس بالای قبر یازی می رسد و توسط سنگ بزرگی به سر خود میکوبد و بدین ترتیب به حیات خود خاتمه میدهد.

پسر عموی زیبا که عاشق دیرینه ی زیبا بود از خود کشی زیبا آگاه شده، او نیز به حیات خود پایان میبخشد. او قبل از مرگ توصیه کرده بود که جسد او را بین قبر زیبا و یازی بگذارند، بنابر توصیه ی او، جسدش در بین قبر یازی و زیبا گذاشته می شود .

می گویند پدر زیبا در موسم زمستان، گوسفندان خود را در «بیرکه» ی قیصار می برد، از همین جاست که در بعضی از دوبیتی های یازی از بیرکه قیصار یاد آوری شده است .

داستان منظوم یازی وزیبا به (سوزوان) مشهور است که عموماً توسط زنان با شور و هیجان زاید الوصف در وقت بافتن قالین، پختن سمنک، آرد کردن غله توسط دستاس خوانده می شود.

این هم نمونه چند از دوبیتی داستان منظوم یازی و زیبا :

آتگه میندیم قؤلیم بیتمس یالیگه

صدقه بؤلی، لب گیننگنی خالیگه

داد و بیداد، آته - آننگ قؤلیدن

رحمی کیلمس، مین غریب نی حالیگه

زیبای عزیزم ! قربان خال لبت گردهم. من حالا سوار اسپ شدم، اما دستم به یالش نمی رسد و همچنان از دست پدرت داد و فریاد میکشم که چرا به من غریب و بیچاره ترحمی ندارد و بر شیشه ی امیالم سنگ یا س می زند.

آق اوزوم - قیزیل اوزوم، غجوم غجوم

سفرگه کیتیپ باره دی، یلغوزیم

اولتیرگن کنته - کیچیک قول کوتارینگ

ساغ باریب، سلامت کیلسین یلغوزیم

رخسارمحبوبم که مانند انگور سرخ است، راهی سفر میبشد. ای مردم ! به حق عزیزم دعا کنید تا او از سفر به خیر و عافیت بازگردد.

آق آتینگدن، بوز آتیم یخشی راق

تیلپه گیندن کله پوشیم، یخشی راق

بیر نیچه نا مردگه محتاج ایتگونچه

چرخ ایگریب، نان بیگه نیم یخشی راق

از اسپ سپیدت اسپ زرد سمنم، و از کلاهت، کله پوشم بهتر است. از اینکه محتاج هر نامرد شوم، بهتر است با رسیدن چرخ، امرارحیات نمایم.

آه دیدیم، ای واه دیدیم کویدیم خدا
عشق اوچون کوپ جانیمدن تویدیم خدا
لیلی و مجنون نی کورماقده اییدیم
لیلی و مجنون دن، بدتر قیلدینگ خدا

ای خدای من! از عشق محبوبم داد و فریاد زیاد کشیده و حتا از جانم سیر شدم
. به آرزوی دیدن لیلی و مجنون بودم، لیکن روزگارم را از این دو دلداه بدتر
گردانیدی.

***

دکلمه سوزوان

CD

https://soundcloud.com/haris-ahmad-206603903/sets/68105ivqpm6b?fbclid=IwAR0z7hppBYX9qGyUwtwz_BU53PdWDdS6Z0nVZrsuU1nn4-zcehVLQvwmr3A

دکلمه دو بیتتی های منظوم یازی و زیبا به نام « سوزوان »
به صدای داکتر ایماق و انابت ایماق

لطفاً CD را

(کلیک کنید)

***

گونی ترکستان

<https://cenubiturkistan.files.wordpress.com/2010/12/savzivan.pdf>

[« دوامینی اوقوینگ »](#)

[گونی ترکستان](#)

کتاب سوزوان

(pdf)

يازى و زيبا داستايندين قوشيق نمونه لرى

يازيب آلوچى و نشرگه تيارلاوچى:

داكتور فيض الله ايماق

***

مقاللر (ضرب المثللر)

وطن ، وطنپرورليک، انسان پرورليک، تيل، يخشى ليک، مرد ليک، نيك
بين ليک، توغرى ليک، آته – آنه، فرزند توغرىسيده گى مقاللر :

* آينمس سوزدن قه يت، آيتر سوزنى آيت

اختر سنگ تاپرسن، قوله
سنگ بيتر سن

* اختر گه نينگ حرکت ده .

* برکت، کوپچيليك ده .

* بليغ نينگ زنده ليگى سوو بيلن .

* بيلى باغليغ نينگ کونگلى باغليق .

* بيگانه اوى ، قرانغو .

* بير باشگه بير اوليم .

* بير دروازه بيکيلسه، مينگ دروازه آچيله دى .

- * بىر قۇل بىلن آفتابنى ياشىرىپ بۇلمس .
- * برادرلىك، برابىرلىك .
- * بازارگە بار، بختىنگى كۆر، اويگە كىرىپ تختىنگ نى كۆر .
- * بالە لىك اوى بازار – بالە سىز اوى مزار .
- * بالە يىغلە مە سە، آنە سوت بىر مە يد .
- * بالە عزيز، تربىيە سى اوندن عزيز .
- * باشگە توشگن نى كۆز كوتە رر .
- * باشگە بلا نىردن كىلر، ايككى برماق، تىلدن كىلر .
- * باشقە نىنگ مس قازانىدن، اۋزىنگى قارە قازانىنگ يخشى .
- * بىلبىل چمن نى سىور، آدم وطن نى .
- * بوغداى نانىنگ بۇلمە سە، بوغداى سۈزىنگ بۇلسىن .
- * وطن نىنگ وىرانە سى، عمر نىنگ غمخانە سى .
- * گردنىنگ گە پىچاق قۇيىلسە هم ، توغرى سۈزلە .
- * گل بئە سىدە عزيز .
- * دَمىنگ بارىدە بۇل تانى، نانىنگ بارىدە ايل تانى .

***

دۇستلىك و دشمنلىك حقىدە ، مقاللر:

ضرب المثلهاییکه راجع به دوستی و دشمنی گفته شده است.

* دؤستنی آغریتسنگ، دشمن شاد بؤلور.

آزرده ساختن دوست، باعث خوشنودی دشمن میگردد.

* دؤستینگ کونگلی قالگونچه،

دشمن نینگ بؤینی اوزیلسین.

به جای آنکه دوستت را آزرده خاطر سازی، بهتر است گردن دشمن را از تنش جدا کنی.

* دؤستسیز باشیم - توز سیز آشیم.

شخص بیدوست، به غذای بی نمک میماند.

* یاولشماق آسان، یره شماق قیین.

دشمنی سهل است، اما آشتی مشکل.

* یامان دؤست - قاره بولوت سایه سی.

دوست بد، به منزله ابر سیاهست.

* یامان دؤستدن، قیرده یاتگن تاش یخشی.

از دوست بد جنس، سنگ سنگلاچ بهتر است.

* دؤستلیکنی اوزگننی، قاتل دیدیلر.

آنکه رشته و پیوند دوستی را از بین میبرد اورا قاتل خطاب میکنند.

* اشکمبه دن گوشت بؤلمس،

دشمن اصلا دؤست بؤلمس.

شکمبه گوشت نمیشود، دشمن، دوست.

* کیم نینگ ینگ سی یخشی،
دوست نینگ - ایسکی سی.
کالای جدید و دوست قدیم بهتر است.

* مینگ پولینگ بؤلگونچه،
بیر دوستینگ بولسین.
از اینکه هزار پول داشته باشی،
بهتر است یکتا دوست داشته باش.

***

ضرب المثل های تورکی اوزبیکی
عدالت، انصاف و انصاف سیزلیک حقیده مقالر
ضرب المثل هاییکه دربارہ ی عدالت ، انصاف و بی انصافی
گفته شده است:

* پاره خور، بیش قولینی آغزیگه تیقر
رشوتخوار، پنج انگشتشرا به دهان خود فرو میبرد
* پاره خور- حرامخور
رشوتخوار حکم حرامخوار را دارد
* پاره خورنینگ ، توبه سیدن قورق، موغامبیرنینگ بیغیسیدن
از توبه ی رشوت خوار وازگریه ی فریبگر بترس
* پاره خورنینگ قولی تورتہ ، کوزی - بیشته
رشوتخوار چهار دست و پنج چشم دارد
* ساتوچی سکیزگه ساتمه یدی ، آلوچی آلتیگه آلمه یدی
فروشنده به هشت نمیفروشد، خریدار به شش نمیخرد
* سوو کیلتیرگن - خواروزار، کوزه سیندرگن - عزیز
آنکه آب می آورد، خواروزار ، آنکه کوزه می شکند، عزیز است
* تیگیرمان نوبت بیلان
آسیاب ، با نوبت است
* تماشا - کورنیکی ، زمانه - زور نیکی
همانطوریکه زمانه از زورمندان است ، نابینایان هم تماشاگرند
* تاغده گی کیلیب، باغده گینی قووبیدی

کوه نشین آمده، صاحب باغرا از باغش رانده است
* تورکستانده قوی بیر افغانی ، کیله - کیله اؤن بیر افغانی
گوسفند در تورکستان یک افغانی قیمت دارد ، هر قدر دور شوی، به یازده
افغانی میرسد
* تونغیزدن اوق آیه مه
از کشتن خوک در حضرمباش

***

الله

(لالو)

لالو – سرودیست که مادر جهت خواب دادن طفلش، آنرا به خوانش میگیرد.

اله – اله جانیم بالم

یاتیب قالگین جانیم بالم

اله بؤلگین کوزیم نوری

قربان بؤلسین جانیم بری

یاتیب قالسین ناز اویقوگه

یاتیب قالگین ساز اویقوگه

اله – اله جانیم بالم

ياتيب قالگين جانيم بالم

اله قليب باقه ي سينگه

طومار آليب، تاقه ي سينگه

قيغولرني يوته ي سينگه

قربان بوليب، كيته ي سينگه

اله - اله جانيم بالم

ياتيب قالگين ، جانيم بالم

اله ديمن ياتيب قالسنگ

گل ياستيققه ، باتيب قالسنگ

گل ياستيقني كوترگنده

گل لرنى سين ستيب قالسنگ

اله - اله جانيم بالم

ياتيب قالگين، جانيم بالم

جانيم قيلسم ، سينگه فدا

رحمت قىلسين سينگه خدا

يکه ليکده، بؤلگين دوا

يالغيزليکده، سندور شفا

اله - اله ، جانيم بالم

ياتيب قالگين ، جانيم بالم

مکتب باريب سباق اوقى

اويگه کيليب ، ينه اوقى

اوقيب بؤلپ، منصب آلسنگ

ينه خلققه ، خدمت قىلسنگ

اله - اله ، جانيم بالم

ياتيب قالگين، جانيم بالم

وطنگه صداقت قىلسنگ

زار آننگه راحت بؤلسنگ

خدادن اميد وار بؤلسنگ

ايل و خلققه، خدمت قىلسنگ

اله - اله، جانيم بالم

ياتيب قالگين، جانيم بالم

ترجمه :

للو

للو للو پسر جانم

خوابد برد، پسر جانم

برو به خواب نور چشمم

جانم قربان تو شوم

خوابت برد نازنيم

خواب و ناز و خواب شیرين

للو- للو پسر جانم

خوابد برد، پسر جانم

للو گفته، سيلت كنم

بگردنت طومار دوزم

از خاطرت، غمها كشم

قربان تو شوم، جانم

للو - لّو ، پسر جانم

خوابد برد، پسر جانم

للو میگم ، خوابد برد

گل بالشت ترا خورد

گل بالشت، بردارمت

گل را گلم ، پاشان کند

للو - لّو، پسر جانم

خوابد برد، پسر جانم

جانم شود، بر تو فدا

رحمت کند بر تو خدا

در تنهایی، شوی دوا

در جدایی، باشی شفأ

للو - لّو، پسر جانم

خوابد برد، پسر جانم

مکتب برو درست بخوان
در کلبه ات تکرار بخوان
منصب بگیر بعد از تحصیل
بازم کنی خدمت به خلق
للو - للو ، پسر جانم
خوابد برد ، پسر جانم

به وطنت ، صداقت کن
به مادرت ، کرامت کن
امیدوار باش، از خدایت
خدمت یکن به مردم
للو - للو، پسر جانم
خوابد برد ، پسر جانم

نوت : این قلم « ایماق » این سرود لورو را از زبان دختری به نام فوزیه صفا که ۱۸ سال داشت و در بیش کپه قیصار زنده گی داشت ، سالها قبل ثبت نمود، شامل کتاب (خلق دردانه لری - در دانه های خلق) نمودم.

***

کیلین سلام (طنز آمیز)

چينغير اققه گئل آسيب ، كيلين كيياوگه مناسب،

كيلين – كيياو گه بير سلام !

گردنى آش تخته ده ى ، ساقالى آق پخته ده ى،

گوررينگ بايگه بير سلام !

كيسه سيده خُرما سى ، كوزيده بار سُر مه سى ،

لعلى بايگه بير سلام !

چينى گه گل قويديرگن ، الماس گه جان اينديرگن ،

پتره سازگه بير سلام!

دروازه سى گوم ايتگن ، آوازه سى روم كيتگن،

سواد سيزگه بير سلام!

ماشين لرى شقير لى ، كاوش لرى تقير لى،

خياط خانگه بير سلام!

برماغى زوواله ديك، اياغى گيلماله ديك،

الوستيگه بير سلام!

تامده ياتگن پاده ده ى، ايكي لىنگى خاده ده ى،

لينگ دراز گه بير سلام!

يورگن قرى بورى ده ى، آغزى تام نينگ تورى ده ى،

سودخور بایگه بیر سلام!

قیزیل طلا خرجه گن، تویگه طلا صرف له گن،

بابا سیگه بیر سلام!

دروازه گه دپ بیر گن، اوچ اولوس گه گپ بیرگن،

تاغه سیگه بیر سلام!

اؤلتیریشی پیتاب ده ، ایکی کوزی کتاب ده،

آبه سیگه بیر سلام!

آق مسجد پنجره سی، بیگیت لر شجره سی،

آته سیگه بیر سلام!

آق دیوال نینگ پرده سی، خاتین لر سرکرده سی،

بووسی گه بیر سلام!

اله قاپ نینگ بورجیده ی، شلپنگ قولاق گورجی ده ی،

دایه سیگه بیر سلام!

هنگره ده گی پخالده ی، یوگوریب یورگن شغالده ی،

اویلاوو سیزگه بیر سلام!

زلفیگه گل لر آسگن، اوی پیوپه نک باسگن،

سان سیز قیزگه بیر سلام!

تاقىچە سى پوپكلىك، ايگنە لرى ايپك لىك،

ايركە قىز گە بىر سلام!

***

يار – يار

ايلدە يىدە گى يىگىت لىر يۇلنى باشلىنگ ، يار- يار

كىكسە – كىكسە خاتىن لىر تۇينى باشلىنگ ، يار- يار

كىكسە – كىكسە خاتىن لىر بارىب كىلىنگ يار- يار

ايككى ياقنى كۇندىرىب، تۇينى قىلىنگ يار- يار

كىچە سى جۇچى كىتدى آيدىن اوچون يار- يار

آيدىن نى تۇى قىلماقچى آغم اوچون يار- يار

جۇچى لىر گە آتە سى ، جواب بىردى يار- يار

آيدىن گە هم آنە سى ، خبر بىردى يار- يار

قطار- قطار تىوہ گە تۇى آرتىنگلر يار- يار

تاغده يورگن سورودن قۇى آرتىنگلر يار- يار

امباردە گى بوغدايدن قاپ تۇلدىرىنگ يار- يار

آيدىن جان آتە سىنى، تىز كۇندىرىنگ يار- يار

اوزىن – اوزىن ارغمچى تارتىشە يلىك يار- يار

اؤلنگچیلر کیلگونچه، آیتیشه یلیک یار- یار
های- های اؤلنگ، های اؤلنگ آی اچیلگن یار- یار
کیلین کیلگن حویلی ده، گل اچیلگن یار- یار
تورده توشلگن قالین نینگ بیرگلی من یار- یار
آغم بیلن کیلین نینگ بلبللی من یار- یار
آته سی نینگ باغی نی باغله دی قیز یار- یار
ایلاتی نینگ آغزینی، یاغله دی قیز یار- یار
آته سی نینگ آبروی نی ، سقله دی قیز یار- یار
بوغچه سینی باغینی باغله دی قیز یار- یار
کیترمنگه اوزینی ، شه یله دی ، قیز یار - یار
بیغله مه قیز- بیغله مه، اوی سنیکی یار- یار
پنجره لیک آیینه لیک، تام سنیکی یار- یار
پنجره لیک، آیینه لیک تام مبارک یار- یار
اؤز بؤیینگه مبارک، یار مبارک یار- یار
های های اؤلنگ، های اؤلنگ، آی باتمه سین یار- یار
کیلین کیلگن کیچه لر، تانگ آتمه سین یار- یار
اره وه نینگ ته گیگه، سیدیم کییک یار- یار

كىلىن يىنگم كىگن لرى ، بەرى ، اىپك يار- يار
اره وه نىنگ دىگىرى لىزان بىردى يار- يار
قوم و قىرىنداش اىكن، ارزان بىردى يار- يار

***

قىزىل- قىزىل يوزلرى

گل لاله يانیده، گل گه اوخشه ب توره ميز
بۇنىمىز گه گل آسىب، آغه جانىم كۆره ميز
گل چىر باغىن آره له ب، گل خىمچه دن توتته ميز
گل خىمچه سىدىن توتىب، گلنى هيدله ب اوتته ميز
باغ اچىگه بارگنده، گل خىمچه سىدىن اوز منگلر
گل خىمچه سىنى اوزىب، آغم كۆنگلدىن بوز منگلر
آهسته قۇبىنگ قىدىمى، گللىر پايمال بۇلمه سىدىن
گل گه آزار بىر منگلر، آغم كۆنگلدى قالمه سىدىن
بىگىت آغم بۇلدىرى، گل خىمچه گه اوخشه يدى
قىزىل- قىزىل يوزلرى، گل خىمچه گه اوخشه يدى
بىگىت آغمگه اوله ى، خاص آلفده ى بۇيى بار
اۋزى بۇيىگه مناسب، گلده ى قىزگه تۇيى بار

آقہ رہ شیرین تیلیمنی

آقہ رہ شیرین تیلیمنی، آلیب کی (ل) بلبلیمنی
 امان بؤلسه کؤره میز، باغده گی باغ گُلیمنی
 کیچکینه چنار میسن، آسلسه، سینر میسن
 !بونچه : کیتہ من ، دیسن آیرلسم تینر میسن؟
 آقہ رہ شیرین تیلیمنی، آلیب کی (ل) بلبلیمنی
 امان بؤلسه کؤره میز، باغده گی باغ گُلیمنی
 آتنگ آنار ایکدیمی ، تگیگه سوو سپیدیمی
 باشینده گی تاقینی سیور یارینگ تیکدیمی ؟
 آقہ رہ شیرین تیلیمنی، آلیب کی (ل) بلبلیمنی

امان بؤلسه کؤره میز، باغده گی باغ گُلیمنی
 سرپل اؤزی هوا دار، درخت لری میوه دار
 تا اؤزینگدن بؤلمه سه، کیم نُقصیگه روادار ؟
 آقہ رہ شیرین تیلیمنی، آلیب کی (ل) بلبلیمنی

امان بؤلسه كؤره ميز، باغده گى باغ گليمنى
تيره ى نى اوچگينه سى، پسته نينگ پوچگينه سى
آدمنى اولديره دى، نگار نينگ كيچگينه سى
اقه ره شيرين تيليمنى، آليب كى (ل) بليليمنى

امان بؤلسه، كؤره ميز، باغده گى باغ گليمنى
هوكيزينگنى باقه ميز، شاخه گه گل تاقه ميز
تماغينگ نينگ تگيگه اوڻ بيرته شمع باقه ميز
اقه ره شيرين تيليمنى، آليب كى (ل) بليليمنى
امان بؤلسه كؤره ميز، باغده گى باغ گليمنى
قيزل رؤمال بيليزگه ، مين نيمه ديبه ى سيزگه
بير كوليب قره مه يسيز، همه گناه اويزگه
اقه ره شيرين تيليمنى، آليب كى (ل) بليليمنى

امان بؤلسه كؤره ميز، باغده گى باغ گليمنى
يوقاريدن كيله من، نوروز گلين تيره من
تيرگن نوروز گليمنى دوگانه مگه بيره من

اقہ رہ شیرین تیلیمنی، آلیب کی (ل) بابلیمنی

قیزیل المہ نینگ نقشی، تامدہ سہ یرہ یدی بخشی

راستی سینی مین آیتسم، ہمہ دن جانان یخشی

اقہ رہ شیرین تیلیمنی، آلیب کی (ل) بابلیمنی

امان بؤلسه کؤره میز، باغده گی باغ گلیمنی

منبع: «خلق دُر دانه لری» کریل خطیدہ باسیلیب چیقن کتاب، مؤلف دوکتور فیض اللہ ایماق، تاشکینت شہر، غفور غلام نشریاتی، ۱۹۸۶ – نچی ییل.

***

(ایرتک)

بیر بار ایکن، بیر یوق ایکن، قدیم زمانلرده بیر کمپیر بار ایکن. کمپیر نینگ بیر کل اوغلی بار ایکن. کلنی، اویگہ کیرسه، آنہ سی اورر ایکن دشتگہ چیقسہ، بچہ لر اورر ایکن. کل بوندہ ی حیاتدن بیزیب: “بو کونیمدن اولگہ نیم یخشی”۔ دیب چولگہ چیقیب کیتیبدی. کیتہ ویریبدی، کیتہ ویریبدی، چرچب، ہاریب باشینی بیر تاشگہ قوییب اویقوگہ کیتییب قالیبدی. بوجای تخت بیلن بخت دیگن ایکی قوش نینگ جایی ایکن. بیر وقت تخت بیلن بخت اوچیب کیلیب، قرہ سہ لر کہ، جایلریدہ بیر کل بچہ اوخلہ

ب یاتیبدی.

تخت، بختگہ: کوہ تنگدن کتتہ بیر تاش کیلتیریب، کل نینگ اوستیگہ تشلہ یمن، بیرگہ کیریب کیٹسین، دیدی.

بخت:

-یوق اونداغ قیلمه. او بیچاره چرچب کیلیب بو بیرده اوخله ب قالیبیدی. یخشیسی،کیل،سین هم اوتیب راستیدن قره، مین هم اوتیب راستیدن قره ی،

ساغه ییب، توریب کیتسین، دیدیدی.

قوشلر اونینگ راست تمانیگه اوتیب اونگه قره بدیلر. کل اویقودن اویغا نیب قره سه که،کلی یخشی

بولیب،خوشروی بیگیگه آيله نیب قالیبیدی.

کل خداییگه شکرلر قیلیب:

-ایندی خدا مینگه بیردی. شو یولدن کیته ویره ی،نیمه بولر ایکن؟ دیدیدی.

کل چولگه کیته ویریب،کیته ویریب،بیر بلند لیکن آشیب،ینه بیر بلند لیکه چیقییدی.قره سه،اوزاقدن بیر شهر کورینه دی.شهردن شاقین و غله-غوله سیسی کیله دی. شهر ایچیگه کیریب بارسه،بو یورت نینگ پادشاه سی اولگن ایکن. رعیت دولت قوشینی اوچیریب،بو قوش کیم نینگ باشیگه قونر ایکن، دیب سازوسرود قیلیب اولتیرگن ایکن. بیر قوش اوچیب کیلیب،کل نینگ باشیگه قونبیدی. کل قوشنی قولی بیلن هر قنچه اورسه هم،قوش ینه کیلیب کل نینگ باشیگه قونه ویردی.بونی کورگن رعیت کلنی کوتر- کوتر قیلیب عزت،حرمت بیلن پادشاهلیک تختیگه اولتیر غیزیدیلر.اولگن پادشاه نینگ بیر قیزی بار ایکن. اونی ینگ پادشاهگه نکاحله ب بیریدیلر. اره دن آلتی- بینتی آی اوتیبیدی. کل ارگده خاتینی نینگ یانیده چای ایچیب،خیال سوریب اولتیرگن ایکن،یانیده گی ملکه، اونینگ خیال سوره یاتگه نینی په یقب:

-توره م! قیسی خیالگه باتدیلر؟- دیب،سوره بدی.

- ای ناقص العقل خاتین!بونی سوره ب نیمه قیله سن؟دیدیدی شاه.

- مین سوره می،کیم سوره سین؟آخر،مین سیز نینگ محرمنیگیز بوله من.سیز سرینگیزنی مینگه آیتمه سنگیز، مین سریمنی سیزگه آیتمه سم، اونده، کیمگه آیته میز؟ دیدیدی ملکه.

پادشاه ملکه نینگ کونگلینی آغریتمسلیک اوچون بیر بهانه اویله ب تاپیب:

-مین پادشاه نینگ اوغلی ایدیم.بیر کونی وزیرلر نینگ اوغیللری بیلن آوگه چیقن ایدیم. بیر آونی قوله ب، بویرگه کیلیب قالدیم. تقد پر ایکن، بخت قوشی مینینگ باشیمگه قونیب،سیندیک گوزه ل و صاحب جمال قیزی مینگه اوچره تدی. اوشه یارو دوستلرنی ایسله ب ، خیالگه باتیب قالیمن، دیدی پادشاه.

ملکه اونگه :

-ای پادشاهیم بو گپ ،خیالگه باتیشگه ارزیدیکن گپ ایمس ایکن- کو. بویاغی آلتی آی، او یاغی آلتی آی، همه سی بولیب اون ایکی آلیک گپ ایکن. اونداغ بولسه آلینگ باجه خاننگیزی، آرتینگ جبهه خاننگیزی، دوست و برادرلرینگیزی کوریب کیلینگ، دیدی.

-ای مینینگ دانا ملکه م، مین سینگه آیتیشگه باتینه آلمه گن نیتیمی سیزگه نینگه آفرین! باجه خانه بیلن جبهه خانه نینگ حاجتی یوق. قیرق کون مینگه رخصت بیر سنگ، اوزیم آت قمچی بولیب، باریب یارو دوستلریمنی کوریب کیله من، دیدی شاه. کین آتینی ایگرله ب، بیر خورجینگه دنیا- دولت سالیب، قیلچینی بیلگه باغلب، اورنیگه وزیرینی قویب، قیرق کونگه رخصت آلیب، اوز شهریکه قره ب یولگه توشیدی. باریب، اولگی یاتگن جایگه، تخت بیلن بخت نینگ جایگه آدن توشیب اوزه لیدی. بیروقت کوزی او یوگه کیتیب قالییدی. شو پیتده تخت بیلن بخت اوچیب کیلیب قره سه، جایلریده ینه اوشه کیشی اوخله ب یاتیدی. شونده تخت بخت گه:

مینینگ آتگه نیمنی قیلمه دینگ. منه ، آتینی باغله ب، چرچب ینه مین بیلن سینینگ جایمیزده اوخله ب یاتیدی. بو دفعه قوی مینی، باریب کوه تنگدن کتته بیر تاشنی کیلتیریب، اوستیگه تشله ی، دیدی.

بخت بولسه:

-یوق، اونداق قیلمه. یخشیمی ایکاویمیز هم اوتیب چپ تمانیدن بیر قره یمیز، او- ینه اصل حالتیگه قه یتیب، کل بچه بولیب قاله دی، دیدی. اولر شونده ی قیلیدیلر. “پادشاه” ینه اصل حالیکه، کل بچه گه آله نییدی. بیر بیت او یقودن

او یغانیب قره سه،ینه اولگیده ی کل بچه بولیب قالیددی. او اوزی نینگ بو حالینی کوریب،خدا

میندن بو عزنتی آلدی،دیب،بیغله ب آنه سی نینگ آدیگه جونه ب کیتیددی.
کل آنه سی یشه یاتگن ویرانه کلبه سیگه کیلیب،،”آنه جان، منه مین
کیلدیم،،دیب آنه سینی چه قیریددی.آنه

سی:،،جانیم، بالم،،دیب،یوگوریب آلد یگه چیقیددی.

-بالم،قیرلرده یوریب سن؟آننگ اورگیلسین سیندن. یولینگه قره ی- قره
ی،کوزلریمنی قرغه لرچوقیدی-

کو! دیددی ده،آنه سی او غلینی بغریگه باسیب:

-نیمه قیله ی،اویگه کیرسم،سیز اوردینگیز،دستگه چیقسم،بچه لر اوردی، آخر
جانیمدن توییب، قاچیب کیتیشگه مجبور بولدیم- ده،آنه جان، دیددی کل.-منه
قضام تولمه گن ایکن،آیله نیب- آیله نیب،ینه آلدینگیزگه

قه یتیب کیلدیم.

(بو گپ شوبیرده تورسین. گپنی ایندی کل نینگ خاتینی، ملکه دن
ایشیتینگ.)

اوشنده کل خاتینیدن قیرق کونلیک رخصت آلیب کیتگن ایدی.اره دن آلتی
آی اوتدی. پادشاهدن داو- درک یوق.“شاهیمگه بیران گپ بولدی میکن؟”-
دیب،تشویشن اوزینی قویه رگه جای تاپالمه ی، آخری ایرینی ایزله ب
چقیدی.

ملکه قیرفته کنیزگه ایرککچه کییم کیبیریب،اوزی هم ایرککچه کییم کییب
ایرینینگ یورتیگه قره ب یولگه توشیددی. با لآخر،ایری یشه یاتگن شهرگه
بییتیب کیلیددی. شهرنی کوچه مه- کوچه اختیریب ایرینی تاپالمبدی آخری
شهر حاکمی نینگ آدیگه باریددی.او حاکمگه:

- مین فلان یورت نینگ شهزاده سی من. مین شهرمه-شهر یوریب،هر
شهرده بیر مدرسه قوردیره من. مینگگه بیر مدرسه لیک جای بیرینگ ،
دیددی.

-حاکم اونگه بیر مدرسه لیک جای بیریشنی نفر لریگه بویور بیدی.
کیین ملکه شهر جرچی سینی تیله تیب اونگه:
”مین بیر مدرسه قوردیرماقچی من. بو ایشگه مین بیتنی یاشردن بیتمیش
یاشرگچه همه ایرککلرنی مردکارلیککه آله من. سین بو حقهده بوتون شهرگه
جرسال“، دیبیدی.

بو گپنی جرچیدن ایشیتگن شهر اهالیسی ایرته دن ایشگه کیله باشلیدیلر.
ملکه بو ایشدن مقصدی مردکارلر ایچیدن ایرینی ایزلب تاپیش ایدی. هر
کونی مردکارلیککه کیله یاتگن کل نینگ همسایه لری بیر کونی کل نینگ
اوییگه باریب آنه سیگه:

- فلان یورتدن بیر شهزاده کیلیب شهریمیزده مدرسه قوردیرماقده.
بیتنی یاشردن بیتمیش یاشرگچه همه او بیرگه ایشگه باره یاتیدیلر.
او غلینگیز بیکار، ایرته دن او هم بیز بیلن ایشگه بارسه، نیمه بوله دی؟-
دییدیلر.

کمپیر اولرگه:

- یخشی گپ، ایرته دن او غلیم هم سیز بیلن ایشگه بارسین، دیبیدی.
کمپیر نینگ او غلی بولسه آنه سی نینگ گپیگه کونمه ی:
- بارمین، بارسم مینی بچه لر اوره دی، دیبیدی.

- باره سن دیدیم می، باره سن! قچانگه چه بیکار اوییده قرننگی سیلب یاته
سن؟ دیبیدی کمپیر او غلیگه.

ایرته سی همسایه نینگ باله لری وقت کیلیب کمپیرنی اویغاتیبیدی. کمپیر ایسه
او غلینی اولرگه قوشیبیدی.

مردکار لر ایش بیلن مصروف شهزاده ایسه اولرنینگ ایچیده یوریب هر
بیرینی دقت بیلن کوزدن کیچیرر ایکن. بیرکونی شهزاده مردکارلیککه کیلگن
بچه نینگ آلدیگه کیلیب اونگه تیکیلیب قره بدی. کل بچه نینگ کوزلرینی
ایری نینگ کوزیگه اوخسه تیبیدی. “اونی ایشدن کیین آلیب قاله من، گپیگه
سالیب گپلریدن تانایب آله من“،- دیبیدی اوزیچه.
آقشام ایش توگبدی. شهرده مردکارلرنینگ آلدیگه کیلیب اولرنینگ پولینی
بیریب، کل بچه گه ایسه:

سین بو کیچه مینگه مهمان سن، ایرته هم ایشله، ایکی کونلیک پولیگنی بیر

بیرده بیره من، دبیدی.

کل ایسه:

- یوق، کیچه قالالمین، آنم یککه، دبیدی.

خلص، شهزاده کل نی آلیب قالیدی.

- قیرق کنیز اوچون قیرقته خیمه، شهزاده اوچون ایسه علیحده خیمه اوریلگن ایکن. ملکه کنیز لریکه:

- سیز لرنانلرینگیز نی بیب، خیمه لرینگیز گه باریب دم آلینگلر. مینینگ خیمه مگه قر اول قویمنگلر، دبیدی.
کیین کلکه قره ب:

- سین مین بیلن طعام بیسن، دبیدی.

کل:

- یوق، شهزادم، سیز اوزینگیز بیه قالینگ، مین سیز دن قالگه نینی بیسم هم بوله ویره دی، دبیدی
ملکه:

- یوق، اونداغ بولمه یدی. اوز آغزینگ، اوز قولینگ. سین اوز آلدینگن بیسن، مین اوز آلدیمن، دبیدی شهزاده.
بالاخر ملکه کلنی کوندیرییدی. ملکه ایکی کوزینی کل نینگ کوزلریدن اوزمس ایکن. کل نینگ کوزلری ملکه گه تانیش، لیکن کل نینگ کله سی و بشقه جایلری ایریگه هیچ هم اوخشمه یدی. طعام بیگندن کیین ملکه کلگه قره ب:

- نیمه اوچون جیمسن؟ گپیر، دبیدی.

کل شهزاده گه دردینی آچیب:

- ای شهزادم مینی گپیر تیرییب نیمه قیله سیز؟ اویگه کیرسم، آنم اورردی، کوچه گه چیقسم، بچه لر، دیب گپ باشله ماچی بولییدی. لیکن ملکه اونینگ گپینی کیسیب:

- بوگپلرنی قوی. یخشی. یامانندن گپیر. تورت آغیزیاغاندن گپیر، دبیدی

- شهزادم، جیم اولتیرگه نی قویمه دینگیز - ده. اوند ه مینینگ یلغانیمگه قولاق سالینگ، دبیدی، - کل بچه.

- قنی، ایشیته من، دبیدی شهزاده.

کل اوز سرگذشتینی شونده ی باشله بدی:

-آلدين آيتگه نيمديک، اويگه کيرسم، آنم اورردی، کوچه گه چيقسم بچه لراورردی. بو کونيمدن اولگه نيم يخشی ديب، چولگه چيقیب کيتديم. شهزاده م، بو گپلريم همه سی يلغان، ينه ايشانيب اولتيرمنگ، ديبدي کل.

-يلغانليگینی بيليب توربيمن، نيمه گه ايشانر ايکنمن؟ ديبدي شهزاده.
-يول يوريب، يول يورسم هم مول يوريب، کيليب، کيليب بيرجايده سوسب، آچيقيب ياتيب قاليمن. بيرپيت ا ويغانيب اورنيمدن تورسم، کلیم ساغه ليب باشيمگه ساچ چيقيب قاليدی.
کل، باشيدن کيچيرگنلری نينگ همه سینی بيرمه- بير شهزاده گه آيتيب بيردی. ملکه کل بچه برچه بو دولت و عزتتی تخت بيلن بختدن تاپگه نینی بيليدی. کيين او کلنی کنيز لری نينگ آلدیگه باشله ب کيليب اولرگه:

-قيرفته خيمه اورينگ، آتلا اوچون قيرفته آخور توزه تينگ، ديبدي. کيين شهزاده کلنی آتلر نينگ ياننگه قوييب هر لحظه کيليب اوندن خبر آيب توربيدي. بو جای تخت بيلن بخت نينگ جایی ايکن. کيچه سی تخت بيلن بخت اوچيب کيليب، تخت بختگه:
-مينينگ آيتگه نيمنی قيلمه دينگ، منه، کل کيليب، آخري بوييرده خيمه اوريب، آيتگه آخور قيليب، اوزيگه بو بيرنی وطن قيليدی، ديبدي.
بخت:

-بو مزه ننگ نينگ ايشی. يخشيسي کيل سن هم، مين هم اونينگ راست تامانیدن اوتيب قره يمیز، توزه ليب توريب کيته دی، ديبدي.

کيين تخت بيلن بخت اونينگ راست تامانیدن اوتيب، يوزيگه کوليب قره ب اوچيب کيتيدی. کل ينه ساغه بيب، باشيگه ساچ چيقيدی. ملکه کيليب قره سه، کل ساغه ليب، آت ياننده ياتگن ايکن. کيين شهزاده نوکرلريگه:
بو بيردن همه ميز کوچيب کيته ميز. قوينگ کل شو بويرده قاله ويرسين، ديبدي.

شونده ی قيليب شهزاده اوز يورتيگه قه يتيب باربيدي. او، ينه ملکه ليک کيميني کيبب برچه ارکان دولتگه، بوگون شاه سفردن قيته ديلر، استقباليگه چيقينگ،- ديب خبر بيربيدي. وزيرلر ملکه فرمانيگه اساسا، پادشاه نينگ استقباليگه چيقيديلر. اونگه چه کل اويقودن اويغانيب، هوشيمي، توشيم، ديب

،خرسند بولیب یانیده تورگن آتنی مینیب پادشاهلیک یورتیگه قره ب یولگه
توشیدی. شهر دروازه سیده ارکان دولتی اونینگ استقبالیگه تورگن
ایکنلر وزیرلر شاهنی آلیب اونگه تعظیم قیلگندن کیین،کیلتیریب تختگه
اولتیر غیزبیدیلر.

-شاهیم بیزنی کوپ انتظارگه قویدینگیز.سفرینگیز اوزا ققه جوزیلدی،دیبدی
وزیرلر تملق بیلن.

پادشاه:

-هنوز هم کوپ جایلرگه باره آلمه دیم، دیب اوز حرمیگه شاشیلیب
کیریب کیتیبدی.اویده خاتینی چاپنی دمله ب،جاینی توشب قویگن ایکن.
اوزی ایسه تاچه دن بوغچه سینی آلیب اوزینی گوللیککه سالیب،گویا پادشاه
نینگ کیلگه نیدن بیخبرده ی،اونی آچیب- یاپیب اولتیریبدی.
پادشاهگه خاتینینی بو ایشی یاقمه ی:
-ایشینگ شونچه ضرورمی،مینگه قیا هم باقمه یسن،دیبدی،- اچیق بیلن.

-سیز میندن قیرق کونلیک رخصت آلیب،آلتی آی کیتدینگیز بوندن معلوم
بوله دی او بیرده میندن هم یخشیراق یارینگیز بار ایکن-ده،دیبدی ملکه
اوزینی گوللیککه سالیب.

-ای مینینگ گوزه ل ملکه م،آلتی آیدن کیین اوز یورتیگه بارگن شهزاده
اوچون قیرق کون نیمه، آلتی آی هم مهمانلیک بییشیگه کفایت قیلمسلیگیگه
عقلینگ بیتمه گنگه حیرانمن،- دیبدی کل بچه عیار لیک قیلماقچی بولیب.
- راست آینه سیز،شاهیم،خیر اترلرده باشینگیزی چیبیلرینی قور یقله
ب یورگه نینگیزی مین هم کوردیم،دیبدی،-ملکه کولیب.

آه! مینینگ وفالی ملکه م،مینی ایزلب بارگن سین میدینگ؟آیت جانیم، بو
گیدن بشقه لر نینگ خبری یوقمی؟-

دیبدی شاه کولگیدن آغزینی بیغالمی.

-مین ایدیم، شاهیم،مین ایدیم. خاطر جمع بولینگ بو سردن میندن بشقه نینگ
خبری یوق.بوندن بویان بونده ی یلغاننی گیرمگ،- دیبدی ملکه.

شونداق قىلىپ ايكاولرى اوز مراد- مقصدلر يگه ييتىدىلر.
ايسله تو:

مىن بو ايرتكى ۱۳۴۱ قوياتش يىلى اندخوى شهر، قورغان علاقه دارلىگى
(حاضرگى وقتده شهر- تومن مقامىگه ايگه بولگن) باغبوستان- لافى
قىشلاغىده استقامت قىلگن عمكىم مرحوم عبدالعزىز باى تىلدىن يازىپ ،
۱۳۵۹ يىل خلق دردانه لرى كتابىگه كرىنگن ايدىم. عمكىم نىنگ ياتگن
جايلرى جنت فردوس بولسىن، آمىن.

دوكتور فيض الله ايماق

***

ايرككلىر تامانىدىن ايتىله ديگن قوشقلر

(دوبىتى هايىكه از طرف جوانان خوانده ميشود)

خوشدار ايدىم اوزىگه،
قره - قره كوزىگه.
بىر كوريب ديدارىنى
حيران بولدىم اوزىگه.

دانه - داننگدن،
كىله من گلخانگدن.
بوساگنگه باش قويىپ
تىلب آلى آننگدن.

دنبوره چلامه يمن،
قولىمگه آلالمه يمن.

زيبا جان نينگ قۇلدين
اۋيىمگە بارالمە يىمن.

دەققان ھيدە يدى قۇشدى،
ھيدە گن جايى بۇشدى.
دەققانگە «ھارمە» ديسىنگ
اۋلگونچە وقتى خوشدى.

ديوال اۋستىگە ديوال،
ديوانە بۇلە ى ديىمن.
قۇلىنگدە ايىك رومال
يائىنگدە اۋلە ى ديىمن.

دمبورە نىگنى مين چلە ى،
ھەر نرسە بۇلسە تالى (طالع).
چلوه قىلىب كىلە سن
اۋزىم بلانگنى آلە ى.

رىنگ تشلە دىم قلمگە،
اۋلتىر بىدىم گىلمگە.
خۇمار - خۇمار كۇزلىرىنگ
ارزىدى مىنگ عالمگە.

مىمىنە جان يۇل بۇلسىن،
تىكانلارنى مۇل بۇلسىن.
ھەر تىكان نىنگ باشىدە
زىيا جان بلبل بۇلسىن.

سنگلاخدە كىتتە تاش،
كىلىب كىتدى قلم قاش.
بارىب آنە سىگە آيت

قىلىب قۇيسىن كىسگن.

***

قره قوش

قرا قۇش كىلدى درختگە قۇنگە نى،
عزرايىل كىلدى جانىمنى آلگە نى.
عزرايىل، آق يۇزىنگن آيلنە ي
بىر فصل قۇي يارو دۇستىم كۇرگنى.

يار دىدىم يار ادا قىلدى مىنى ،
عقىق ايدىم گھربا قىلدى مىنى.
أولى عشق بىلن آلدى مىنى
آخرى غمخانه گە سالدى مىنى.

يارگىنم رومال يوباردى آسمانى،
اۇچىگە تۇگىب يوباردى اۇسمە نى.
اۇسمە سى خراب اىكن هىچ تۇتمە دى
وعده سى يالغان اىكن، بىر اۇتمە دى.

يۇقارى بارسىم ، بۇبىم نىنىڭ باغى بار ،
قىيرىگە بارسىم ، شۇ ئاۋلىم نىنىڭ داغى بار .
ھاي ، ئاۋلىم ، قە بىرىگە بارسىڭ بۇزرسىن
گۈلى قۇيىپ ، غىچە سىنى ئۇزرسىن .

كوچە دن ئۇتاتىدىم ، چارلە دى قىز ،
چىرخى نىنىڭ طىنايىگە باغله دى قىز .
شونچە كى جىگىلە دىم ، قويمە دى قىز
اخىرى نالىشىمگە ، بىغله دى قىز .

كۆككىنە كفتىر بۇلە يلىك بىز ايكاو
ھواگە پرواز قىلە يلىك بىز ايكاو .
ايكى دريا بىر قوشىلىپ كىلگندە
درياگە كۆپرىك بۇلە يلىك بىز ايكاو .

كۆككىنە كفتىر ايدىم اولە دىلر ،
آتە – آنم شىرىدن قولە دىلر .
آتە – آنم شىرىدە بىر گل ايدىم
چىمىندە سىرە ب ياتىگن بىلبل ايدىم

***

آتە مینىڭ عىكرلر

تینگری آتینی آیتیب، چاریاربا صفا

اولیا لرنی آیتیب .

دوست عسکر لر، دوست قاچمنگلر

خفه بولمنگ کوپ بیغله منگ، ازله قسمتده باردور

شاهیمردان شاه صفه ، شاهلر کیلیب اوینه سین،

اوریشگه کیتگنلرنی ، شاهیمردان قولله سین.

دوست عسکر لر ، دوست قاچمنگ لر

خفه بولمنگ کوپ بیغله منگ، ازله قسمتده باردور

شو کورینگن قاره یاغاچ ، «محمد امین» بیک نی باغیدور

اؤرته سیدن آقن سای ، دشمن لرنینگ قانی دور

دوست عسکر لر ، دوست قاچمنگلر

خفه بولمنگ کوپ بیغله منگ، ازله قسمتده بار دور

بو جایلرده کیم یاتگن ، عسکر باله لر یاتگن

بغزینی تاشگه بیریب ، عرضین الله گه آیتگن

دوست عسکر لر ، دوست قاچمنگلر
خفه بولمنگ کوپ بیغله منگ ، از لده قسمتده بار دور

تخته کوپریک اوستیدن ، ”قل خواجه مت“ اوتینگ-می؟
سین بیگم نی اولدیریپ ، مرادینگگه ی یتینگ – می؟
دوست عسکر لر ، دوست قاچمنگلر

خفه بولمنگ کوپ بیغله منگ ، از لده قسمتده بار دور

بیگیمیز باتور- باتور ، اطلس کورپه ده یاتور
دشمنلرنی کورگنده ، مثل ایلانیدیک چاپور
دوست عسکر لر ، دوست قاچمنگلر
خفه بولمنگ کوپ بیغله منگ ، از لده قسمتده بار دور

بو تاغلا بلند تاغلا ، قار یاغسه ، کمر باغلا
غریب اولسه کیم بیغلا ، غریبگه غریب بیغلا
دوست عسکر لر ، دوست قاچمنگلر
خفه بولمنگ کوپ بیغله منگ ، از لده قسمتده بار دور

بو قوشیق تورکستان زمینی چار روسیه عسکرلری باسیب آلگن چاغیده، اولر
ظلمیدن جبر کورگن عادی خلق تمانیدن بیتیلگن.

بو قوشیقنی مین «ایماق» ۱۳۴۵ قویاش بیلده اندخوی شهریده استقامت
قیلووچی ابو مسلم خراسانی لیسه سی تحویلدارى عبدالعزیز دن یازیب آلگن
ایدیم.

***

جومباق – تاپتی متل (چیستان)

*آت دن بلند، پشکدن پست

از اسپ بلند و از پشک، پست

(آت نینگ بیگری – زین اسپ)

* ایلت ایتدی، ایتیب کیتدی

روشن شد و گم شد

(ایگنه – سوزن)

*آنه دن توغیلگنده ی، بیچاققه توغری کیله دی

زمانیکه از مادر تولد شد، در گردنش کارد مانده میشود

(قوزی – بره)

*اؤتگه توشسه، یانمس، سووگه توشسه، آقمی

اگر به آتش افتاد ، نمی سوزد، اگر به آب افتاد ، آب نمی برد

(سایه)

*اوپ بیش = ۱۵، ایکی اوچ = ۲۰

سه پنج پانزده، دو هفده، سه بیست

(بیگیرمه - بیست)

*اوزاقدن قره سم یلدير - یانینگه بارسم ، قلف و زنجیر

از دور دیدم ، درخشان، نزدیک شدم قلف و زنجیر

(تربوز)

*اؤزی بیر گز، حکمی مینگ گز

خودش یک متر، حکمش - صدایش هزار متر

(ملتینگ - تفنگ)

*اویاکی تاچه، بو یاکی تاچه، اوستیده ، اله بوغچه

آنطرفش طاقچه ، اینطرفش طاقچه ، بالایش بوغجه ابلق

(پسته)

* ایچی اوندیک، اوستی قانديک، اولتیریشی عبد الله خاندیک

مابیش مانند آرد، بیرونش مانند خون، قواره اش مانند عبد الله خان

(جیگده – سنجد)

* بیر نرسه بار اؤته دی، آیاق قؤلینی توته دی، ایندی کیلسه، کوره سن، کوله
– کوله ، اؤله سن!

چیزی هست، میگذرد، پای و دست خود را میگیرد، اگر آمد می بینی، خنده
کرده می میمیری!

(میمون – شادی)

* بویی بیر سانتی، قرسی، قیرق سانتی

قدش است یک سانتی، چادرش چهل سانتی

(ایگنه – سوزن)

* بو یاقی تاغ، او یاقی تاغ، اورتیه سیده ، سریغ یاغ

اینطرفش کوه، آنطرفش کوه، مابینش روغن زرد

(ینغاغ – چارمغز)

*پست گینه تاغدن قار یاغر

از کوه پست ، برف می بارد

(ایلک)

*تاچه دن توشدی، آغزی آچیلدی

از طاقچه افتاد، دهنش باز شد.

(قیچی)

*تام اوستیده تریغ، ایرته کورسم ، هیچ نرسه یوق

بالای بام ارزن را دیم ، فردا دیدم هیچ چیز نبود

(یولدوز – ستاره)

*تگی تغاره، اوستی نغاره، بیر گلی لاله، مینگ گلی پیچک

زیرش تغاره، بالایش نغاره، یگ گلش لاله، هزار گلش

پیچک

بیر، آسمان، آی، یولدوز (زمین، آسمان، مهتاب، ستاره)

*تؤدیم، تئورگه تشله دیم

سیر شدم، پیشروی خانه انداختم

(ویتقو – خواب)

*تیلی یوق حیوان

حیوان بی زبان

(بلیق – ماهی)

*زرگلم، زردار گلم، قاقه ی دیسن، آغیر گلم

زرگلم – زردارگلم، اگر بتکانم، سنگین گلم

(بیر و آسمان – زمین و آسمان)

*زو – زو باره دی، زو – زو کیله دی، الحمد

اؤقیدی، چیغیل تۆقیدی

زوز و کنان میرود، زوز و کنان می خواند، غربال

می بافد

(اری - زنبور)

*شیپ ایتدی، شبرغان کیتدی

شیپ کرد و شبرغان رفت

(ایگنه - سوزن)

*صندوقچه توله میخچه

صندوقچه پر از میخچه

(آغیز ، تیش - دهن و دندان)

*قازوق اوستیده ، قار تورمس

هیچگاه بالای میخ ، برف ایستاد نمیشود

(تاووق تخم - تخم مرغ)

*قاره اوی نینگ ایچیده، قاپلان گولدیرله یدی

در بین خانه تاریک ، شیر ، میغرد - صدا
میکشد

(تیگیرمان – آسیاب)

***

باله لر قوشیققری و اوپینلری

(سرود ها و بازیهای اطفال)

احمد اصددا :

سرود عامیانه (امه تا – صمه تا) یکی سرود هایست که در بین اطفال ولسوالی های ولایت فاریاب مروج است. ۵- ۶ طفل همسن و سال در یکجا جمع شده ، دست همدیگر را گرفته، بشکل حلقه در می آیند و یکجا این سرود را به آواز بلند میخوانند و میرقصند.

این قلم « ایماق » این سرود را در سال ۱۳۵۰ خورشیدی از زبان حفیظ الله خیری باشنده قریه باغبوستان قورغان اندخوی ثبت نموده، شامل کتاب (خلق در دانه لری) کردم:

امه تا – صمه تا

دروازنگیز بلنتا

دروازه دن آشه یلی

قالین – گلم توشه یلی

قالین – گلم اوستیده

مرجان ایپیک ایشالی

مرجان ایپک تویگونچه
عوض مرجان کیلگونچه
عوض مرجان نینگ زلفی
تیمور قلعه نینگ قلفی
تیمور قلعه آچیلدی
توگمه لریم ساچیلدی
توگمه نی تیره – تیره
قناتلریم قه یریلدی
قنات بیرینگ اوچه یلی
آستانه گه توشه یلی
آستانه نینگ قیزلری
قیزیل – قیزیل یوزلری
حسن حسین اوریشدی
قیزیل قانگه بولشدی
قیزیل قاننی کیم ایچدی
اله گورجیلر ایچدی
اله گورجی نیرگه قاچدی

باریب خندقه قاچدی

خندق بوتیدن توتدی

ترجمه:

احمدا – صمدا

دروازه ات بلند است

از دروازه بگذریم

قالین گلیم هموار نیم

بالای قالین گلیم

ابریشم مرجانی بتابیم

تا که ابریشم تابیده شود

عوض مرجان میرسد

زلفک عوض مرجان

مانند قفل قلعه آهنین است

قلعه ی آهنین باز شد

موره های گردنم پاشید

تا که موره ها جمع کنم

بالهایم کج شد

بال بدهید پرواز کنیم
و به آستانه برسیم
دختران آستانه
رخسار سرخ دارند
حسن حسین جنگیدند
به خون غوطه ور شدند
خون ایشان را که خورد
تازی های ابلق خورد
تازیان کجا رفتند
به خندقها گریختند
خندق از پاهایشان گرفت

***

**آفتاب چیقدی عالمگه
(آفتاب بر آمد روز شد)**

این سرود را اطفال در بهاران ، زمانیکه آفتاب طلوع کرد ، به شکل دسته جمعی به خوانش میگیرند. زمانیکه آسمان ابر آلود و بارنده گی باشد، این سرود خوانده نمیشود.

این قلم این سرود را از زبان دختر هشت ساله به نام محبوبه یاد داشت گرفتم. محبوبه در قریه علی چوپان شهر مزار شریف با فامیلش زنده گی داشته، شاگرد یکی از مکاتب ابتدایی آنولا بود.

آفتاب چیقدی عالمگه
یوگوریب بار دیم خالمگه
خاله - خاله ، آچ قالدیم
خالم ایتدی : چوچی تیر
چوچی تیردیم، بیر قوچاق
نان پیشیردی ، قیرق قوچاق
خلقه بیردی، میناچه
مینگه بیردی، تیرناچه
چییب اوردیم ، ایشککه
باریب تیگدی، تیشیککه
قری بایم ، کیلسینلر
مله تونین، کیسینلر
مله تونین، کیب آلیب
بازار شبگه بارسینلر
ترجمه:

آفتاب برآمد، روز شد
رفتم نزد خاله ام
خاله ام گفت: چوپ بچین
من یک بغل چوب چیندم
او با این چوب، چهل بغل نان پخت
نان را به مردم زیاد داد
به من نان داد، به اندازه ناخن
آنها انداختم، نزدیک دروازه
نان خورد، به سوراخ دروازه
بابای پیرم بیایند
چین مله یی خود را بپوشند

با این چین، مله‌یی
شب بازار را تماشا کند
***

چقمه چقیداغ (جرنگانه)

سرود و بازی « جرنگانه» در بین اطفال باشنده گان ولایت فاریاب به خصوص اولسوالی اندخوی زیاد شنیده میشود.
نخست کودکان به ترتیب قد، دو - دو نفر ایستاد میشوند و انگشتان دستان خود را از بین انگشتان رفیق مقابل خود میگذرانند.
مانند دو نجاری که با اره دوسره چوبی را اره کنند و در این وقت اطفال که ۲-۲ نفر تقسیم شده اند یکجا ای سرود را میخوانند:

بو اره
بو تیشه
چقمه - چقیداغه
ایپک سر اندازه
ترجمه :
این اره
ای تیشه
جرنگانه منست
سر انداز ابریشمین منست.
***

قلدیر غاچ قناتینگ یتتی قولاچ

(غوچی که بالش هفت قولاچ است)
موسم سرما میگذرد، بهار فرا میرسد . در این وقت غچی ها در فضای پر طراوت و خوش هوای بهار، به ترنم می آغازند و در سقف خانه ها و منازل برای خود آشیانه میسازند.

اطفال از دیدن ای غچی ها ابراز خوشی نموده، خطاب به آنها این سرود را میخوانند:
قلدیر غاچ
قناتینگ یتتی قولاچ
باره سن
کیله سن

سیمرغ مامم
ساقینه می
کوزلری
بیر اقینه می؟!...
ترجمه:

غچی جان!
بالت هفت قولاچ هست
اینقدر
میروی

و
می آیی
آیا

بی بی سیمرغ
جور و تیار است
چشمانش
بهبود یافته است؟!
نوت:

اطفال به این نظرند که غچی ها در موسم سرما ، در زیر بال سیمرغ خواب میشوند و در بهاران به جاهای گرم میروند. سیمرغی که غچی ها را زیر بال خود نگهدارد، چشمانش کور است . از همین سبب است که اطفال احوال چشم سیمرغ را از غچی می پرسند.
***

باغان – باغان

(سرود رمه)

این سرود توام با بازی خاص توسط یکعده اطفال خوانده میشود. در این بازی ۱۵ طفل خرد سال بدو گروپ تقسیم شده ، به شکل دایره ایستاد میشوند و دستان همدیگر را زنجیر آسا میگیرند. اعضای این دو گروپ از بین خود دو شخص را به حیث بیگ «کلان» انتخاب می کنند. این بیگ ها در یک قسمت دایره ، با اعضای خود ایستاد شده، از همدیگر چنین سوال میکنند:

باغان – باغان، (باغان باغان)
جانیم باغان. (جانم باغان)

قوئلر نیرده؟ (گوسفندان گجا اند؟)

اله تاغده . (در کوه ابلق اند)

نیمه ایه دی؟ (چه میخورند؟)

اوت ایه دی. (گیاه میخورند)

نیمه بیره دی؟ (چه میدهند؟)

سوت بیره دی. (شیر میدهند)

سوتی نیرده؟ (شیرش کجاست؟)

سوتلاغیده ، (در شیر دان هست)

قتیغی نیرده؟ (ماستش کجاست؟)

قتلاغیده (در ماستدان نیست)

یاغی نیرده؟ (روغش کجاست؟)

یاغلاغیده (در روغندانی قرار دارد)

انگیر می – جونگیر ؟ (صدای جرس کاروان)

در اینجا بیگ دوم یا (انگیر) میگوید ، یا (جونگیر)

اگر (انگیر) گفت انگیر انگیر .... گویان با اعضای خود یکجا از بین

دستان اعضای گروه اول میگذرد. روی اعضای دو گروه که قبلاً به

طرف داخل دایره بود ، بالاخره ، به بیرون دایره دور میخورد و بازی بدین

ترتیب خاتمه می یابد.

سرود رمه را از زبان دختر ده ساله به نام نادره که در اولسوالی قورغان

اندخوی زنده گی داشت ، ثبت کرده ، داخل کتاب (خلق دردانه لری) نمودم.

***

یامغیر گدایی کیلدی

(سرود باران)

اگر در فصل بهار ، باران نبارید ، یکعهده اطفال خورد سال ، در بالای چوبی

کالای کهنه و جنده پوشانده ، بدین ترتیب به خانه های همسایه ها رفته ، طلب

نذر میکنند و این سرود را دسته جمعی به خوانش میگیرند:

یامغیر گدایی کیلدی

عصاسینی چلیب کیلدی

توروه (توبره) سینی آسیب کیلدی

ترجمه:

گدای باران آمد

با تق – تق عصا چوب خود

توبره در گردن دارد

اعضای خانواده ها زمانیکه صدای گدای بارانی را شنیدند، قبل از آنکه توتِه نانی، و یا هم مشت پولی به آنها بدهند ، بالای بام خود برآمده، سطل آب را از سر آنان خالی کرده و کالای اطفال را تر می سازند. این را شگون و فال نیک میگیرند تا باران ببارد و کشت و زراعت شان حاصل خوب بدهد.

***

سیل کیلدی، سیلان کیلدی (سرود سیل)

اطفال با آمدن نخستین سیل بهاری این سرود را دسته جمعی به خوانش میگیرند:

سیل کیلدی

سیلان کیلدی

میسه نی باسیب کیلدی

دهقانگه خدا بیردی

انانت نی اویی کویدی

ترجمه : سیل آمد و سیلان آمد

و از سر کشتزار که تازه سرکشیده بود، سرازیر شد.

با آمدن سیل ، خداوند به دهقان کمک کرد و برخلاف خانه محترک سوخت.

این سرود را زمانی که خورد سال بودم، از زبان طفل ۱۳ ساله به نام کمال

الدین یاد داشت گرفته، شمال مجموعه (در دانه های خلق) ساختم. کمال

الدین در قصبه اورگنجی خانه اندخوی میزیست.

***

بیر ، ایکی، اوْن آلتی

بیر، ایکی، اوْن آلتی، اوْن آلتی نی کیم ایتدی، اوْن آلتی نی مین ایتدیم،

ایشانمه سنگ سنه ب کور.

اطفال خورد سال گردهم جمع شده ، با چوب خورد به روی زمین خط

میکشند و این سرود را میخوانند:

یکی و دو (۱۶) ، شانزده را که گفت؟ شانزده را من گفتم، اگر باور نداری

حسابش کن. در آخر خط های کشیده شده را می‌شمارند ، حاصل (۱۶) می

برآید.

***

باش برماق

(شمار انگشتان)

مادر ، انگشتان طفل خود را گرفته با بیان این جملات آنرا می شمارد و قتیکه نوبت انگشت خورد رسید ، با دست خود طفل را قفتک میدهد و میخنداند. بدین شکل:

« باش برماق، بیلان اوردک، سورمی سورمک، تورمی تورمک، کیچگینه برماق. بار اوغلیم سیگیری کیلتیر، سیگیری کیلتیرسنگ قیماق، کیلتیرمه سنگ تو قماق.

ترجمه:

انگشت کلان، انگشت دوم، انگشت سوم، انگشت چهارم و انگشت خورد ترک. برو بچیم گاو شیری را بیآور، گاو شیری را آوردی برایت قیماق میدهم ، اگر نیآوردی از دستم لت میخوری.

این سرود طفلانه را زمانیکه من « ایماق» طفل خورد سال بودم ، مادرم بی بی مفتوحه ایماق برایم میخواند. مادر عزیزم در ماه ثور سال ۱۳۵۸ خورشیدی به عمر ۷۰ سالگی در کابل پدرود حیات گفت. جنازه اش در شهدای صالحین کابل ، در قبرستان اندخوییان دفن گردید . روحش شاد،جایش فردوس برین باد!

مادرم مفتوحه ایماق اصلاً از شهر قازان تاتارستان بوده ، در زمان حاکمیت اتحاد شوروی سابق به حیث مهاجر وارد افغانستان گردیده بود. از سواد بی بهره بود، ولی شعر میگفت، شعر مردمی و عامیانه. اشعارش به زبان تورکی تاتاری بوده، نمونه های اشعارش در جراید و مجلات و ویب سایتها ی مختلف اقبال چاپ یافته است. از جمله سایت ففتا « فدراسیون فرهنگی تورکان افغانستان» تحت ریاست داکتر اکبر همت فاریابی.»

***

اؤرمه (گرد باد سنگین)

اؤرمه، مینی کؤرمه، تپینگه تیمیر آشیق، اوستینگه ، تیمیر باستیریق. ترجمه: ای گرد باد سنگین، مرا نبین، برسرت بجل و پالان آهنین!

اگر گرد باد تند شروع به وزیدن میکرد، اطفال این سرود را میخوانند ، تا گرد باد خاموش شود. این سرود را نیز از زبان مادر جانم شنیده بودم.

***

شور تومشوق (پرندۀ شور نول)

بو تام اوستیده اوچ شور تومشوق، او تام اوستیده تورت شور تومشوق. اوچ شور تومشوق، تورت شور تومشوقه ایتدی: کیلینگلر بو تامنی اوستیگه که همه میز ینتی شور تومشوق بؤللیک!

ترجمه :

بالای این بام سه شور تومشوق، بالای او بام چهار شومتورشوق، سه شور تومشوق، به چهار شور تومشوق میگویند: بیایید بالای یک بام بنشینیم که تعدادما هفت شور تومشوق شود.

نوت: تلفظ و استعمال کلمات این سرود مشکل است و اطفال نمی توانند به زودی آنرا به زبان آورند، خواهی خواهی در استعمال کلمات مرتکب اغلاط می شوند.

***

گور اوغلی (بچه گور)

گور اوغلی شرق خلقاری اورتۀ سیده خصوصاً، ترکمن، اوزبیک، آذر بايجان، تورک، تاجیک و باشقه قرداش خلقلر آره سیده کینگ ترقلگن . گور اوغلی، خلق نینگ اصل قهرمانی دیر. او، اوز خلقی نینگ، مملکتی نینگ آزادلیگی و مستقل لیگی یؤلیده کوره شگن. او کوپ خلقلر نینگ فرزند لرینی یکدل قیلیب، بیرلشتیریب، اولر بیلن بیرگه لیکده بختلی یورت توزگن. گور اوغلی نینگ قیرق بیگی، آیتیش ممکن که، هر بیر قرداش بیر ملت نینگ – نماینده سیدیر. یعنی گور اوغلی قورگن دولت تورلی ملت وکیللری همکار، هم مسلک بولیب دوران سوره دیگن اوتوپیک (خیالی) بیر مملکتدیر. گور اوغلی خلق نینگ بنیادکارلیک بهاسینی اوزیگه مجسم ایتگن سیمادیر . او، اریقلر قزدریب، سوچیه ره دی. او، «غیرکوک»، دیگن آتینی اوزی تربیه له یدی. گور اوغلی خلقلرگه باش، قاش بولیب چمبل مملکتی نی بنیاد ایته دی. چمبلنی قوریشده بوتون خلق بیردیک اشتراک ایته دی . گور اوغلی، خلق لریمیز نینگ جهان معنوی خزینه سیگه قوشگن اولوغ بیر حصه سی گور اوغلی توزگن تورکوم داستان لری نینگ باش قهرمانی دیر. «گور اوغلی تورکومی» قیرق داستانندن» عبار تدیر.

اگر بو داستانلر نینگ هر بیر کون دن کویله نه دیگن بولسه، گور اوغلی

داستانلری نی آخریگچه ایتیش اوچون ، این کمی قیرق کون کیره ک بولور ایدی.

داستان چیلیک (سینکریتیک چه تیشگن، دوره گه ی صنعت) داستان نی خلق شاعرلری دوتار یا دومبیره چه لیب اجرا ایته دی. یعنی ،بونده سوز، ساز، اجرا، جمع بوله دی. داستان تینگله گن کیشی منه شو صنعتلرنینگ سوادپگه شریک بوله دی .

اوزبیکستان خلق شاعری فاضل یولداش اوغلی ملکه اعیار عنعنوی داستانیده،گور اوغلی و اونینگ مملکتی چمبل نی شونده ی تعریفله یدی :
گور اوغلی نینگ یورتینی چمبل دیدیلر. چمبل قنده ی؟ چمبل شونده ی چمبل ”
آلمیش آبخانه لی،بیتمیش جیوه خانه لی ، سکسکن سردابه لی ، توقسن توپخانه لی چمبل. چمبل ایلیده، گور اوغلی زوره وار، قیرق آلتی سردار، تورت یریم لک بیداسوار،چیلتانلر نینگ بیر ی ساقی بلبل دیگن سه بیسی بار. گور اوغلی نینگ زور دیب تعریفی کیتگن،زرده سی تاشدن اوتگن، آل گور اوغلی کیلدی دیسه،بیغله ب یاتگن باله سینی یوپتگن ، اصفهان ده ایشله تیلگن قیلچی نینگ ایشلاوی بیتگن،تیکن آمان قالمه سین دیب، زهر نینگ سووین یه یلتگن، چمبل ده دوران نی سوریب یاتر» گور اوغلی سلطان .
گور اوغلی داستانلری،یازیب آلینگن، یازیب آلینماقده،کتابلر حالیده نشرایتیلماقده. اوزبیکستان صنعتکاری روزیم بیک اجراسیده یازیب آلینگن گور اوغلی داستانلری همه گه معلوم. بیز ۱۳۵۰-۱۳۵۲ ییللر مابینیده مذکور داستان نی افغانستان رادیوسی قاشیده گی اوزبیک –ترکمن پروگراملری آرقه لی بیر نیچه بار عزیز وطنداشلریمیز اعتباریگه ترقتگن میز. آغزه کی داستانلر اساساً، ایچکی آوزدن، بعضی حاللرده ایسه، آچیق آوازده اجرا ایتیلیشی نی آیتیب اوتماقچی میز. خوارزم داستان لری نی جمله دن روزیم بیک مرادوف آچیق آوازده گور اوغلی داستانینی کویله یدی .

فاریاب ولایتی گه قره شلی مرشکارلیک عبدالکریم بخشی هم بو داستانی آچیق آوازده کویله گن .

البته بو اورین ده گور اوغلی ترجمه ی حالیکه عاید بعضی معلوماتلری ایسله تیب اوتیش ممکن.

گور اوغلی نینگ آته – آنه سی تکه یاموتدن کیتگن کیشیلر بوله دی.آته سی

نینګ آتی روشن سینچی آنه سی نینگ نامی بی بی هلال.روشن، خونخوار
شاه نینگ بیش یوز طبله آت ایچیده بیرانته هم تولپار یوق لیگی نی قورقمه ی
بونینگ عوضیگه خونخوار شاه روشن نینگ کوزلری نی اویدیره .ایته دی
دی. اوزبیکستان نینگ تنیقلی فولکلور شناسی داکتر محمد علی قوشماقووق شو
واقعه لرنی نظرده توتیب، روشن سینچی شعریده شونده ی دیب یازه دی :

مسافر ایلرده کاسم آقرمس،
پیشانم گه بیتمس راست منه او ی- جای،
مددگه کیله دی،نه بورق سر مست.
مددگه کیله دی،نه خضر... ای وای ..
شو زور شاه نینگ بیر تولپاری یوق،
بیش یوز طبله آت آره سیده .
حق آیتگه نیم عوضیگه،آه ،
اجره له من کوز قاره سیدن .
بو اوییلگن کوزیم خونیکه ،
حواچی نینگ آتین تیله یمن .
اوشه تولپار یالی تونیکه،
یوز و کوزیم باسیب بیله یمن .
کوزیم خونی بولگن شو تولپار،
قنات لرین اوسدیریب اوزیم .
یاومیت سری قیچه یمن زار- زار،
یالوره من: اوزینگ دیر کوزیم .
یور تیمگه یتکز دیب باره من ، بوزله ب ،
باطینیم توله دی نور ایمانه.
آی،کون نی سنه یدی،آفتاب نی کوزله ب،
بی بی هلال بطنیده گی گمانه.
او گور اوغلی بولر، توغیلر گورده،
-یونس پری بیلن دوران سورر مست
غیر کوک نینگ اوستیده،چمبلده تورده...
!آه،بو بییتی اوخله ب توشیمگه کیرمس
گور اوغلی داستانلری خلق نی روحا“ باتیر قیلیشگه یاردم بیره دی.
افغانستانده هم گور اوغلی داستانلری

مشهور دیر. اوزبیک بخشی لری، ترکمن همدۀ تاجیک داستاچیلری گور اوغلی نی سویب کویله یدیلر. تاجکستان و ترکیه ده هم گور اوغلی حقیده گی قوشیقلر همیشه اعزازه دیر.

پروفیسر داکتر عنایت الله شهرانی افغانستان نینگ تنیقلی و مشهور فولکلور شناسی گور اوغلی (داستانهای تورکستان) عنوانی آستیده ۱۳۵۳ هجری شمسی بیلی کابل ده باسیلیب چیققن فولکلور مجله سی (۲-۳) سانلریده بیر مقاله سی اعلان قیلینگن.

بو مقاله ده افغانستان خلقلری نینگ گور اوغلی داستانلریگه قنچه لیک قیزیقیشلری و بو داستان لرنینگ اهمیتی باره سیده به تفصیل فکر یوریتیلگن.

شونینگ دیک مذکور عالم نینگ گور اوغلی داستانلری حقیده گی مقاله سی امریکا ایالتلری کالیفورنیا ایالتی ده باسیلیب چیققن (نقد و آرمان) نشریه سیده هم نشر ایتیلگن .

— کمینه (راقیم) بوندن ۵۰ ییل آلدین فاریاب ولایتی گه قره شلی میرشکارلیک عبدالکریم بغشی تامانیدن اجرا ایتیلگن گور اوغلی داستانی مگنت لیتنه سی (کست) گه یازیب آلیشگه موفق بولگن ایدیم. مذکور داستان نی کاغذگه توشیریش و اونی خلق عامه سیگه بیتکزیشین بیی نیچه بیلدن بویان یانیمگه مقصد قیلیب قویگن من . خدا خواهله سه، (خلق در دانه لری) کتابی نینگ بیشینچی نشریده بو داستانلرنی علیحده کتاب شکلیده چاپ ایتتیریش اولوغ نیتیمیز بار .

عزیز دوستلر! مقاله میز نینگ بو قسمیده ملکه اعیار داستانیده گور اوغلی نینگ غیر آتی نی تعریف قیلیب، ساقی بلبل نینگ سوزلری نی کیلتیرماقچیمیز :

بیلقی ایچینده اوزی کیلگن سینلی دیر،
تاووشقان توياقلی، مارال بیلی دیر،
فراست قوینیده عجب حاللی دیر،
قیمت بهاء ایرمیش خان نینگ غیر آتی .
مینگن لر نینگ بیتر مراد- مقصدی
قولتیغیده تورت یریم گز قناتی.

اوچ، دیسه اوزه دی آسمانده قوشدن،
هیچ کم لیگینگ یوقدیر یورغه یوریشدن،

امید قیله هر شهر ده بو ایش دن
 اصل تولپار ایمیش بیگ نینگ غیر آتی.
 سینی مینگن بیکلر دریاده ی تاشدن
 بیر کون لری ایره م باقغه بیتیشدی
 ایره م باغده دیولر بیلن سه وشدی.
 اون پریم لک دیوگه زورلیک بیتکه زیب،
 شاه غریب شاه نینگ برماق ایزین آبقاشدی.
 گل ایره م دن آلدینگ آخیر امان نی،
 سینگار ایلدن آلدینگ آرزو گل یارنی،
 زرین ایلدن آلدینگ مشریقا یارنی،
 اصفهان دن آلدینگ آی انتظارنی،
 ارز روم دن آلدینگ دلی زلفدارنی،
 اونده ایزله ب ملکه ده ی عیار نی،
 پری ایزله ب کوردیم نیچه شهرنی،
 بیگ نینگ آتی نظرکرده تولپار دیر.

شونی ایتماقچی من که گور او غلی داستانلری نینگ سونگی یوقدیر.
 بوداستانلر خلق نینگ کونکلیگه معنوی قوت بعش ایته آلیش بیلن هر کون،
 هر ساعت نهایتده ضرور دیر. گور او غلی خوانلیک، حیاتده گی قیین چیلیک
 لرنی بینگیشده، اورگه توچی خلقلرنی تینچ – تاتو یشه شگه، عاقبتلی قوشنی
 چیلیککه دعوت ای توچی معنوی خزینه، ابدی مکتب دیر. بیز امیدقیله میز،
 گور او غلی قوشیقلری دنیا تورگونچه، بلند پرده لرده ینگری ویره دی.
 آزادلیکنی، مستقللیکنی، عدالت نی، ایمان نی ترنم ایته ویره دی. گور او غلی
 قوشیقلری بیلن بیرگه لیکده خاندانینگیزگه فیض، قوت وبرکه، مملکتینگیزگه
 آبادلیک، فراوانلیک، تینچ – لیک، کونگلرینگیزگه ذوق وخاطر جمعلیک
 کیر سین. اینگ یخشی تیلکلریمیزنی قبول قیلینگلر، عزیز دؤستلریم.
 دوکتور فیض الله ایماق

زنده گی نامه و کار کرد های فرهنگی

دوکتور ایماق

در (افغانستان)

داکتر فیض الله ایماق

فیض الله ایماق فرزند شاه مردانقل در سال ۱۳۲۴ هجری شمسی در باغبوستان شهر قورغان اندخوی ولایت فاریاب، در یک خانواده زحمتکش پا بر عرصه وجود گذاشت. وی از ملیت تورک اوزبیک سر زمین ما می باشد، بناً زبان تورکی اوزبیکی و تورکی تورکمنی را در خانواده و محیطش آموخت، زیرا از طرف حکومت های وقت برای آموزش زبان مادری خصوصاً تورکی، مکتب وجود نداشت. ایماق دوره ابتدایی را در مکتب قورغان قصبه اش به اتمام رسانید و برای فراگیری تحصیلات ثانوی و عالی روانه کابل گردیده، دوره متوسطه را در مکتب ابن سینا و عالی را در دارالمعلمین عالی کابل تکمیل کرد.

او برای دو سال در مکتب نادریه وقت به صفت معلم زبان دری تدریس نمود، بعداً با سپری نمودن امتحان کانکور، شامل دانشکده ادبیات، در رشته ژورنالیزم گردید و در سال ۱۳۴۸ خورشیدی از رشته ژورنالیزم فاکولته ادبیات و علوم بشری دانشگاه کابل سند لیسانس خود را حاصل نمود و بعد از یکسال خدمت در کورس احتیاط، دوره مکلفیتش را نیز سپری کرد و مدتی در وزارت

اطلاعات و کلتور ایفای وظیفه نمود. در سال ۱۳۵۰ هجری شمسی در رادیو افغانستان وقت به حیث مسؤل و آمر پروگرامهای زبانهای محلی (اوزبیک، تورکمنی، بلوچی، پشه یی و نورستانی) مقرر گردید .

در اثر تقاضای نماینده گان مردم در شورای ملی افغانستان، نشرات زبانهای محلی مورد بحث قرار گرفت و بعد از تصویب اولسی جرگه و منظوری پادشاه وقت « محمد ظاهر شاه خان » رسید و پروگرامهای محلی برای اولین بار در کشور ما به تاریخ دهم میزان سال ۱۳۵۰ هجری شمسی در کنار سایر نشرات به فعالیت آغاز کرد.

در سال ۱۳۵۲ هجری شمسی که دوره شاهی پایان پذیرفت و جمهوریت سردار محمد داوود خان روی کار آمد، و درین دوره از سال ۱۳۵۳ هجری شمسی بدون هیچ دلیلی پروگرامهای محلی از بین رفت، و فیض الله ایماق به شعبه روزنه رادیو به حیث مدیر و مسؤل برنامه های آموزشی تبدیل گردید.

در سال ۱۳۵۸ هجری شمسی با ختم ریاست جمهوری محمد داوود خان و با آمدن نور محمد تره کی، پروگرامهای محلی دو باره به نشرات پرداخت و به نام « نشرات ملیت های برادر » مسمی گردید. جناب ایماق در رأس آن به حیث مدیر عمومی قرار گرفت . این بار پروگرامها با حجم بیشتر، برای هر ملیت وقت کافی داده شد. دوکتور ایماق از زمان کارش در رادیو، در سال ۱۳۵۱ هجری شمسی به تقدیر نامه از طرف وزارت اطلاعات و فرهنگ نایل گردید، زیرا او نخستین گوینده و مسؤل این برنامه ها بود. داکتر ایماق درین دوره، در انکشاف برنامه

ها و تهیهٔ مطالب و احترام به حقوق زنان و دیموکراسی و تربیت آنان در رشتهٔ نطقی و ژورنالیزم خدمات چشمگیری را به انجام رسانید.

داکتر ایماق یک شخصیت حلیم و متواضع و انزوا پذیر بوده، پیش آمد خیلی گرم به همه کارمندان رادیو تلویزیون داشت. از این سبب همه کارمندان به او احترام خاصی داشتند. وی از شخصیت‌های صاحب اندیشه و قلم بوده، مطالب و مضامین زیاد در مجلهٔ « ادب » نشریهٔ دانشکدهٔ ادبیات، مجلهٔ ژندون، عرفان، آواز (پشتون ژغ)، روزنامه انیس، نشریهٔ ملیت‌های برادر و اکثر روزنامه‌های ولایات کشور به طبع رسانیده است.

جناب آقای داکتر ایماق علاوه بر مقالات زیاد، چندین کتاب در بارهٔ فرهنگ و ادبیات عامیانهٔ مردمان تورک اوزبیک طبع نموده است. از جمله کتب او « خلق در دانه لری - دُر دانه های خلق » (گفتار دل انگیز از صفحات شمال کشور) محصول سی سالهٔ زحمات اوست که از بین اوزبیک زبانان افغانستان جمع آوری کرده بود، در سال ۱۳۵۵ هجری شمسی جایزهٔ اول مطبوعاتی « خوشحال خان ختک » را حاصل نمود. و قابل یاد آوریست که این اثر نایاب داکتر ایماق، چهار بار به طبع رسید.

فعالیت‌های فرهنگی

داکتر ایماق

در (اوزبیکستان)

دوکتور ایماق در ایامیکه به حیث مدیر عمومی برنامه های ملیت های برادر ایفای وظیفه می کرد با استفاده از یک بورس تحصیلی در سال ۱۳۶۱ هجری شمسی عازم تاشکند پایتخت اوزبیکستان گردیده و به نوشتن رساله علمی اش به نام (سرود های شفاهی اوزبیکان افغانستان) تحت رهبری پروفیسر محمد نادر خان سعید اوف استاد دانشگاه زبان و ادبیات به نام «اولوغ بیک» تاشکند پرداخت و در سال ۱۳۶۵ هجری شمسی از دیپلوم خود دفاع نموده و سند دوکتورای خود را به دست آورد.

آثار و کار کرد های جناب آقای ایماق

طی ۲۵ سال اقامتش در اوزبیکستان:

۱- کتاب در دانه های خلق چاپ کابل، با تجدید نظر به خط کریل - سرلیک به تعداد ده هزار جلد در تاشکند پایتخت اوزبیکستان چاپ گردید.

۲ - کتاب سوزوان «سرود های منظوم داستان دل انگیز و تراژیدی یازی و زیبای» او که طی سی سال تمام از مناطق تورک نشین افغانستان جمع آوری نموده بود، در نشرات «زر قلم» تاشکند به خط عربی فارسی به تیراژ «یکهزار» جلد چاپ گردید. این اثر به تاریخ ۲۱ اگست سال ۲۰۰۴ در نخستین جشنواره بین المللی (بنیاد ژورنالستان آریانا افغانستان) که در اطیش ویانا برگزار گردیده بود، جایزه مطبوعاتی امیرالشعرا شهاب الدین «عمعق بخاری» را از آن خود کرد.

۳ - سرود های سوزوان «داستان منظوم یازی و زیبا» را در استدیو های رادیو تاشکند به شکل «سی دی» ثبت کرده، در

اختیار علاقمندان قرار داد. سی دی مذکور به صدای ف. ایماق و خانمش انابت جان ایماق ضبط و نشر گردید.

۴- در موسسه ی رادوگای تاشکند به حیث ترجمان کار کرده دو کتاب بزرگ داستان را به نامهای « شربت توس » و « پادو » از زبان اوزبیککی به دری ترجمه و چاپ کرده و کتاب « گارد جوان » را نیز ویراستاری نموده است .

۵- در فاکولته ی شرق شناسی تاشکند زبان دری را تدریس کرده است.

۶- مقالات زیادش در میدیای نوشتاری اوزبیکستان به چاپ رسیده ، در سال

۱۹۸۶ از مجله « گلستان » مستحق تقدیر نامه گردید.

۷- به حیث محرر ماهنامه ی « آیدین » که برای اوزبیکان خارج کشور

چاپ می شد، به مدت سه سال ایفای وظیفه نمود.

۸- در اوزبیک فلم ۲۰ فلم مستند و هنری را ترجمه و دبلاژ نموده است حتی بعضی از این فلمها در تلویزیون ملی افغانستان نیز به دست نشر سپرده شد.

۹- از سال ۱۹۹۱ - ۲۰۰۵ میلادی طور رضا کارانه به صفت رییس

« اتحادیه هنرمندان » و « بنیاد ژورنالیستان » برون مرزی افغانستان در آسیای مرکزی و اوزبیکستان ایفای وظیفه نموده است.

۱۰- نه سال تمام به حیث دیپلومات و اتشه ی فرهنگی سفارت دولت

افغانستان در تاشکند کار کرده است .

۱۱- همزمان، کار در سفارت، ۱۴ سال تمام به حیث ژورنالیست و نطق دری برنامه « نشرات برای افغانستان رادیوی بین المللی تاشکند » طور رسمی ایفای وظیفه نموده، چندین بار از طرف اداره رهبری اداره مذکور به دریافت تقدیر نامه و پول نقد نایل گردیده است.

قابل تذکر است که فامیل جناب داکتر ایماق نیز در برخی از فعالیت های فرهنگی کار های شایسته ای انجام داده اند.

محترمه بی بی حاجی انابت جان ایماق خانم شان، با صبیئه ارجمند شان یلدا حبیب ایماق، منحیث نطقان فارسی دری - تورکی اوزبیک، خدمات قابل قدری را انجام دادند، که کار های ارزنده شان ثبت ادارات رادیو افغانستان، رادیو تاشکند و رادیو آزادی می باشد.

فعالیت های فرهنگی داکتر ایماق

در (کانادا)

ف. ایماق در سال ۲۰۰۵ میلادی به طور امیگرانت قبول شده با اسپانسر و دعوت دولت کانادا، با اعضای فامیلش (انابت ایماق - خانم، محمد بابر و علیشیر - پسران، یلدا و ثریا - دختران ، سیده - نواسه سه ساله اش از اوزبیکستان به تورنتوی کانادا رهسپار گردیدند.

۱ - آوانیکه وی وارد کانادا شد، فعالیت های فرهنگی خویش را همچنان درین کشور ادامه داد. همکاریهای قلمی اش، با ماهنامه های « اندیشه نو»، « آشیان»، « نایاب» و « نشریه زن» منتشره و نکوور کانادا آغاز گردید. شش سال کامل به حیث مسؤل تهیه و ترتیب صفحه مرورید های ناب (ادب شفاهی اوزبیک، هزاره گی، تورکمنی و بلوچی) اندیشه نو بذل مساعی کرده است .

۲- به تاریخ ۲۱ مارچ سال ۲۰۰۹ میلادی گرد همایی شکوهمندی در شهر گووالف آنتاریو، جهت انتخاب رییس ففتا (فدراسیون فرهنگی تورکان افغانستان) برگزار گردیده بود . در رأی گیری که درین نشست صورت گرفت به اکثریت آراء، داکتر ایماق به حیث رییس عمومی این انجمن فرهنگی در سراسر کانادا انتخاب گردید. او در پیشبرد وظیفه اش بیش از پیش، و در راجستریشن این کانون فرهنگی در ادارات دولتی از طی دل کوشید و در پیشبرد امور فرهنگی صادقانه تلاش به خرچ داد. در نتیجه از طرف ریاست عمومی این فدراسیون که در کشور هالند قرار دارد، مورد تقدیر قرار گرفت .

۳- در سال ۲۰۱۲ میلادی کتاب علمی و تحقیقی او، تحت عنوان (سرود های شفاهی اوزبیکان افغانستان) به کمک مالی پسرش الحاج محمد بابر جان ایماق در تورنتو چاپ گردید .

۴- جهت معرفی ادبیات شفاهی اوزبیکان افغانستان ویب سائیتی را به وجود آورد . این ویب سائیت دارای رادیوی انترنیتی نیز بوده، در آن، شعرا و نویسندگان اوزبیک زبان افغانستان به معرفی گرفته می شوند.

آدرس وبسایت:

www.dordanalar.info

۵- در تلویزون های برون مرزی (آریانا افغانستان « نوید »
(و (پیام افغان) که

از امریکانشر می گردند، ف. ایماق و خانمش انابت ایماق
همواره پروگرامهایی را به زبانهای دری و اوزبیکی تهیه
و ترتیب نموده به دست نشر سپردند.

۶- وی، در کنفرانس ها و محافل اشتراک نموده، ضمن
قرأت مقاله، مردم را به وحدت، همکاری رضا کارانه تشویق
و ترغیب نموده است.

۷ - داکتر ایماق بنابر خدمات فرهنگی و توانایی که در عرصه
های مختلف نشراتی و ادبی انجام داده بود، با مدال طلا و
الماس مورد تقدیر قرار گرفت. این مدال معتبر بین المللی به
مناسبت بزرگداشت از شصتمین سالگرد سلطنت الیزابت دوم
به افراد شایسته و شخصیت های که طی پنجسال در کار های
فرهنگی، به شکل افتخاری و رضا کارانه سهم گرفته باشند،
تفویض می گردد.

در سال ۲۰۱۲ میلادی این مدالها توسط جلالتمآب چارلس سوسا،
وزیر امیگریشن و ستیزنشیب ایالت آنتاریو ی کانادا به ایماق تقدیم
گردید.

۸- در سال ۲۰۱۴ میلادی به خاطر کار های رضا کارانه
اش که در پیشبرد امور « ففتا» در کشور کانادا به خرچ داد بود،
از طرف صدر اعظم ایالت آنتاریو به در

یافت (اوارد) و تقدیر نامه نایل گردید.

۹- سه سال تمام طور رضا کارانه، مطالب فولکلوری تورکی اوزبیکی نشرات تلویزیون ملی افغانستان را تهیه و ترتیب نموده، از طریق ایمیل به تلویزیون مذکور ارسال کرد. این مطالب روز های سه شنبه ساعت ۴ به وقت تورنتو نشر گردید.

۱۰- ف. ایماق و خانمش بی بی حاجی انابت جان ایماق، در سال ۲۰۱۰ میلادی به افغانستان سفر کرده ۳۶۸ جلد کتب ارزشمند و کمیاب کتابخانه ی شخصی خود را به کتابخانه عامه کابل اهدا کردند. خبر مربوط به آن از طریق میدیای افغانستان، کانادا و امریکا به نشر رسیده است .

۱۱- از آوانیکه داکتر ایماق پا به کشور کانادا نهاد « ۵ » عنوان کتابش به چاپ رسیده است . به طور عموم ۱۷ اثر ایماق، تا کنون در افغانستان، اوزبیکستان و کانادا چاپ گردیده و « ۸ » اثر دیگرش آماده چاپ می باشند.

آثار چاپ شده داکتر ایماق :

۱- **خلق در دانه لری (در دانه های خلق):**

مشمول از سرود ها، بازی های اطفال، ضرب المثلها، داستانهها و چستانهای شفاهی اوزبیکان افغانستان با ترجمه دری . این کتاب در سال ۱۳۵۹ خورشیدی از طرف وزارت اطلاعات و فرهنگ در مطبعه دولتی کابل به چاپ رسید.

۲- **خلق در دانه لری :**

همان کتاب، با تجدید نظر، با خط سریلیک در سال ۱۹۸۶

میلادی به تیراژ ده هزار جلد در نشرات «غفور غلام» تاشکند به چاپ رسید.

۳- خلق در دانه لری :

همان کتاب، با تجدید نظر و مطالب جدید از طرف بنیاد «همکاریهای جهانی» در سال ۱۳۸۲ خورشیدی در شهر مزار شریف اقبال چاپ یافت. مهمتم: استاد نورالله آلتای.

۴- خلق در دانه لری :

همان کتاب، با تجدید نظر و با اضافه کردن مقدمه ۱۸ صفحه‌ی از طرف بنیاد (همکاریهای جهانی) در سال ۱۳۸۷ خورشیدی در نشرات اولوغبیگ در شهر مزار شریف به طبع رسید.

۵- شربت توس :

داستان ۵۹۰ صفحه‌ی واسیلی شکایف. برگردان از اوزبیکی به دری: ایماق. این اثر در سال ۱۹۸۶ میلادی در نشرات «رادوگا» ی تاشکند به چاپ رسید.

۶- پادو : داستان ۴۵۴ صفحه‌ی ماکسیم گورکی. برگردان از اوزبیکی به دری: ایماق. این اثر در سال ۱۹۸۷ میلادی در نشرات «رادوگا» ی تاشکند چاپ گردید.

۷- گارد جوان :

داستان ۳۹۱ صفحه‌ی فادیف. مصحح و ایدیتور: ایماق. این اثر در سال ۱۹۸۶ میلادی از طرف نشرات «رادوگا» تاشکند منتشر شد.

ФАЙЗУЛЛА АЙМОК
НАРОДНЫЕ ПЕСНИ
УЗБЕКОВ АФГАНИСТАНА
Фольклористика - 10.01.09

АБТОРЕФЕРАТ
диссертации на соискание степени
кандидата филологических наук
ТАШКЕНТ - 1987

(سرود های شفاهی اوزبیکان افغانستان):

رساله علمی و تحقیقی دوکتورای ایماق. این رساله در سال ۱۹۸۷
میلادی

از طرف اکادمی علوم اوزبیکستان به زبان روسی در تاشکند به
چاپ رسید.

۹ - سوزوان :

(داستان منظوم و دل انگیز یازی و زیبا، دو عاشق و معشوق دل
داده): این مجموعه طی سی سال از صفحات شمالی کشور از
طرف ایماق جمع آوری و ترتیب گردیده و در سال ۲۰۰۳
خورشیدی در نشرات « زر قلم » تاشکند به کمک مالی حاجی
عبدالجلیل رشید زاده سمرقندی به چاپ رسید.

۱۰ - سوزوان :

همان اثر. این کتاب در سال ۱۳۹۳ خورشیدی به کمک مالی «

بنیاد غضنفر» در شهر کابل طبع و طور رایگان به کتابخانه ها و فرهنگیان شهر کابل و ولایات کشور توزیع گردید.

۱۱ سوزوان :

سرود های دل انگیز داستان یازی و زیبا (CD). این « سی دی » در سال ۲۰۰۴ میلادی به صدای داکتر ایماق و انابت ایماق در سندویو های رادیو تاشکند ثبت و منتشر گردید.

۱۲- افغانستان اوزبیکلری خلق قوشیقلری :

رساله علمی و تحقیقی دوکتورای ایماق ، در سال ۲۰۱۰ میلادی به کمک مالی فرزندش الحاج محمد بابر جان ایماق در تورنتوی کانادا به زبان اوزبیکی به چاپ رسید.

۱۳- افغانستان اوزبیکلری خلق قوشیقلری :

همان اثر. این کتاب در سال ۱۳۹۳ خورشیدی به کمک مالی « بنیاد غضنفر» در کابل نشر، و طور رایگان به تمام کتابخانه ها و فرهنگیان مرکز و ولایات کشور توزیع گردید .

۱۴- سوز دل (دل سوزلری):

گزیده از اشعار، مقالات، خطابه ها و مصاحبه های اوزبیکی و دری ایماق . این اثر در سال ۱۳۹۳ خورشیدی به کمک مالی « بنیاد غضنفر » در کابل چاپ شده و به طور رایگان به تمام کتابخانه ها و فرهنگیان مرکز و ولایات کشور توزیع گردید .

۱۵- شگوفه های ادب:

مشمول بر تک بیتى ها، دوبیتى ها و رباعیات گلچین (دری، پشتو و تورکی)، گرد آوری و تدوین: ایماق.

در این مجموعه بیش از چهار هزار ابیات گلچین و ناب دری، پشتو و تورکی « اوزبیکی، تورکمنی، تاتاری و آذری » به شکل الفبا ردیف بندی گردیده است. این مجموعه در سال ۱۳۹۳ خورشیدی از طرف « بنیاد غضنفر » در کابل چاپ و طور رایگان به تمام کتابخانه ها و قلم به دستان کشور توزیع گردید.

۱۶- فرهنگ تورکی اوزبیکی به فارسی / دری .

این فرهنگ دو جلدی در جنوری سال ۲۰۱۹ در تورنتوی کانادا اقبال چاپ یافت.

آثاریکه آماده چاپ می باشند :

- ۱- فرهنگ تورکی اوزبیکی به فارسی / دری (یک جلدی)
- ۲- دایرة المعارف تورکی اوزبیکی به فارسی / دری پنج جلدی .
- ۳- زنده گی نامه و نمونه اشعار شعرای تورکی زبان افغانستان .
- ۴- رسم و رواجهای تورکان افغانستان .
- ۵- داستان گور اوغلی .
- ۶- آته لر سؤزی « أمثال و حکم » ضرب المثلهای تورکی اوزبیکی با ترجمه ی فارسی / دری .
(کتاب دست داشته آن) .
- ۷- تورک اوزبیک خلق مقاللری – ضرب المثلهای تورکی اوزبیکی با حجم کلان .
- ۸- تاریخچه برنامه های محلی رادیو افغانستان: پایان نامه دانشکده ژورنالیزم دانشگاه کابل .

۹ - ما و کشور ما: (برنامه رادیویی) - درین برنامه تمام ولایات و شهر های افغانستان از طرف ایماق به معرفی گرفته شده، بعداً در مجله ی « پشتون ژغ - آواز » ارگان نشراتی رادیو تلویزیون ملی افغانستان به چاپ رسیده است .

این هم یک خبر فرهنگی راجع به کارکرد های فرهنگی ایماق:
« داکتر فیض الله ایماق ۳۶۸ جلد کتاب کتابخانه ی شخصی خود را به کتابخانه ی عامه ی کابل اهدا کرد. » روزنامه اصلاح : شنبه اول جوزا سال ۱۳۸۹ ، کابل - افغانستان .
برگرفته: از کتاب آنلاین منتشره « چهره های جاودان » ماریا دارو

***

عکسهای یادگاری، تقدیر نامه ها،

تصدیق نامه ها و دیپلوم های تحصیلی داکتر فیض الله ایماق

قالور بیزدن بو عکسلر، بیر نشانه
«این عکس من، بر شما است یادگار»

ایماق - شاگرد صنف هفتم مکتب متوسطه ابن سینای کابل

فیض الله ایماق و همسرش- با چهار فرزندش در تفرجگاه خُمسان تاشکند .

۵۷- داکتر ایماق در حال ایراد بیانیہ در سالگرد مجلہ وزین گلستانہ تاشکندہ در حضور مهمانان. در این کرد ہمایی بہ داکتر ایماق از اینکہ مقالات زیادش در مجلہ گلستانہ بازتاب یافتہ بود تقدیر نامہ اعطا کردید.

ایماق در دوران فاکولتہ

نمایی از مراسم عروسی فیض الله ایماق و انابت جان ایماق اکبری در سال

۱۳۵۵ خورشیدی در کابل

داکتر ایماق و انابت ایماق اکبری

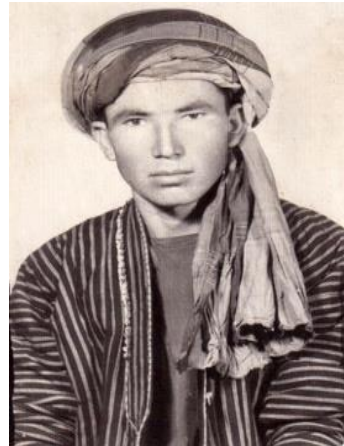

دوكتور ايماق

انابت ايماق

داکتر ايماق در جوانی

اوستا محمد الله برادر داکتر ايماق
در سن ۲۳ سالگی سنه ۱۳۵۴
با گاز ذغال مسموم گردیده در کابل
پدرود حیات گفت.

ایماق با پروفیسر آنور کریم اوف رهبر علمی دوره ماستری اش
در پوهنتون ملی اولو غیبیگ تاشکند - اوزبیکستان

داکتر ایماق در حال خطابه

وی در سال ۲۰۰۹ طی گرد همایی که در شهر گوالف آنتاریو برگزار شده
بود با اکثریت آراء از طرف تورکان افغانستان به حیث مسول ففتا
« فدراسیون فرهنگ تورکان افغانستان » انتخاب گردید.

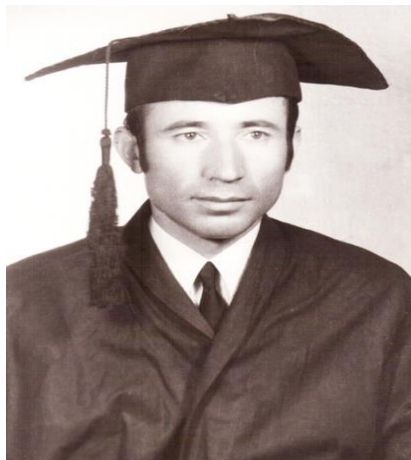
بی بی مفتوحه ایماق شاعر مردمی اندخوی

مقبره بی بی مفتوحه مادر داکتر ایماق در شهدای صالحین کابل

داکتر ایماق و انابت ایماق با مهمانان اوزبیکستانی
و همکاران شان در رادیو افغانستان

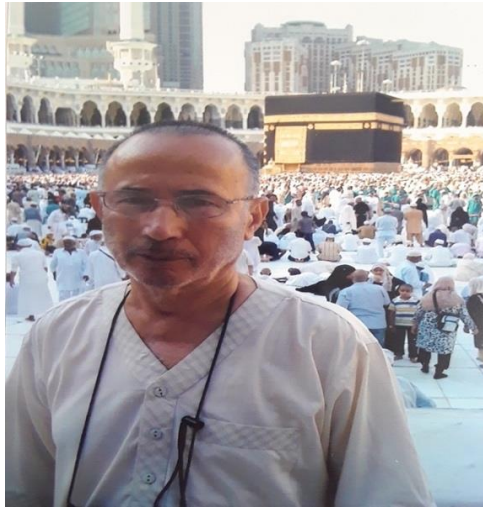
ایماق با یونیفورم خاص دیپلوم فاکولته ژورنالیزم پوهنتون کابل
را به دست آورد.

در سال ۲۰۱۲ سند مدال الماس و طلا از طرف چارلی سوسا وزیر امیگریشن و ستیز نشپ ایالت آنتریو کانادا به داکتر ایماق تفویض گردید.

ایماق در سال ۲۰۱۴ از دولت کانادا مستحق تقدیرنامه شد این خبر در نشریه « زن » منتشره ونکوور به چاپ رسید

الحاج دوكتور فيض الله نهال ايماق، در زيارت مکه مکرمه . او تا کنون به فضل خداوند متعال، هفت بار به زيارت حرم مبارک مشرف شده است.

داکتر ايماق در بيت المقدس

شهادت نامه ۱۳۸۸ صنف ۹

۱۳۸۹/۷/۴

حکومت شاهی افغانستان

وزارت معارف

شهادت نامه دوره مسلکی

مکتب ابن سینا

بناغلی فیض الله خان ولد بناغلی شاه مردان قتل خان

که تاریخ ۱۴۳۰ در حیدرآباد تولد یافته. امتحان نهایی را در سال ۱۴۴۸

پس از قبولی در وزارت معارف با موفقیت و احراز درجه عالی

گذراند. عنوان فارغ التحصیل این مکتب را حاصل نموده است.

این شهادت نامه بوی اعطا گردید. تا از حقوق آن مستفید شود.

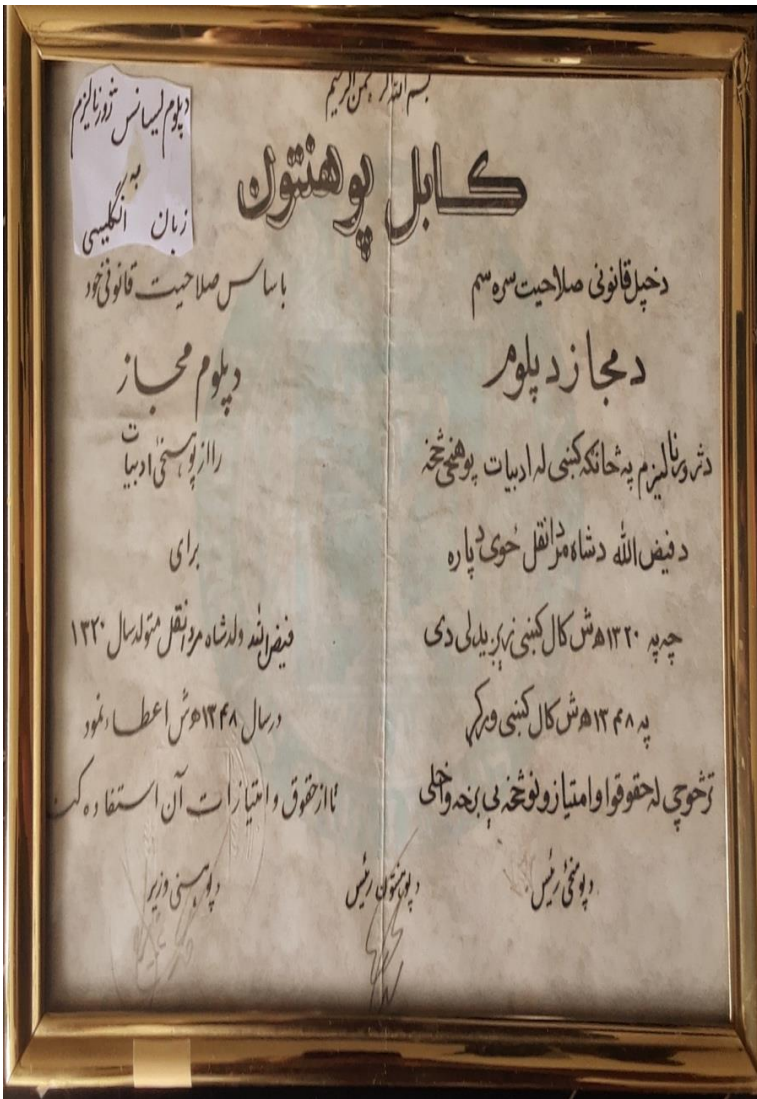
امضاء معلم
«ایمان»

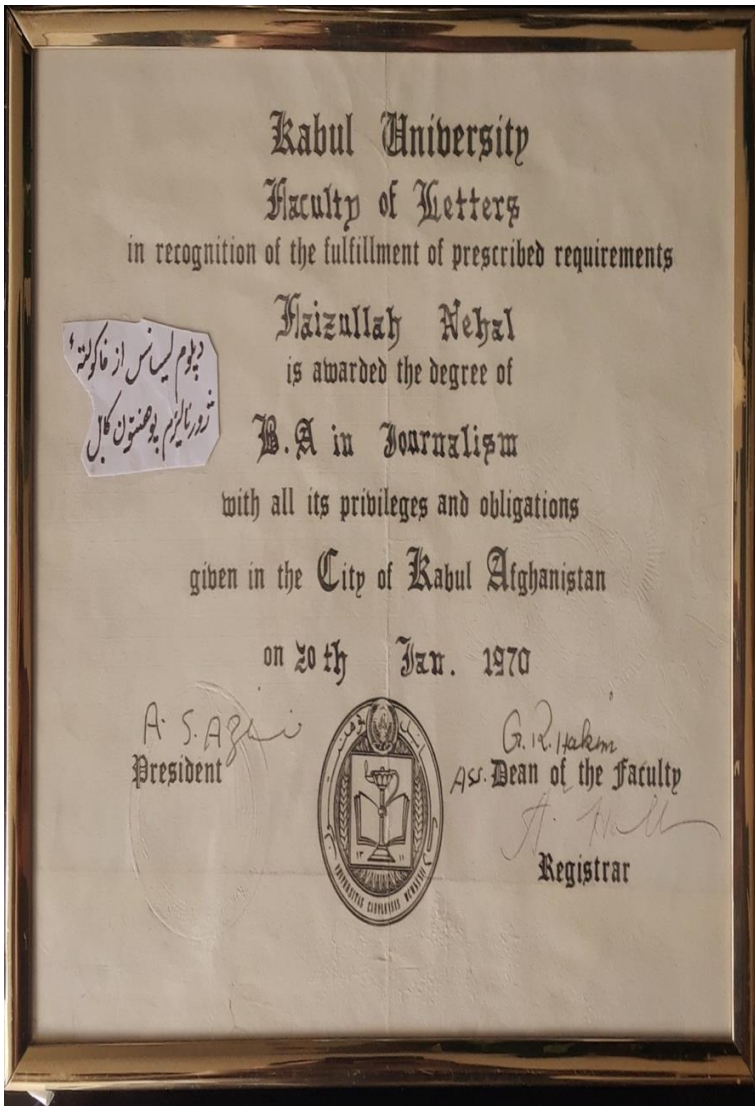
Handwritten signature or stamp.

شهادت نامه دوره متوسط

دپلوم فاکولته ژورنالیزم

دپلوم فاکولته ژورنالیزم فیض الله نهال ایماق به زبان انگلیسی

SUPREME ATTESTATION COMMISSION
upon the recommendation of *the Council of*
the Institute of Linguistics and Literature of
Academy of Sciences of Uzbek SSR
Hereby confers on
Faiyullah Nimock
the degree of
DOCTOR OF PHILOSOPHY (Ph. D) *in Philology*

in recognition of his proficiency in the general and special
studies and research prescribed by said *Institute*
for such degree.

Given this day under the seal of the Commission at Moscow, USSR.

[Signature]
General Secretary

КДП № 006271

Moscow, *September 23, 1987*

دیپلوم دوکتورای ایماق

دېنتوتولنى وزارت
دېنتوتولنى رياست
دندريساتولوى مديريت

دېنتوتولنى رياست

دېنتوتولنى رياست
دېنتوتولنى رياست
دېنتوتولنى رياست

دېنتوتولدىن رياستولوى مديريت تصديق كوي چه بناغلي نىس
د بناغلي نامراتل

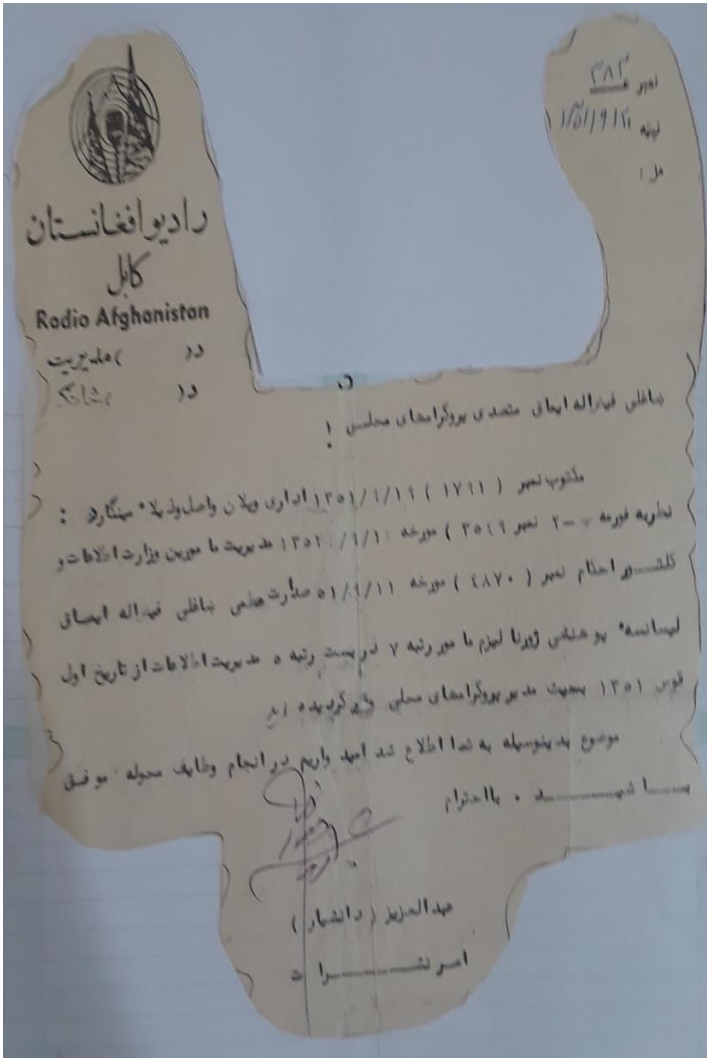
زوى پىنتوتاكلي كورسونه پد برياليتوب سره پاى ته رسولي دي دابرى ليك

ور كپ شوجه له امتياز شخه نى كپه واخلي

دېنتوتولنى رياست

دېنتوتولدىن رياستولوى مديريت

تصديق نامه كورس پشتو

تقرر ایماق به حیث اولین مدیر پروگرامهای
مجلس راديو افغانستان در سال ۱۳۵۱ خورشیدی

دپلوم انجمن خاندنوی
افغانستان

د لوهني وزارت
د افغانستان خاندنوي ټولنه
دپلوم

۱۱
۱۲
۱۳
۱۴
۱۵
۱۶
۱۷
۱۸
۱۹
۲۰
۲۱
۲۲
۲۳
۲۴
۲۵
۲۶
۲۷
۲۸
۲۹
۳۰
۳۱
۳۲
۳۳
۳۴
۳۵
۳۶
۳۷
۳۸
۳۹
۴۰
۴۱
۴۲
۴۳
۴۴
۴۵
۴۶
۴۷
۴۸
۴۹
۵۰

ددې ټولني له عمر او زده کړو او ستا په دې حق خدمتونه کيسله چې په افغانستان کښې مو خاندنوي
د پوهنې ټولنه پاره کړې دي او هغول له مېشتو ټولنيه نېټه کېږي چې د دې په پار له شوي خطي بدوخ کښې شوي
دي. د دپلوم نامې: **فيض الله ولد شاه مردان قل با سرتروب بلوک اريانا**
نمبر کړوس. ددې پلوني او کلي نوم د کړي چې په خورا مينه پلور کوشنونه دخپلو وظائفو مسوليتونو
د مقررولو له پاره جاري دي. د دپلوم د ۱۳۴۱ هجري لمریز کال د تلې په ۲۶ نېټه په کابل کښې د کړ شوي دي

او من ..... پوري اعتبار لري

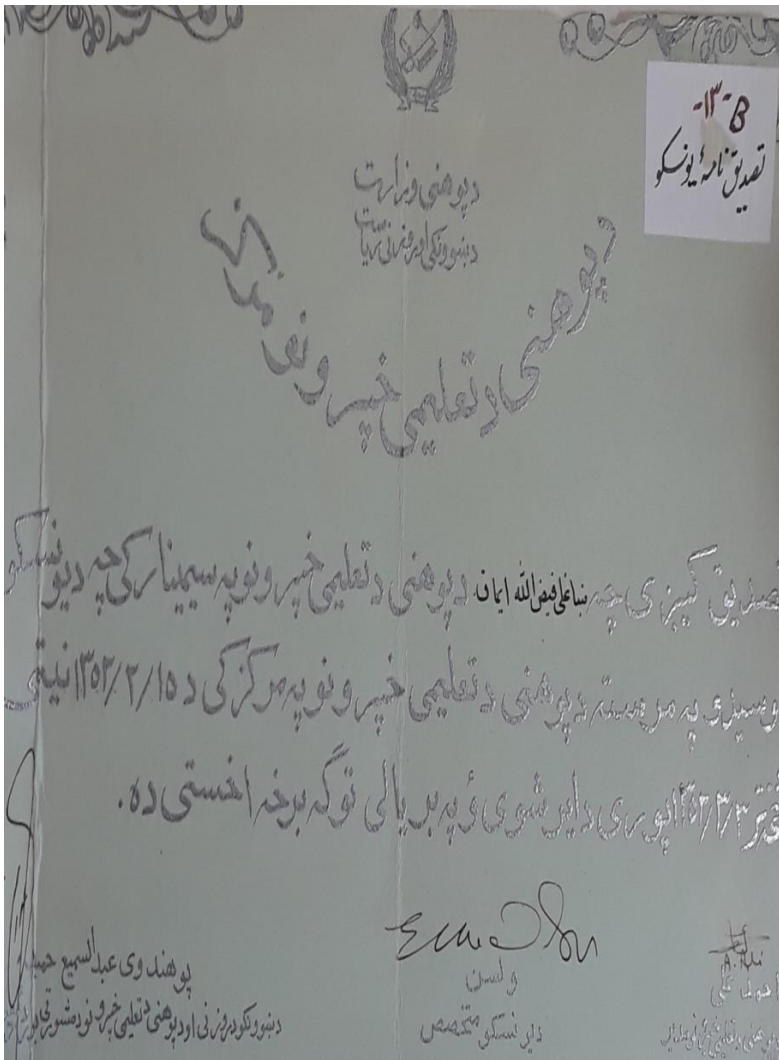

د خاندنوي اعلي قوماندان

د خاندنوي مشاور

L. P. Nilario
د خاندنوي مشاور

ایماق سرتروب بلوک آریانا

تصدیق اداره یونسکو به مناسبت اشتراک ایماق در سیمینار
این مرکز تعلیمی

د افغانستان د پوهنې وزارت
د خاندان د روزنې د کورس

DA AFGHANISTAN ZARANDUY TOLANAH
Royal Afghan Ministry of Education Headquarters, Kabul, Afghanistan

CERTIFICATE OF TRAINING

This Certificate is hereby

issued to

FAIZULLAH

for having satisfactorily
completed the requirements for Course
Fundamentals of the Boy Scout Movement
conducted at Institute of Education

Dates: 15 July - 27 July 1941.

دین الی درونی د تیم نومی
Crispulo C. Hilario
Member, International
Training Team

Dr. Mohammad Omar Wardak,
Chief & International
Commissioner

و تصدیق پاته

کدریس اساسات خاندنوی

د کورس په کورس په درجه

سرتړ رسول دی - نوله دی کسبله دغه پاته ورته
ورکړ شو.

داکتر علی احمد پوپل

اعلی قوماندان - د پوهنې وزارت

- ۱۱ -

تصدیق نامه کورس
اساسات خاندنوی

د پوهنې وزارت د کورس

صدیق نامه دوره کورس احتیاط

٥٠٠- تقدیر نامه اتحادیه
ژورنالستان

د افغانستان د ژورنالستانو ملی اتحادیه

The National Journalists Union Of Afghanistan

Certificate تصدیق نامه

Mr./Ms. *Dr. Faizullah dynga*

Hereby, the Union of Afghan Journalists National Association appreciates you for your fruitful and effective services in improvement Afghan culture as well as journalism sector in migration the union wishes your more successes form the Almighty Allah.

جناب محترم (دوکتور فیض الله ایماق)

از خدمات شایسته و مشر شما در راستای باروری فرهنگ و ادب کشور و نیز از تلاشهای تان در عرصه سی ژورنالیزم در دیار غربت ، ستایشی و تقدیر به عمل آورده ، موفقیت های هر چه بیشتر شما را ، از بارگاه ایزد متان خواهانیم .

You're sincerely

با تجدید احترامات فایده

Ahmad Ghaus Zalmay
Head of Afghan
Journalists Union

Moshtaq Ahmad Karim Noori
The un ion agent in the USA

داکتر احمد غوث "زلمی"

مشتاق احمد کریم نوری

رئیس اتحادیه ملی ژورنالستان

نماینده فوق العاده اتحادیه ملی ژورنالستان

افغانستان

افغانستان در آمریکا

تصدیق نامه اتحادیه ژورنالستان

Volunteer Service Awards

For your years of dedicated volunteer service

Distinctions pour services bénévoles

Pour les années que vous avez consacrées au bénévolat

Fayzullah Aïmaq

Afghan Post

March 2012

The Honourable Charles Sousa
Ontario Minister of Citizenship and Immigration

L'honorable Charles Sousa
Ministre des Affaires civiques et de l'immigration de l'ontario

The Honourable Dalton McGuinty
Premier of Ontario

L'honorable Dalton McGuinty
Premier ministre de l'Ontario

سند مدال الماس و طلا از طرف دولت كانادا به داکتر ایماق تفویض گردید

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
جنبش ملی اسلامی افغانستان
شورای عالی نظامی صفحات شمال

DATE _____

NO _____

تاریخ ۶۶۹
نمبر ۹۹۹۹۹۹۹۹

به محترم دکتور فیض الله "ایمان" !

بدینوسیله رهبر جنبش ملی اسلامی افغانستان عمیقترین تشکرات خویش را ببنامسیت اهدای عدد جلد کتاب پنجده شماره مجله و کلکسیونهای سه ساله "چریده های" یولدوز" و "ایدین" که از طرف شخص شما بسمت مرکز فرهنگی و مطبوعاتی جنبش ملی اسلامی افغانستان در کابل اهدا گردیده است و ابراز میدارد.

ما اظهارارزومندی مینماییم که کتابها، مجلات و کلکسیونهای اهدا شده از سوی شما مورد استفادۀ فرهنگیان و روشنفکران و سایر علاقه مندان قرار گرفته و در رسانندی افکار معنوی آنان تا شیر به سزایمنی خواهد گذاشت.

در پایان یکبار دیگر ازین حسن نیت شما اظهارشکران مینمایم.

باتقدیم حرمت

دکتر جنرال محمد همامون "فوزی"
معاون شورای عالی نظامی صفحات شمال
کشور

تقدیر نامه جنبش ملی اسلامی افغانستان به داکتر ایماق

تقدير نامه ی انجمن های فرهنگی افغانستان
به داکتر ايماق

ФАХРИЙ ЁРЛИҚ

АЙМОҚ ФАЙЗУЛЛА !

Ўзбекистон Телерадиокомпанияси
Сизни

«МАТБУОТ ВА ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИ ХОДИМЛАРИ»

КУНИ МУНОСАБАТИ БИЛАН, ҲАМДА САМАРАЛИ МЕҲНАТ

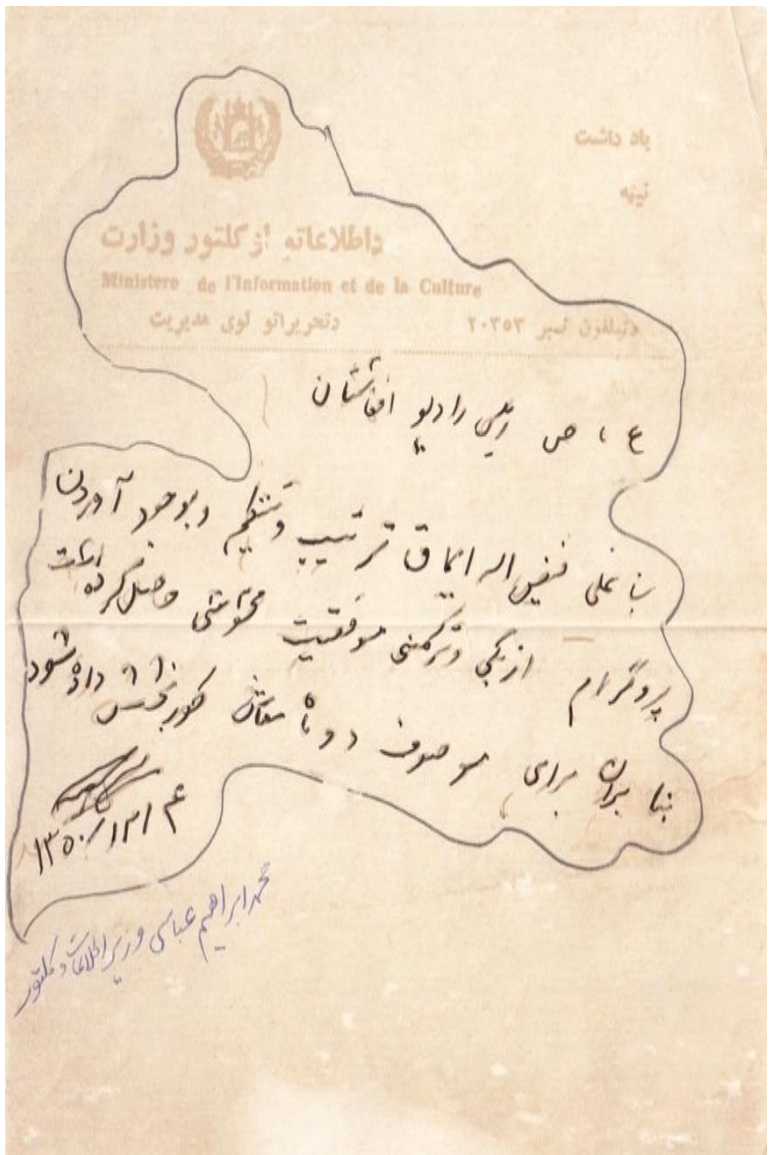
ФАОЛИЯТИНГИЗ УЧУН

ФАХРИЙ ЁРЛИҚ
билан мукофотлайди

Раи
Шошкен
июн 2003 й.
А.Кўчимов

تقدیر نامہ رادیو تلویزیون اوزبیکستان عنوانی داکتر ایماق

دو ماهه معاش بخششی از طرف وزارت اطلاعات و فرهنگ به ایماق منظور گردید

دوره سوم   شنبه اول جوزا ۱۳۸۹ هجری . شمسی.

۲۲ می ۲۰۱۰ میلادی   شماره ۱۹۴۳

سه صدو شصت و هشت جلد کتاب به وزارت اطلاعات و فرهنگ اهدا گردید

های جدید در پایتخت و ولایات کشور داریم و برعلاوه آنچه کوشش میکنیم که از منابع خارجی بدست بیاوریم ، کمک هموطنان نیز برای ما اهمیت زیاد دارد".

دکتور فیض الله ایماق و انابه ایماق خانم گفتند که این کتب را در مدت سی سال گذشته خریداری نموده بودند و اکنون مایل اند که این کتاب ها از طریق کتابخانه

اقدام دکتور فیض الله ایماق و خانم وی را نشانه یی از دوستی و علاقمندی آنان به

یکتن از افغانان مقیم در کشور کانادا سه صد و شصت و هشت جلد کتاب را

غرض افزایش غنای کتابخانه عامه ، به دکتور سید مخدوم رهین وزیر اطلاعات و فرهنگ اهدا نمود.

به گزارش خبرنگار آژانس باخت، این کتب

عامه بدسترس هموطنانی که علاقمند مطالعه میباشد قرار بگیرد.

داکتر رهین کتب مذکور را غرض غنای کتابخانه عامه ، به عبدالحمید نبی زاده رئیس کتابخانه های عامه تسلیم نمود.

فرهنگ پر بار کشور دانسته گفت: " امیدوار هستم که هموطنان دیگر ما نیز با اهدای کتاب به وزارت اطلاعات و فرهنگ و از این طریق به کتابخانه های عامه افغانستان کمک کنند".

شامل ترجمه و تفسیر قرآن عظیم الشان، لغت نامه ها ، ادبیات زبان های دری ، پشتو، ترکی ، ازبکی ، انگلیسی ، روسی و کتب هنری و معلوماتی میباشد.

دکتور سید مخدوم رهین وزیر اطلاعات و فرهنگ حین تسلیمی کتب مذکور این

داکتر رهین افزود " ما احتیاج زیاد به تاسیس کتابخانه

باخت

خبر اهدای کتب توسط ایماق و خانمش به کتابخانه عامه کابل

Государственный комитет СССР
по делам издательства, полиграфии
и книжной торговли

**ИЗДАТЕЛЬСТВО
„РАДУГА“**

Ташкентское отделение
700111 г. Ташкент, ЦМД, дом 33.
Телефоны 44-11-23, 4423-27.
Расчетный счет № 69032003 в Октябрьском
отделении Госбанка г. Ташкента

№ _____ от _____

В Государственный комитет
радио-телевидения и кинема-
тографии Демократической
республики Афганистан

به كميته محترم دلتی راديو و تلويزيون
و سينما توكران جمهوري دموكراتيك
افغانستان

Ш. Фаула Абдул, гражданин ДРГ,
работал в Ташкентском отделении из-
дательства "Радуга" по контракту в
качестве переводчика с июля 1964 г.
по июль 1967 г.

За время работы он перевел на
язык дари книгу "Березовый сок"
(сборник рассказов советского писа-
теля В. Шкаева), а также книгу
"в издях" произведение И. Горького,
классика советской литературы.

Ш. Абдул сделал стилистическое
редактирование II-ой книги романа
Х. Ядеева "Молодая гвардия". Он пос-
тоянно принимал участие в издании
журнала "Советский Узбекистан" на
языке дари.

Ш. Абдул работал в тесном контак-
те с советскими специалистами постоян-
но делился своими знаниями и, с
другой стороны, накопил опыт пере-
водческой и издательской работы.

И. о. директора Т. И. Ибрагимов
Г. о. изд-ва "Радуга"

محترم فيض الله ايماق تبعه جمهوري دموكراتيك
افغانستان از جولای سال ۱۹۶۴ الی جولای
۱۹۶۷ مطابق قرارداد درموسسه نشراتی رادوگای
تاشکند بحیث مترجم زبان دری ایفای وظیفه نموده
است.

وی در این مدت کتاب "شربت توت" (مجموعه
داستانها و حکایات و شکایف نویسنده شوروی)
و همچنین کتاب "پادو" از ماکسیم گورکی اثر
کلاسیک ادبیات شوروی را به لسان دری ترجمه
کرده است. موصوف نیز جلد دوم کتاب تادیف
موسوم به "گارد جوان" را رداکتوری استیلیستیک
نموده پیوسته در طبع و نشر مجله "ازبکستان
شوروی" نیزان دری همکاری کرده است.

ف. ايماق با متخصصان شوروی همکاری
نزدیک داشته همواره دانش خود را با آنها در
میان گذاشته و از جانب هم تجربه کار ترجمانی
و امیر نشراتی را آموخته است.

طاہر ابراہیموف

کفیل ریاست و مدیر عمومی موسسه
نشراتی رادوگای تاشکند

T-3. 3. 2. M 171

مکتوب اداره رادوگا تاشکند به مناسبت ترجمه دو کتاب
از اوزبیکي به دری توسط ايماق

ТАШАККУРНОМА

"ГУЛИСТОН" ЖУРНАЛИНИНГ РЕДАКТОРАТИ,
ПАРТИЯ ТАШКИЛОТИ ВА МАҲАЛЛИЙ КОМИТЕТИ И
АФҲОН АДАБИЙЕТУНОСИ ФАЙЗУЛЛА АЙМОҚҚА
СОВЕТ-АФҲОН ДУСТЛИК МУНОСАБАТЛАРИНИ
МУСТАҲКАМЛАШДАГИ АКТИВ ФАОЛИЯТИ ВА
"ГУЛИСТОН" ЖУРНАЛИ ЮБИЛЕЙИНИ НИШОН-
ЛАШ ПАЙТИДАГИ ҚИЗҒИН ИШТИРОКИ УЧУН
ЧИН БРАҚДАН ТАШАККУРНОМА ЭЪЛОН ҚИЛАДИ.

"Гулистон" журнали

бош редактори: МИРМУҲСИН

Партия ташкилоти

секретари: А. САИДУМАРОВ

МАҲАЛЛИЙ комитет

раиси: Б. АМИНОВ

17 март 1986 йил
Тошкент

داکتر ایماق در سال ۱۹۸۶ میلادی از طرف اداره مجله
گلستان منتشره تاشکند مستحق تقدیر نامه گردید

اتحادیه هنرمندان افغانستان
د افغانستان د هنرمندانو اتحادیه
AFGHANISTAN ARTISTS UNION

هنرمند محترم، **دکتر. همزه ایماق**!

بادر نظر داشت سابقه روشنی که نمایانگر استعداد
و فعالیت های شما در ساحه هنر میباشد ریاست عمومی
اتحادیه سرتاسری هنرمندان افغانستان شما را بحیث
... **عضو** ... **مجموعه** ... **افتخاری** اتحادیه هنرمندان
در ... **آسیای مرکزی** ... **تعیین** میدارد
و نیاز مند آن است تا تحت الشعاع مثنی اتحادیه
خدمات ارزنده به فرهنگ کشور خود انجام داده بادر
نظر گرفتن سلسله مراتب بمنظور تحکیم حسن همکاری در
اجراءات خویش با نزدیکترین مقامات و مشاورین اتحادیه
مشوره نموده در امور خود فعال باشید.

با عرض حرمت
دکتر عنایت الله شهرانی
رئیس عمومی اتحادیه هنرمندان افغانستان
۱۵ فورون ۲۰۰۱

E .Shahrani P.O.Box 694 Bloomington IN 47402 U S A

تقرر ایماق به حیث نماینده عمومی افتخاری اتحادیه
هنرمندان افغانستان در آسیای مرکزی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

دولت اسلامی افغانستان

وزارت امور خارجه

ISLAMIC STATE OF AFGHANISTAN
MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS

ع ۳۷
۱۳۷۷/۱۲/۱۵

به سفارت محترم دولت اسلامی افغانستان مقیم تاشکند .

با تقدیم احترامات فایقه نگاشته میشود :

تقرر محترم داکتر فیض الله ایماق ، به صفت آتشفه فرهنگی آن سفارت منظور است معاشات و سایر امتیازات موصوف از پست سکرتر سوم اجرا از ایشان استحصالی وظیفه نموده از تاریخ اشغال وظیفه شان مرکزرا در جریان قرار دهند.

با احترام

محمد عالم رزم :

وزیر امور خارجه دولت اسلامی افغانستان

مکتوب وزارت خارجه افغانستان به مناسبت تقرر داکتر ایماق
به حیث آتشفه فرهنگی سفارت دولت افغانستان در تاشکند

بنام خداوند «ج» جان و جهان آفرین
بنیاد جهانی ژورنالیستان آریانا افغانستان

Worldwide Journalists' Foundation of Ariana Afghanistan
First International Festival of Books
in the Cultural History of Afghanistan
Certificate of Press Award

نخستین جشنواره بین المللی کتاب
در تاریخ فرهنگ افغانستان

*****

محترم داکتر فیض الله ایماق

نویسنده کتاب : سوزوان

برنده جایزه مطبوعاتی : عمق بخارایی

*****

پروفیسور داکتر عبدالواسع لطیفی استاد زلال هروی استاد احمد راتب هنر سالار احمد شاه علم

A. Ham

Prof. Dr. Z. H. R.

رئیس جوائز مطبوعاتی

رئیس فعالیتهای فرهنگی

رئیس زبان و ادبیات

رئیس مکتب بنیاد جهانی

*****

*****

*****

*****

شوٹ الدین میر

مشتاق احمد کریم نوری

الحاج احمد شوٹ زلمی

Mir

Qureshi

Shah

رئیس انسجام جشنواره کتاب

رئیس دفتر مطبوعاتی

رئیس جشنواره کتاب

*****

*****

*****

داکتر شکرالله کهگدای

S. K. K.

رئیس عمومی بنیاد جهانی ژورنالیستان آریانا افغانستان

شهر وینا ، کشور اطریش \ ۲۱ اگست ۲۰۰۴

ایماق در نخستین جشنواره بین المللی کتاب، برنده
جایزه مطبوعاتی عمق بخارایی در کشور اطریش گردید.

د افغانستان جمهوري دولت

د اطلاعاتو او کلتور وزارت

د مطبوعاتي او کلتوري جايزو لپاره

بنا علي فيض الله نضال ايماق

د افغانستان د جمهوري دولت د اطلاعاتو او کلتور وزارت

نخستمال خان خټک په گروپ
له دې کبله چې د گفتار دل انگيز پښتانه نوم ستاسو او پرېد ( )

د جايزې په کتوب بريالي شويدي تاسو ته مبارکي واني او د افغان

او جهاني پوښني او فرهنگ خدمت په لار کې ستا

د زيات برياليتوب هيله کوي .

پوښنه داکتر نوښن

د اطلاعاتو او کلتور وزير

د فز

جايزه خوشحال خان خټک به کتاب داکتر ايماق
تحت عنوان گفتار دل انگيز «خلق دردانه لری» از طرف وزارت
اطلاعات و فرهنگ منظور شد

حرمتملی دکاتور فیض الله ایماق

افغانستان تورکلری مدنی فدراسیونی، تاریخ قهریده ایلدیز اتکن فن و مدنیتیمیزی رواجلرتیش و جهان مقیاسیده اونی تائیتیش مقصدیده، خلقمیز نینگ ایزگو ایستکلرین بیری صفتیده وجود گه کیلیب، اوشدو کولمده جدیت بیان ایش الیب بارماقده

البته بوندی مقدس ملی هدف گه ایریشیش، یوللوجیلرین اوزلیگی گه ایشانب اولوسینی سیویش، جسور و عالی همت لی بولیش کبی فضیلت لردن تشقیری، صمیمی لیگ، صادق لیگ و فدائی لیگ بیان حرمت قیلینشی طلب قیله دی

افغانستان تورکلری مدنی فدراسیونی رهبرلیگی، تشکیلاتیمیز نینگ بیریلیگی نیشانش مناسبتی بیان ملی کلتوریمیز قیره لرینی تائیتیش، اقتصادی بنیه سینی کوچتیش و اونگه تیکیشلی تشکیلی ایشلرنی بحریش بویچه سیز تماندن کورستیلگن اوزلرگیز و صمیمی فعالیت لر اوچون اوشدو تقدیرنامه ارقلی منتداریگ لیگ بیلدره دی و ملی بورچیمیز ادا یتیش بولیده سیزگه بیریک بوتوقلر و عابهلگیز اعضالریگه ساغ و سلامتلیک تیلیدی

افغانستان تورکلری مدنی فدراسیونی

تقدیر نامه فتنا « فدراسیون فرهنگی تورکان افغانستان »
به داکتر ایماق

<http://www.turklar.com/turkic/?p=4003>

دکلمه « دوبيتی های داستان دل انگیز یازی و زیبا»

با صدای داکتر ایماق و انابت ایماق

(CD - سی دی)

لطفاً (کلیک کنید...)

